

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Siim Vellemaa

**ÄRIÜHINGUTE ELEKTROONILINE ASUTAMINE ÜHE OSANIKUGA
OSAÜHINGUTE (SUP) DIREKTIIVI ETTEPANEKU KOHASELT NING
SELLE MÕJU EESTI ÕIGUSELE**

Magistritöö

Juhendaja

dr. iur. Andres Vutt

Tartu

2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÄRIÜHINGUTE ELEKTROONILINE ASUTAMINE.....	8
1.1. Äriühingute elektroonilise asutamise üldpõhimõtted	8
1.2. Elektroonilise asutamise arengud Eestis ja EL-is.....	11
1.2.1. Arengud Eestis.....	11
1.2.2. Arengud EL-is	12
2. ÜHE OSANIKUGA OSAÜHINGUTE (SUP) DIREKTIIV	18
2.1. SUPi direktiivi eesmärgid.....	18
2.2. Veebipõhine registreerimine.....	24
2.3. Asutaja isikusamasuse kontroll	26
2.4. Ühtne registreerimisvorm	31
2.5. Ühtne põhikiri.....	33
2.6. Registreerimismenetluse aeg	35
3. EELDATAV SUP DIREKTIIVI REGULATSIOONI MÕJU EESTI SISERIIKLIKULE ÕIGUSELE.....	37
3.1. SUPi direktiivi üldisemad mõjud	37
3.2. Veebipõhine asutamine ja asutaja isikusamasuse kontroll.....	38
3.3. Ühtne registreerimisvorm ja ühtne põhikiri.....	46
3.4. Registreerimismenetluse aeg	53
KOKKUVÕTE	57
ELECTRONIC FOUNDATION OF COMPANIES ACCORDING TO THE PROPOSAL FOR A DIRECTIVE ON SINGLE-MEMBER PRIVATE LIMITED LIABILITY COMPANIES AND ITS IMPACT ON ESTONIAN LAW (Summary)	62
KASUTATUD KIRJANDUS	68
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	70
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	71
MUUD MATERJALID	71

SISSEJUHATUS

Võimalus asutada äriühinguid elektrooniliselt ei ole Euroopa Liidu liikmesriikides uus nähtus. Siiski on see oma olemuselt ja võimalustelt olnud liikmesriigiti seni erinev.¹ Euroopa Komisjoni poolt kavandatav ühe osanikuga osäühingu direktiivi² (edaspidi SUPi direktiiv) ettepaneku kohaselt tuleb aga liikmesriikidel hakata äriühingute elektroonilist asutamist võimaldama ka teistest liimesriikidest pärit isikutele ja seda piirüleselt. Selline äriühingute piiriülene elektrooniline asutamine siiski Euroopas eriti levinud ei ole, mistõttu on selle võimaluse – ja kohustuse – ettenägemise kohta EL direktiivi tasandil mitme liikmesriigi õiguskirjanduses avaldatud mitmeid probleemkohti.³

Äriühingute elektroonilise asutamise üheks olulisemaks probleemkohaks nähakse olevat äriühingu asutaja isikusamasuse tuvastamise, selle kontrollimise võimalust. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toob SUPi direktiivi ettepaneku osas välja mitu probleemkohta⁴, mille kohaselt võib SUPi direktiiviga kavandatav kohustuslik elektrooniline registreerimismenetlus suurendada SUPi läbipaistmatust, kui ei nõuta äriühingu asutaja isikusamasuse kontrollimist. Komitee toob lisaks isikusamasuse kontrollimise olulisuse põhjenduseks asjaolu, et selle rakendamata jätmine nurjaks pingutused rahapesuvastases võitluses.⁵ Lisaks sellele on ka SUPi asutaja jaoks olulise tähtsusega saada osäühingu asutamisega seotud õigusi ja kohustusi puudutavat teavet ning nõustamist, mille all mõeldakse ilmselt võimalust tutvuda asutaja poolt kasutatavas keeles, st ühes liikmesriigis kasutatavas ametlikus keeles äriühingu registreerimismenetlust puudutava vajaliku teabega.

SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud äriühingute elektroonilise asutamise keerulisusest olenemata näib veebipõhise registreerimismenetluse võimaldamine olevat EL õiguse ilmselge suund, kuivõrd selle kohta avaldatud kriitikast hoolimata on see põhimõte jäänud SUPi

¹ Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies (SWD/2014/0124 final), punkt 7.2.1. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014SC0124> (12.04.2016).

² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta (COM/2014/0212 final) – 2014/0120 (COD). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014PC0212&from=EN> (12.04.2016).

³ Käesolevas töös käsitletakse enim allikaid Saksamaa õiguskirjandusest, kuivõrd seal tundub töö autori hinnangul olevat enim SUPi direktiivi ettepaneku kohta kirjutatud.

⁴ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta”, 19.12.2014, ELT C458/19, punkt 4.2. Arvutivõrgus: http://publications.europa.eu/resource/ellar/6d6dee57-874d-11e4-b8a5-01aa75ed71a1.0007.03/DOC_1 (08.04.2016).

⁵ *Ibid*, punkt 4.2.1.

direktiivi ettepanekusse sisse⁶. See näib olevat nii oluline ja põhimõtteline edasiminekuks EL õiguse tasandil, et selle kasutamise võimalikkus, olenemata seda tabanud kriitikast ja teostamise keerulisusest, tahetakse igal juhul institutsioonina tulevases SUPi direktiivis säilitada. Komisjon rõhutab liikmesriikide kogemustele nende siseriiklikule õigusele viidates, märkides, et enamikes liikmesriikides on äriühingute veebipõhise registreerimise võimalus, sh siis isikusamasuse kontrollimise võimalus juba kasutusel.⁷ Nüüd oleks vaja leida viis seda võimaldada riikide vahel, riigipiiriülel. Aga selleks pannakse SUPi direktiiviga peamine raskuse selle võimaldamisel, sh aktsepteeritavuse kriteeriumide seadmisel, liikmesriikide siseriikliku õiguse ülesandeks. EL õiguses soovitakse seega näha ette kindlad raamid, mille täpsed reeglid peaksid liikmesriigid aga ise paika seadma – kuid need raamid sisaldavad põhimõttelisi pidepunkte, millest liimesriigid peavad lähtuma.

Eestis on ametlikult toetatud SUPi direktiivi ettepanekut. Ka Riigikogu õiguskomisjon⁸ oli Eesti valitsuse seisukohtadega SUPi direktiivi ettepaneku kohta tutvudes päri, et direktiivi ettepanek väärrib toetamist. Õiguskomisjonis arutatu kohaselt tuleb tsiviilkäibe hõlbustamise seisukohalt pidada oluliseks, et väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatel oleks senisest lihtsam asutada piiriülest äriühingut ning sellise eesmärgiga on kooskõlas uue ühinguvormi (SUPi) regulatsiooni väljatöötamine. Samas rõhutati õiguskomisjonis, et liikmesriikidele peaks jääma valikuvabadus, kas siseriiklikult võetakse üle direktiivi nõuded üksnes EL uue ühinguliigi SUP osas ja ei muudeta siseriiklikke ühe osanikuga osaühingu regulatsioone, mis ei liigitu SUPiks, või asendatakse siseriiklik regulatsioon täiel määral direktiivist tulenevate normidega. Eelneva, 2014. a õiguskomisjoni seisukoha puhul käiakse seega välja olulise asjaoluna see, et SUPi regulatsiooni sissetoomine siseriiklikusse õigusesse võiks olla täienduseks senisele regulatsioonile, st et näiteks Eesti puhul ei toimuks sunniviisilist osaühingu asendamist SUPiga. Ilmselt poleks selline lähenemine kogu EL ulatuses ka võimalik, kuivõrd ka Euroopa Komisjon ise on seisukohal, et liikmesriikide senised lähenemised on erinevad ning seda tuleb ka austada.

Käesolev töö analüüsib ettepaneku tasandil oleva SUPi direktiivi võimalikku mõju ning sellest tulenevaid võimalikke väljakutseid Eesti õigusele, käsitledes peamisi probleemkohti seoses äriühingute elektroonilise asutamisega, mis SUPi direktiiviga kaasneda võivad. Töös

⁶ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, preambula p 13, art 14 lg 3

⁷ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 7.2.1

⁸ Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 158, 16. juuni 2014., punkt 4. Arvutivõrgus: <https://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&ccd=5&ved=0ahUKEwiJ67CevJzLAhUJDJoKHbagACEQFggyMAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.riigikogu.ee%2Fdownload%2Fc1600cad-aa6b-43bf-ac03-0155704ab07f&usq=AFQjCNErtgpOtlzHXb-vACbWmsan4-68sA> (08.04.2016)

keskendutakse nelja peamise probleemkoha analüüsiga, kuivõrd neid peetakse olulisimateks väljakutseteks.

Töö teemavalik tuleneb asjaolust, et piiriülese äriühigute veebipõhise asutamise võimaldamine näib olevalt Euroopa Liidu õiguse tasandil juba kindla kuju võtnud lähenemine, mille suunal tahetakse kindlasti edasi areneda. Seda nähakse tegevat selleks, et väikesed ka keskmist kasvu ettevõtted saaksid täiel määral osa EL ühisturust.⁹ Kuigi EL liikmesriikide siseriikliku õiguse tasandil ei ole äriühigute veebipõhise asutamise näol tegemist uue nähtusega, siis liidu tasandil selle reguleerimise katsed – sh lubada seda teostada piiriülesest – võrdlemisi on. Piiriülese veebipõhise äriühigute asutamise reguleerimine võib püstitada aga olulisi väljakutseid liikmesriikide õigusele ning tundub, et SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt kavatsetakse need väljakutsed liikmesriikide endi õiguse kanda jätta.

Magistritöö peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, missuguses ulatuses tuleks Eestil olemasolevat äriühigute elektroonilise asutamise süsteemi muuta, kui SUPi direktiiv jõustuks – kas Eesti kui e-riigi valdkonnas eduka riigi seadusandlus juba vastab SUPi direktiivi poolt tekkida võivatele eesseisvatele väljakutsetele, või tuleb meil siiski need võimalikud väljakutsed alles ületada? Töö hüpoteesiks on, et Eestis on hetkel kehtiv regulatsioon piisavalt kaasaegne, vastamaks SUPi direktiivi poolt ette nähtavatele eesmärkidele äriühigute elektroonilise asutamise valdkonnas. Lisaks üritab töö anda vastuse küsimusele, kas kriitika SUPi direktiivi kohta elektroonilise asutamise võimaluse ettenägemise kohta on põhjendatud.

Kui SUPi direktiiv peaks praeguse ettepaneku kujul vastu võetama, tõusetuks sealt järgmised probleemkohad, mida käesolev töö käsitleb. Nendeks on äriühingu (SUP) elektroonilisel teel ehk veebikeskkonnas registreerimine, asutaja isikusamasuse kontrollimine, ühtne näidispõhikiri ja registreerimisvorm ning registreerimismenetluseks ettenähtud aeg. Kuigi SUPi direktiivi ettepanekus sätestatu kohta on õiguskirjanduses püstitatud probleemkohti veel¹⁰, jääb käesolev töö äriühingute elektroonilise asutamise ja sellega lähedalt seotud, ülalmainitud probleemide juurde. Töö raames analüüsitakse neid nelja probleemkohta, ning üritatakse välja selgitada, kas direktiivi jõustumine sellisel kujul nagu praegune ettepanek on, võiks endaga Eesti õigusesse implemteerimisel probleemkohti kaasa tuua.

⁹ P.-H. Conac. The Societas Unius Personae (SUP): A “Passport” for Job Creation and Growth. – European Company and Financial Law Review. Volume 12, Issue 2. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0139/ecfr-2015-0139.xml> (18.04.2016)

¹⁰ Nt SUPi asukoha küsimus, võlausaldajate kaitse küsimus, jms, vt A. Frölich, C. Teichmann. How to make a Molehill out of a Mountain: The Single-Member Company (SUP) Proposal after Negotiations in the Council. 11/2015 working paper, lk 7-9, 15-19. Arvutivõrgus: http://www.jura.uni-wuerzburg.de/fileadmin/02130100/Teichmann_Froehlich_SUP.pdf (18.04.2016)

Käesolev töö on jagatud kolme peatükki. Esmalt käsitletakse äriühingute elektroonilise asutamise olemust, arengute tagamaad nii EL-i teiseses õiguses kui Eestis. Selgitatakse veebipõhise registreerimismenetluse olemust ning antakse ülevaade EL liikmesriikide poolt kasutatavatest veebipõhise registreerimismenetluse võimalikkusest.

Teises peatükis käsitletakse SUPi direktiivi ettepanekuga seonduvat – direktiivi eesmärgid, jõustumise korral oodatavad lähenemised ning olulisimad probleemkohad käesolevas töös käsitletavatel teemadel. Esmalt antakse ülevaade direktiivi ettepaneku tagamaadest ja direktiivile seatud eesmärkidest, siis vaadeldakse direktiivi ettepaneku viimase versiooni kohaselt oodatavaid lähenemisi ehk sätteid, mida liikmesriigid peavad hakkama implementeerima. Seejärel käsitletakse veebipõhise registreerimismenetluse juures eelpool mainitud nelja peamist probleemkohta. Lisaks üritatakse peatükis vastata küsimusele, kas senine kriitika äriühingute piiriülese asutamise kohta välismaises õiguskirjanduses on õigustatud. Selleks analüüsitakse EL tasandil kehtivat ja planeeritavat seadusandlust eelkõige asutaja isikusamasuse, turvalise andmete vahetamise ning vastastikuse tunnustamise ja koostöö küsimuses.

Kolmandas peatükis käsitletakse SUPi direktiivi regulatsiooni eeldatavat mõju Eesti siseriiklikule õigusele ning analüüsitakse SUPi direktiivi probleemkohtade senist käsitlust Eesti õiguses. Analüüsi eesmärk on selgitada, kas SUPi direktiivi ettepanekus äriühingute elektroonilise asutamise ja selle olulisemate probleemkohtade osas tuleb Eestil võtta märkimisväärseid samme siseriikliku õiguse kohandamisel direktiivi tulevaste nõuetega, või on Eesti õiguses need asjaolud juba piisavalt sätestatud, võimaldamaks direktiivi sätteid hõlpsasti oma õigusesse kohandada. Peatükis analüüsitakse selleks Äriseadustikus ja muude asjakohaste siseriiklike õigusaktides sisalduvaid sätteid.

Töös kasutatakse peamiselt võrdlevat, analüütilist ja ajaloolist uurimismeetodit. Võrdluse aluseks on SUPi direktiivi ettepanek ning asjassepuutuvad EL normiloome materjalid, muud EL õigusaktid, Eesti äriseadustik ning muud asjakohased õigusaktid. Õiguslase kirjandusena kasutatakse asjassepuutuvaid artikleid ja uurimusi peamiselt Saksamaa õiguslase kirjanduse varamust, aga ka ingliskeelset materjali. Lisaks kasutatakse erialavaldkondlikke arvamuskirjandeid ning erinevate EL ja liikmesriikide institutsioonide ametlikke seisukohti kajastavaid dokumente. Töö autorile teadaolevalt ei ole SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud äriühingute elektroonilise asutamise ja sellega seotud, käesolevas töös käsitletavate probleemkohtade poleemikat Eestis seni täpsemat käsitlust või analüüsi leidnud.

Töös on peamiste allikatena kasutatud Euroopa Komisjoni viimast SUPi direktiivi ettepaneku versiooni ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust komisjoni ettepaneku kohta¹¹. Käesolevas töös on probleemkohtade ülesehitusel võetud aluseks Christoph Teichmann'i ja Andrea Fröhlich'i 2015. a töödokument „How to make a Molehill out of a Mountain: The Single-Member Company (SUP) Proposal after Negotiations in the Council“. Töös on lähtunud selles avaldatud seisukohtadest ja kokkuvõttest SUP direktiivi viimase ettepaneku osas Nõukogu majandus- ja sotsiaalkomitee poolt antud arvamusele. Kuigi C. Teichmann'i ja A. Fröhlich'i arvamuse kohaselt on igasugune kasulik lähenemine SUPi direktiivile ära nullitud¹², tõusetuvad sealt äriühingute veebipõhise asutamise kohta selged probleemkohad. Teichmann ja Fröhlich leiavad, et sisuliselt on Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel arutlusel oleva direktiivi ettepaneku kohaselt küll võimalik äriühinguid asutada interneti teel – midagi täpsemalt seal aga justkui sätestatud pole.¹³

Märksõnad: Euroopa Liidu õigus, identifitseerimine, autentimine, äriühinguõigus, äriühingud.

¹¹Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta

¹² A. Fröhlich, C. Teichmann, lk 15.

¹³ *Ibid*

1. ÄRIÜHINGUTE ELEKTROONILINE ASUTAMINE

1.1. Äriühingute elektroonilise asutamise üldpõhimõtted

Äriühingu elektroonilise asutamisenä käsitletakse käesolevas töös võimalust registreerida äriühing äriregistris elektrooniliste vahendite abil, mis hõlmab asutaja identifitseerimist¹⁴, ilma asutaja füüsilise viibimiseta registreerimiseks pädeva isiku/instantsi (notar, registripidaja) juures. Elektrooniline registreerimine toimub Interneti vahendusel selleks ettenähtud veebikeskkonnas, kasutades ettenähtud tarkvara ning riistvara. Registreerimistoiming koosneb mitmest etapist, alustades ettenähtud veebikeskkonda sisselogimisega – sh asutaja isikusamasuse tuvastamine –, vajalike andmete esitamisega – registreerimisvormi täitmisega, sh asutaja ja loodava äriühingu kohta andmete esitamine või valimine –, nõutavate rahasummade tasumist – osa eest tasumine, riigilõivud, jms tasud. Kõike eelnevat iseloomustab võimalus viia registreerimismenetlus läbi ühes keskkonnas. Seejärel aga jätkub registreerimismenetlus etteantud aja jooksul asutaja poolt esitatud avalduse ja andmete kontrollina registripidaja poolt, misjärel teeb registripidaja kande äriregistrisse.

Paljudes riikides, sh enamikes Euroopa Liidu liikmesriikides¹⁵ on äriühingute elektrooniline asutamine (veebipõhine registreerimismenetlus) hetkel võimalik. Kuid samas võib ka veebipõhine registreerimine oma olemuselt (sh ka EL liikmesriigiti) erineda. Mitmetes EL liikmesriikides otsest veebipõhist (*on-line*) registreerimismenetlust ei ole äriühingute asutamisel võimalik kasutada asutaja isikusamasuse tuvastamise (nt e-allkirja andmise) võimaluse puudumise tõttu, mistõttu hõlmab registreerimismenetluse mingigi etapp notari või muu pädeva instantsi osalust – eelkõige asutaja isikusamasuse kindlakstegemiseks nõutud toimingute läbiviimiseks¹⁶. Kuid isegi riikide puhul, kus on äriühingute elektrooniline asutamine võimaldatud ilma vahendajata, on ka vahendajat hõlmav võimalus siiski säilitatud – elektroonilise asutamise võimalusega ei ole EL liikmesriikide tasandil seega tegemist n.ö tavamenetlust välistava registreerimismenetlusega, kuivõrd säilitatud on ka n.ö

¹⁴ Elektroonilise identifitseerimise („e-identimine“) ning digitaalallkirjastamise (e-allkiri) mõistet avab Komisjoni memo „*Electronic identification, signatures and trust services: Questions and Answers*“, avaldatud 04.06.2012, kättesaadav: europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-403_en.htm, või alates juulist 2016 jõustuv Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, 23. juuli 2014, e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ, artikkel 3 – ELT L 257, lk 73-114.

¹⁵ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 7.2.1.

¹⁶ *Ibid*

traditsioonilised võimalused. Sellised võimalused on ise oma olemuselt samuti elektroonilisi lahendusi võimaldavad¹⁷.

Äriühingute veebipõhist asutamismenetlus käsitlev lühiülevaade on antud komisjoni talituse mõjuhinna lisas 1.¹⁸ Nimetatud ülevaadet käesolevas töös täies ulatuses ei esitata, küll aga tuleb ära märkida asjaolu, et kuigi mitmetes liikmesriikides on võimalik osaühingu-tüüpi äriühingut asutada elektrooniliselt, hõlmab see siiski notari osalust. Nimetatud ülevaade osaühingu-tüüpi äriühingu asutamisel toob välja ka mitu erinevat võimalust äriühingu elektroonilisel asutamisel. Äriühingu elektrooniline asutamine võib toimuda elektrooniliselt hoopis notari poolt, mis eeldab ilmselt asutaja enda kohalolu notari juures.¹⁹ Samuti võib elektrooniline (veebipõhine) asutamismõeldus tähendada asjaolu, et dokumentide esitamist saab teha e-kujul, mitte paber kandjal – notari või muu pädeva isiku vajadus asutaja isikusamasuse tuvastamisel on endiselt säilitatud, kuivõrd asutajal puudub enda e-identimise võimalus. Ehk täielikult ilma n.ö pädeva vahendajata äriühingut elektrooniliselt asutada paljudes liikmesriikides võimalik ei ole.

Äriühingute elektroonilise asutamise nõuete harmoniseerimist soovitakse EL tasandil ette võtta selleks, et kaugeima eesmärgina soodustada EL majandust, tehes seda läbi sarnaste reeglite kehtestamine, mis võimaldab liikmesriikide äriühingutel asutada teistes liikmesriikides hõlpsasti tütarettevõtteid, mida siis kohalikul turul rohkem usaldatakse. Kuigi tänapäeval on ka näiteks veebipõhine müügitegevus laialt levinud, usaldavad tarbijad veebis oste sooritades peamiselt siiski oma riigi ettevõtteid.²⁰ Sellise olukorra leevendamiseks soovitakse ette näha lihtsamat võimalust asutada äriühingutel teistes liikmesriikides tütarettevõtteid, andes sellega võimaluse pakkuda tarbijatele teenust ja kaupu kui siseriiklik ettevõtte, mis soodustabki usaldust. Peamiseks probleemkohaks nähakse teises liikmesriigis äriühingu asutamisel selle koormatavust, mis hõlmab endas äriühingu vaatevinklist välise tegurina regulatiivset keerukust – teise riigi seadusandlusest tulenevad erisused – ning kaasnevaid, otseseid ja kaudseid kulusid.²¹ Teises riigis äriühingute asutamisega seotud kulud võivad seejuures erineda märkimisväärselt juhul, kui nn tavalise asutamise asemel kasutatakse veebipõhist asutamismenetlust, kuivõrd enamikes liikmesriikides on veebipõhise asutamise võimaluse korral selle kulud madalamad.²² Eelnevalt märgitud probleemkohad – asutamisega

¹⁷ Nt Eestis saab notar esitada mh kohtu registriosakonnale infosüsteemi „e-notar” kaudu ka kinnitatud kandeavaldusi ning digitaalallkirjastatud avaldusi, mis on seotud notari kinnitatud avaldusega („Kohtule dokumentide esitamise kord” § 20¹ lg 1 kohaselt – RT I, 11.02.2016, 7.)

¹⁸ Commission Staff Working Document Impact Assessment, lisa 1

¹⁹ *Ibid*, lisa 1 punkt 1 (Belgia näide)

²⁰ *Ibid*, punkt 4.1

²¹ *Ibid*, punkt 4.2

²² *Ibid*, punkt 4.2.2

seotud kulud – kujutavad endast niivõrd suurt koormust väikestele ja keskmistele ettevõtetele (VKE-dele) teises liikmesriigis ja EL ühisturul laiemalt tegutsemisele, et selle vähendamiseks soovitakse luua ühtsemad tingimused liikmesriikide riigipiiriülese äriühingute asutamise võimalusele, mis hõlmab ilmselgelt endas ka äriühingute veebipõhise asutamise lihtsustamist/ühtsustamist teatud juhul.²³ Senine lähenemine EL tasandil, võimalus asutada ühtsustatud tingimustel Euroopa äriühing – SE, ei paku VKE-dele head võimalust (SE osakapitali nõue 120 000 eurot), mistõttu tuleb just VKE-sid silmas pidades kehtestada paremad võimalused.²⁴

EL tasandil senine väike- ja keskmise suurusega ettevõtluse piiriülest tegevust soodustav lähenemine ei ole andnud tulemust – 2008. a algatatud Nõukogu määrust Euroopa osäühingu põhikirja kohta²⁵ ei võetud vastu²⁶. Uuendusliku SUPi direktiivi eesmärgiks on läbi muudatuste liikmesriikide siseriiklikus õiguses tagada ja julgustada äriühingute tegutsemist teistes liikmesriikides, kasutamaks ära EL siseturu täit potentsiaali.²⁷ Eelnevast tulenevalt on SUPi direktiivi ettepaneku eesmärgiks harmoniseerida EL liikmesriikide ühinguõigust, tuues nende õigustesse sisse riikliku, kuid ühtsetele tingimustele vastava ühtse äriühinguvormi – SUP (*Societas Unius Personae*).²⁸ Sellise lähenemise juures oleks aga ülioluline asjaolu (ja uudne EL tasandil reguleeritavuse mõttes) see, et SUPi oleks kõikides liikmesriikides põhimõtteliselt võimalik asutada elektrooniliselt. SUPi elektroonilise asutamise võimaldamise juures tuleks seega liikmesriikidel ette näha võimalus asutada äriühing arvuti vahendusel ilma asutatavas liikmesriigis pädeva instantsi, näiteks notari ette füüsilise ilmumiseta, hõlmates seega ka asutaja isikusamasuse kontrolli läbiviimist elektrooniliselt – nt digitaalallkirja andmise võimaluse tagamine –, et võimaldada automaatset asutatava äriühingu nime kontrolli ning anda võimalust kasutada nõutavat registreerimisvormi ja põhikirja²⁹.

²³ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 4.3

²⁴ *Ibid*, punkt 5

²⁵ Ettepanek: Nõukogu määrus Euroopa osäühingu põhikirja kohta {SEC(2008) 2098} {SEC(2008) 2099}. KOM/2008/0396 lõplik - CNS 2008/0130. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008PC0396&from=EN> (12.04.2016)

²⁶ Vt nt Euroopa Liidu Nõukogu pressiteade nr 10547/11. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-11-146_en.htm?locale=en (08.04.2016)

²⁷ *Ibid* 23, punkt 6

²⁸ *Ibid*, punkt 7.2

²⁹ *Ibid*, punkt 7.2.1

1.2. Elektroonilise asutamise arengud Eestis ja EL-is

1.2.1. Arengud Eestis

Eestis on alates 01.01.2007. a-st Äriseadustiku kohaselt võimalik osühingut asutada kiirmenetluses. Osühingu asutamine kiirmenetluse korras toimub elektrooniliselt äriregistri ettevõtjaportaali vahendusel. Kiirmenetluses osühingu asutamise eeliseks on selle kiirus, puudub vajadus minna notari juurde. Eestis on äriühinguid elektrooniliselt võimalik registreerida Registrite ja Infosüsteemide Keskuse tagatavas Ettevõtjaportaalis³⁰. Eestis on seega olemas võimalus asutada äriühinguid elektrooniliselt, sh ilma notari osalusega, võimaldades asutaja tuvastamist elektrooniliste vahenditega.

Kuigi äriühingu elektroonilise asutamise võimaldamise näol ei ole – ei maailma ega Eesti mastaabis – tegemist uudse lähenemisega nii tehnilises ega õiguslikus mõttes, on valdkond laiemas mõttes kiiresti arenev nähtus. Huvitavana tuleb märkida 08.04.2015. a vastu võetud Eesti Vabariigi Valitsuse tegevuskava³¹, mille mitmetes punktides on seatud e-teenuste arengu edendamine prioriteetseks. Valitsuse tegevuskava annab töö autori hinnangul hea ülevaate sellest, millised sihid on Eestis e-riigi valdkonnas seatud. Väärib kindlasti märkimist, et mitmed tegevuskava punktid hõlmavad e-teenuste valdkonna laiemat arendamist ka Eesti-väliselt. Näiteks tegevuskava punkt 4.18 kohaselt soovitakse edendada ja toetada digiallkirja kasutuselevõttu kogu Euroopa Liidus ning piiriüleste e-teenuste arengut, eriti Läänemere regioonis, muuhulgas koostatakse Soomega ühiste e-teenuste arendamiseks teekaart. Punkti 8.29 kohaselt plaanitakse arendada ettevõtluskeskkonda, sooviga luua Eestist atraktiivseima piirkonna maailmas; plaanitakse käivitada iduettevõtete kiirendiprogramme, parandada suure kasvupotentsiaaliga alustavate ettevõtete jaoks riskikapitali kättesaadavust riigi kaasosalusega fondide kaudu. Punkti 8.30 kohaselt plaanitakse vähendada väikeettevõtluse halduskoormust, muuhulgas jätkatakse riigile esitatavate andmete ühekordse küsimise põhimõtte ellurakendamist ning analüüsitakse alternatiive mikroettevõtluse maksustamise lihtsustamiseks. Punkti 8.62 kohaselt jätkatakse ettevõtlusega alustamise, väikeettevõtete tegevuse ja riigiga suhtlemise lihtsustamiseks loodud e-keskkonna arendamist (Ettevõtjaportaali, uus e-maksuamet), muudetakse ettevõtjate aruandluse, statistika kogumise ja kontrolli automaatseks ning vähekoormavaks. Punkti 8.63 kohaselt edendatakse reaalarja

³⁰ Ettevõtjaportaali <https://ettevotjaportaali.rik.ee/>

³¹ Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta. Arvutivõrgus: <https://valitsus.ee/sites/default/files/contenteditors/failid/re-sde-irl-valitsusliidu-lepe-2015.pdf> (04.04.2016).

(online) majandust, milleks rakendatakse e-arvete süsteemi ja automaatse maksuaruandluse. Punkti 8.65 järgi plaanitakse ajakohastada IKT sektori ja e-äri ning e-teenustega seotud seadusi. Punkti 8.69 kohaselt kavatsetakse välja töötada e-riigi lahenduste levitamise ja turustamise tervikliku strateegia ning seatakse sihiks Eesti kujunemise maailma e-majanduse püsivaks liidriks ja tiptasemel tegutsemiskeskonnaks infotehnoloogiarakendusi arendavatele ettevõtetele. Tegevuskava eelnevad punktid iseloomustavad töö autori hinnangul ilmekalt Eesti senisest edust tulenevat püüdlust olla valdkonnas üks arenenumaid riike. Kuigi valitsuse tegevuskava punktid on peamiselt seotud siseriikliku taristu arendamise ja õigusloomega, on sellel olulised piiriüleised perspektiivid.

1.2.2. Arengud EL-is

Äriühingute elektroonilist asutamist, selle võimalikkust mõjutab kõige olulisemalt asutaja isikusamasuse tuvastamise võimalikkuse küsimus, milles mingis mõttes teedrajavaks EL õiguses sai Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/93/EÜ³². Direktiivi eesmärgiks on hõlbustada elektrooniliste allkirjade kasutamist ja aidata kaasa nende õiguslikule tunnustamisele. Sellega kehtestati õiguslik raamistik elektroonilistele allkirjadele ja teatavatele sertifitseerimisteenustele, et tagada siseturu nõuetekohane toimimine. Direktiivi olulisimaks ja keskseks sätteks on artikkel 5 (elektrooniliste allkirjade õiguslik toime), mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et elektroonilised allkirjad, mis põhinevad nõuetekohasel sertifikaadil ja mis on antud turvalise allkirja andmise vahendiga, omavad õiguslikult sama tähendust kui omakäeliselt kirjutatud allkirjad.³³ Siiski käsitleb nimetatud direktiiv üksnes e-allkirja, ning EL-is puudub senini turvalisi, usaldusväärseid ja kasutajasõbralikke e-tehinguid käsitlev kõikehõlmav piiri- ja sektoriülene ELi raamistik, mis hõlmaks nii e-identimist, e-autentimist kui ka e-allkirja.³⁴ Seetõttu on töö autori arvates samuti kõige määravama küsimusega äriühingute piiriülese elektroonilise asutamise juures asutaja isikusamasuse tuvastamise küsimus, mille lahendus saab tulla vaid EL tasandil ette nähtud regulatsiooniga ning mis peab SUPi direktiivi eesmärkide saavutamiseks lisaks e-allkirja andmise võimalusele pakkuma ka e-identimist ja e-autentimist.

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/93/EÜ, 13. detsember 1999, elektroonilisi allkirju käsitleva ühenduse raamistiku kohta. – ELTL L 013, lk 0012 – 0020.

³³ *Ibid*, artikkel 5 lõige 1

³⁴ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul (COM/2012/0238) final - 2012/0146 (COD). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012PC0238&from=EN> (18.04.2016)

Euroopa Liidu nn digitaliseerimise suunda ja suundumust iseloomustab ilmselt kõige paremini digitaalse ühisturu³⁵ temaatika, mille eesmärgiks on liikuda 28-st liikmesriigi turust ühtse, ühise turu moodustamiseni.³⁶ Tegemist on ametis oleva Komisjoni ühe peamise prioriteediga.³⁷ Ilmselt käib see strateegiline suund käsikäes ka ettevõtluskeskkonda puudutavate uuendustega EL õiguse tasandil, sh kitsamalt äriühingute elektroonilise asutamise võimalikkuse optimeerimisega teises liikmesriigis. Komisjoni keskendumist VKE-dele soodsa keskkonna loomisel läbi digitaalse ühisturu loomise võib pidada märkimisväärseks.³⁸ Äriühinguõiguse ühtlustamisele Euroopa Liidus, aga ka näiteks äriühingute piiriülese asukohavahetuse poleemikasse³⁹ peakski leevendust tooma SUPi direktiiv, millega nähakse ette lihtsustatud viis äriühingutel oma tütarettevõtete asutamist teises liikmesriigis.

On märgitud, et EL kõige üldisemaks eesmärgiks on ühtse siseturu loomine, ühendades kõikide liikmesriikide turud üheks suureks turuks, mis on laiaulatuslikult reguleeritud ühetaoliste tingimuste ja struktuuriga. Selle eesmärgi saavutamiseks on olnud vajalik ka äriühinguõiguse ühtlustamine EL tasandil ühesuguste põhimõtete alusel, sest erinevused liikmesriikide ühinguõiguse regulatsioonides häiriks siseturu optimaalset funktsioneerimist. Ühesugused ühinguõiguse sätted kõikides liikmesriikides loovad ideaalis vabaduse hõlpsalt näiteks teise liikmesriiki ettevõtte filiaal või täitsa uus äriühing luua. Ilma uute reeglite tundma õppimiseta oleks võimalik teise liikmesriigi ühinguõiguse regulatsioonis orienteeruda. Seega on äriühinguõiguse ühtlustamise peamiseks eesmärgiks piiriülese tegevuse

³⁵ EL digitaalse ühisturu kohta vt Komisjoni kodulehelt: kättesaadav: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en; (12.04.2016); Ühtekuuluvuspoliitika ja digitaalse ühisturu kohta vt Komisjoni kodulehelt 06.05.2015 avaldatud uudist, kättesaadav: http://ec.europa.eu/regional_policy/et/newsroom/news/2015/05/cohesion-policy-supports-the-digital-single-market (12.04.2016)

³⁶ Vt nt Euroopa Komisjoni pressiteade „A Digital Single Market for Europe: Commission sets out 16 initiatives to make it happen“, avaldatud 06.05.2015; kättesaadav: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_en.htm (12.04.2016)

³⁷ S. Rank. „Ansip avalikustas Euroopa ühtse digitaru plaani“ – Äripäev, 06.05.2015. Arvutivõrgus: <http://www.aripaev.ee/uudised/2015/05/06/euroopa-komisjon-avalikustas-digitaalse-uhisturu-strateegia> (12.04.2016)

³⁸ Näiteks Euroopa komisjoni koduleht VKE-de temaatikas: Entrepreneurship and Small and medium-sized enterprises (SMEs); arvutivõrgus: <http://ec.europa.eu/growth/smes/> (12.04.2016).

³⁹ Teemat on käsitlenud nt G.-K. Kuru. Äriühinguõiguse ühtlustamise Euroopa liidus ja selle mõju Eesti õigusele. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* A. Vutt. Tartu, 2013. Arvutivõrgus: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/32079> (08.04.2016); Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies. Strasbourg, 12.12.2012, COM(2012) 740 final. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0740:FIN:EN:PDF> (12.04.2016)

soodustamine, et siseturu piires oleks äriühingutel võimalik ilma takistuseta äritegevust ka teistes liikmesriikides läbi viia ja piiriüleselt koostööd teha.⁴⁰

Ideed teises liikmesriigis veebikeskkonnas äriühingute registreerimismenetluse kontseptsioonile võiks tuletada 2011. aasta aprillis ilmunud äriühinguõiguse ekspertrühma raportist EL ühinguõiguse tuleviku kohta, mille kohaselt tuleks reeglistiku edasisel lihtsustamisel ette näha nii elektroonilist juurdepääsu asjaajamisele kui ühtse põhikirja kasutamist ühe osanikuga äriühingule.⁴¹ Samale võimalusele on viidatud ka Euroopa äriühinguõiguse mudelseaduses, projektis *European Model Company Act*.⁴² Vajadusele liikmesriikide vahel reeglistiku ühtlustamisele äriregistrite ühtlustamise, registriandmete vahetamise valdkonnas, aga ka näiteks mõttele Euroopa äriregistri loomise üle, juhiti tähelepanu ka varem.⁴³ EL teisese õiguse tasandil nähakse ettevõtete registreerimise võimalust teises liikmesriigis ette aga esmakordselt SUPi direktiivi ettepanekus. SUPi direktiivi põhiosa moodustavad SUPi registreerimise korda reguleerivad sätted, kuna registreerimine on ELi riikides tütarettvõtjate loomise lihtsustamisel määrava tähtsusega, kui tegemist on muu kui asutaja äriühingu koduriigiga. Direktiiv paneb liikmesriikidele kohustuse pakkuda sellist registreerimise võimalust, mille saab läbi viia elektrooniliste sidevahendite abil distantsilt, ilma et asutaja peaks registreerimise liikmesriigi ametiasutusse füüsiliselt kohale ilmuma.⁴⁴ See tähendab, et tagatud peab olema võimalus, et kogu suhtlus registreerimise eest vastutava asutuse ja asutaja vahel saaka toimuda elektrooniliselt. SUPi registreerimine peab toimuma kolme tööpäeva jooksul, et oleks võimalik äriühinguid kiiresti asutada.⁴⁵ Lisaks on direktiivis sätestatud nende dokumentide ja andmete täielik loetelu, mille esitamist võivad liikmesriigid SUPi registreerimiseks nõuda. Pärast registreerimist võib SUP vastavalt liikmesriigi õiguses sätestatud korrale dokumente ja andmeid muuta.⁴⁶ Vajaduses direktiivi järele EL ühinguõiguse reeglistiku ühtlustamises teatud sõlmküsimumustes ei ole midagi uut, kuivõrd selle kasulikkust on tunnustatud ka varem.⁴⁷

⁴⁰ G.-K. Kuru, lk 62

⁴¹ Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law. Brussels, 5 April 2011, lk 57-58. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf (12.04.2016)

⁴² The European Model Company Law Act Project. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1115737 (01.04.2016)

⁴³ K. Maresceau, M. Tison. Cross-border business in the European Union and statutory disclosure requirements: using IT as a catalyst for further market integration. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2007-2008, lk 6-12. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032589 (12.04.2016)

⁴⁴ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta, preambula p 13

⁴⁵ *Ibid*, preambula p 16, art 14

⁴⁶ *Ibid*, preambula 4 peatükk; art 13

⁴⁷ Näiteks E. Wymeersch. Is a directive on Corporate Mobility needed? – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2006-11, lk 5-7. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=931108 (12.04.2016)

Arenguid n.ö elektroonilise asjaajamise valdkonnas toimub EL-is lähiajal veel. Alates juulist 2016 jõustub Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014⁴⁸, mille eesmärgiks on suurendada usaldust elektrooniliste tehingute vastu siseturul, luues ühise aluse turvalisele elektroonilisele suhtlusele kodanike, ettevõtjate ja ametiasutuste vahel, suurendades sellega avaliku ja erasektori internetipõhiste teenuste, e-äri ja e-kaubanduse tõhusust liidus⁴⁹. Nimetatud määruse preambula punktides on viidatud ja ära nimetatud mh EL digitaalse ühtse turu arengu suunad ning üldine areng ka elektrooniline asjaajamine piiriülevalt liikmesriikide vahel.

Märkimisväärseks tuleb välja tuua määruse (EL) nr 910/2014 preambula punktid nr 3 (mille kohaselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 1999/93/EÜ käsitletakse e-allkirju, kuid seal ei ole esitatud kõikehõlmavat piiri- ja sektoriülest raamistikku turvaliste, usaldusväärsete ja kasutajasõbralike e-tehingute jaoks; määrusega täiendatakse ja laiendatakse nimetatud direktiivi *acquis*'d), nr 5 (Euroopa Ülemkogu soovitas oma 4. veebruari ja 23. oktoobri 2011. aasta järeldustes komisjonil luua 2015. aastaks digitaalne ühtne turg kiirete edusammude tegemiseks digitaalrajanduse võtmetähtsusega valdkondades ja täielikult integreeritud digitaalse ühtse turu edendamiseks, lihtsustades internetipõhiste teenuste piiriülest kasutamist ja pöörates erilist tähelepanu turvalise e-identimise ja e-autentimise hõlbustamisele), nr 6 (oma 27. mai 2011. aasta järeldustes palus nõukogu komisjonil edendada digitaalset ühtset turgu sobivate tingimuste loomisega piiriüleste põhieelduste, näiteks e-identimise, e-dokumentide, e-allkirjade ja e-andmevahetusteenuste vastastikuseks tunnustamiseks ning koosvõimelisteks e-valitsuse teenusteks kogu Euroopa Liidus), nr 7 (oma 21. septembri 2010. aasta resolutsioonis e-kaubanduse siseturu väljakujundamise kohta rõhutas Euroopa Parlament elektrooniliste teenuste, eelkõige e-allkirja turvalisuse tähtsust ja vajadust luua avaliku võtme infrastruktuur üle-euroopalisel tasandil ning palus komisjonil luua Euroopa valideerimisasutuste portaali eesmärgiga tagada e-allkirja piiriülene koosvõime ja suurendada internetis tehtavate tehingute turvalisust), nr 8 (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2006/123/EÜ nõutakse liikmesriikidelt ühtsete kontaktpunktide loomist selle tagamiseks, et kõiki teenuste osutamise valdkonnas tegutsemise alustamise ja selles valdkonnas tegutsemisega seotud toiminguid ja formaalsusi oleks lihtne teha eemalt elektrooniliste vahendite abil sobiva ühtse kontaktpunkti kaudu ja koos asjaomaste ametiasutustega. Paljud ühtsete kontaktpunktide kaudu kättesaadavad internetipõhised teenused eeldavad e-identimist, e-autentimist ja e-allkirja), nr 9 (enamasti ei saa kodanikud kasutada e-identimist enda autentimiseks teises liikmesriigis, sest nende koduriigi riiklike e-identimise süsteeme teistes

⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014

⁴⁹ *Ibid*, preambula p 2.

liikmesriikides ei tunnustata. Selline elektrooniline takistus ei lase teenuseosutajatel siseturust täit kasu saada. Vastastikku tunnustatavad e-identimise vahendid lihtsustavad paljude teenuste piiriülest osutamist siseturul ja võimaldavad ettevõtjatel piiriülevalt tegutseda, ilma et neil oleks palju takistusi avaliku sektori asutustega suhtlemisel) ning nr 12 (üks käesoleva määruse eesmärke on kõrvaldada praegused takistused vähemalt e-identimise vahendite piiriülevalt kasutamisel, mida liikmesriikides kasutatakse avalike teenuste autentimisel. Käesoleva määruse eesmärk ei ole sekkuda liikmesriikides loodud e-identiteedi haldamise süsteemide ja nendega seotud taristute küsimuses. Määruse eesmärk on tagada, et juurdepääsul liikmesriikide pakutavatele piiriülestele internetipõhiste teenustele oleks võimalik turvaline e-identimine ja e-autentimine).⁵⁰ Märkimist väärneb asjaolu, et määrusega täpsustatakse ja ühtlustatakse paljusid olulisi mõisteid, mida valdkonnas kasutatakse.⁵¹

Määrusest (EL) nr 910/2014 tuleneks seega turvalisi, usaldusväärseid ja kasutajasõbralikke e-tehinguid käsitlev kõikehõlmav piiri- ja sektoriülene ELi raamistik, mis hõlmaks nii e-identimist, e-autentimist kui ka e-allkirja. Töö autori hinnangul on tegemist märkimisväärse sammuga EL teisele õiguse tasandil, mis püüab kõnetada ja lahendada aktuaalseid väljakutseid – sh elektroonilise äriühingute asutamise ja asutaja isikusamasuse tuvastamise – e-valdkonna vastasikuse koostöö küsimuses. Määrusega (EL) nr 910/2014 näidatakse seega astuvat oluline samm õiguslike raamide seadmisel, sh vastastikuse elektroonilise asjaajamise tunnustamise küsimuses. Näib, et direktiivi (mis nõuab liikmesriikidelt akti implementeerimist) asemel määrusega (mis on liikmesriikides otsekohalduv⁵²) valdkonna reguleerimine seab üsna selged ja kindlad raamid piiriülese elektroonilise asjaajamise, sh äriühingu asutaja isikusamasuse kindlakstegemise küsimuses. EL tasandil turvalise piiriülese elektroonilise asjaajamise, sh isikusamasuse tuvastamise vahendite vastastikuse tunnustamise õigusliku raamistiku kindel paikaasetamine ilmselt vähendab õiguslike probleemide tõusetumist ka SUPi direktiivi kohandamise puhul liikmesriikide õigusesse. Oluline põhimõte on lisaks eelnevalt ära toodud ka määruse nr 910/2014 artiklis 6 (vastastikune tunnustamine), mille kohaselt kui ühes liikmesriigis nõutakse vastavalt siseriiklikule õigusele või haldustavale avaliku sektori asutuse osutatavale internetipõhisele teenusele juurdepääsuks e-identimist e-identimise vahendi abil ja e-autentimist, tunnustatakse selles liikmesriigis teises liikmesriigis väljastatud e-identimise vahendit kõnealuse internetipõhise teenuse piiriüleseks autentimiseks, kui täidetud on seal nimetatud tingimused.⁵³ E-identimise vahendit, mis on

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, preambula p 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12

⁵¹ *Ibid*, art 3

⁵² A. Vutt. Mis on Euroopa ettevõtteõigus? – *Juridica* 1993, nr 6, lk 125.

⁵³ *Ibid* 50, art 6 lõige 1

väljastatud komisjoni poolt vastavalt artiklile 9 avaldatud nimekirjas oleva süsteemi kohaselt ning mille usaldusväarsuse tase on madal, võivad avaliku sektori asutused tunnustada nende asutuste osutatavate internetipõhiste teenuste piiriülese autentimise eesmärgil.⁵⁴

Oluliseks tuleb pidada ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1024/2012⁵⁵, mis sätestab siseturu infosüsteemi kasutamise võimalikkuse, andes sellega liikmesriikidele vajaliku vahendi näiteks SUPi asutaja isikusamasuse kindlakstegemiseks. Siseturu infosüsteem⁵⁶ (*Internal Market Information System*, edaspidi „IMI”) on interneti kaudu kättesaadav tarkvararakendus, mille komisjon töötab välja koostöös liikmesriikidega, et aidata liikmesriikidel tegelikkuses täita liidu õigusaktides sätestatud teabevahetusnõudeid, luues piiriülest teabevahetust ja vastastikust abistamist lihtsustava keskse sidepidamisvahendi. Eelkõige on pädevatel asutustel IMI abil võimalik lihtsa ja ühtlustatud menetluse abil välja selgitada mõne teise liikmesriigi pädev asutus, hallata teabevahetust, sh isikuandmete vahetust, ning eelmääratletud ja -tõlgitud töökorralduste abil ületada keelebarjäär. Ehk IMI abil on liikmesriikidele loodud abivahend mh isikuandmete vahetamiseks ja selle täpseks sätestamiseks (halduskoostöö) teatud valdkondades. Kuigi määrus ei näe hetkel otsest võimalust isikuandmete vahetamiseks äriühingute asutamisel asutajate isikusamasuse kontrollimiseks näiteks erinevate liikmesriikide notarite või registripidajate vahel⁵⁷, muudetakse SUPi direktiiviga määrust nii, et oleks võimalik IMI kasutamine SUPi registreerimise valdkonnas⁵⁸.

Eelnevast tulenevalt leiab töö autor, et ka Euroopas on e-asjaajamise ühtlustamine ning arendamine prioriteetne valdkond, mis on juba mingil määral eksisteerinud üle 15 aasta⁵⁹. EL digitaalse ühisturu kontseptsioonist tulenevalt pööratakse valdkonnale ka käesoleval ajal täiendavalt palju tähelepanu. Asjaolu peadib ilmselt järjest ühtsema ja täpsema regulatsiooniga EL tasandil nimetatud valdkonnas. Sellest tulenevalt on ilmne, miks äriühingute piiriülese elektroonilise asutamise kontseptsioon on vaatamata seda tabanud kriitikale endiselt SUPi direktiivis kindlalt ette nähtud.

⁵⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, art 6 lõige 2

⁵⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1024/2012, 25. oktoober 2012, mis käsitleb siseturu infosüsteemi kaudu tehtavat halduskoostööd ning millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni otsus 2008/49/EÜ (IMI määrus). – ELT L 316, lk 1-11.

⁵⁶ *Ibid*, preambula p 2.

⁵⁷ *Ibid*, lisa.

⁵⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osahingute kohta, seletuskiri, 3. osa (lõppsätted); art 29 ja 30.

⁵⁹ Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/93/EÜ pärineb 1999. a lõpust; art 13 lõike 1 kohaselt pidid liikmesriigid direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid jõustama enne 19. juulit 2001.

2. ÜHE OSANIKUGA OSAÜHINGUTE (SUP) DIREKTIIV

2.1. SUPi direktiivi eesmärgid

Euroopa Komisjon on välja töötanud direktiivi ettepaneku ühe osanikuga osaühingute asutamise kohta, mille eesmärgiks on liikmesriikide õigusnormide ühtlustamine, et teha välismaal äriühingute tegutsemine lihtsamaks.⁶⁰ SUP direktiivi ettepaneku eesmärgiks on mh lihtsustada just VKE-del tütarettevõtete asutamist teises liikmesriigis, arendades seeläbi üleüldist majandustegevust ning vähendades halduskoormust⁶¹. Direktiiviga soovitakse anda ühe osanikuga osaühingule uus staatus.⁶² Oluline on SUPi direktiivi puhul asjaolu, et sellega soovitakse saavutada eesmärgid, mida ei suutnud täita eelmine katse loomaks Euroopa osaühingut SPE (*Societas privata Europaea*).⁶³ Ühe osanikuga osaühingu mõte seisneb selles, et just loodava äriühingu ainuke osanik (emaettevõtte) saaks selle hõlpsasti asutada.⁶⁴ See võimaldab ettevõtjatel täiel määral kasutada siseturu hüvesid. Eesmärgi saavutamiseks luuakse direktiivi ettepanekuga ühe osanikuga osaühingute asutamist reguleeriv üldine raamistik. Liikmesriigid peavad tagama, et nende siseriiklike õigusaktidega on ette nähtud ettevõtlusvorm, mis on kooskõlas direktiiviga kehtestatud ühiste eeskirjadega. Õiguslik vorm kehtestatakse riiklikul tasandil, selle ELi-ülene lühend on SUP.⁶⁵

SUPi direktiivi ettepaneku üheks peamiseks uuenduslikuks elemendiks on ühe osanikuga osaühingu asutajatele ühtsete reeglite andmine EL tasandil osaühingu asutamiseks ja opereerimiseks, moodustades selleks uue äriühinguvormi SUP.⁶⁶ Uuenduslikuks on aga ka võimalus sellise äriühingu täielikuks veebipõhiseks registreerimiseks. Uuendus seisneb selles, et SUPid saab registreerida ka veebipõhiselt, kasutades liikmesriikide koostatud veebipõhiseid

⁶⁰ Justiitsministeeriumi koduleht. „Justiitsministeerium küsib arvamusi ühe osanikuga osaühingute asutamise direktiivi eelnõule“, uudis. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/uudised/justiitsministeerium-kusib-arvamusi-ue-osanikuga-osauhingute-asutamise-direktiivi-eelnoule> (12.04.2016).

⁶¹ Commission Staff Working Document Impact Assessment; C. Teichmann. Corporate Groups within the Legal Framework of the European Union: The Group-Related Aspects of the SUP Proposal and the EU Freedom of Establishment – European Company and Financial Law Review, Volume 12, Issue 2; lk 205, De Gruyter 2015; Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0202/ecfr-2015-0202.xml> (18.04.2016).

⁶² Euroopa Liidu Nõukogu 28.05.2015 pressiteade nr 377/15. Arvutivõrgus: <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2015/05/28-29-compet-single-member-private-companies/> (01.04.2016)

⁶³ Commission Staff Working Document accompanying the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company (SPE) Summary of the Impact assessment {COM(2008) 396} {SEC(2008) 2098. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/resume_impact_assesment_en.pdf (12.04.2016).

⁶⁴ Euroopa Komisjoni 09.04.2014 pressiteade EL ühtse turu kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm#corporategovernancepackage (01.04.2016)

⁶⁵ *Ibid* 62

⁶⁶ A. Frölich, C. Teichmann, lk 3.

forme. Selle eesmärk on majandustegevuse soodustamine, et kooskõlas ELi digitaalse tegevuskavaga saavutada majanduskasv ja luua töökohti. Kuigi mõnel liikmesriigil on juba oma riiklikud kavad äriühingute veebipõhiseks registreerimiseks, püütakse direktiivi ettepanekuga muuta veebipõhine registreerimine võimalikult ohutuks ja riiklike eeskirjadega kooskõlas olevaks.⁶⁷

SUPi direktiivi ettepaneku seletuskirja⁶⁸ kohaselt on piiriülene tegutsemine kulukas ja raske ning ainult vähesed VKE-d investeerivad välismaale. Selle põhjuseks on muuhulgas liikmesriikide õiguskordade erinevused, eelkõige erinevused äriühinguõiguses ning klientide ja äripartnerite vähene usaldus välismaiste ettevõtete vastu. Selleks, et usalduse puudumisest üle saada, asutavad äriühingud sageli teistes liikmesriikides tütarettevõtjaid. Välismaal äriühingu asutamine toob endaga kaasa teistes riikides kehtivate õigus- ja haldusnormide täitmise kulud, kusjuures need normid erinevad sageli sellest, millega ollakse harjunud oma „koduriigis”. Need kulud, sh vajaliku juriidilise nõustamise ja tõlkimisega seotud kulud on tõenäoliselt eriti suured gruppide puhul, sest emaettevõtja, eelkõige VKE-st emaettevõtja peab täitma erinevaid nõudeid igas riigis, kus ta tahab tütarettevõtja asutada. Euroopa VKE-del on ELi majanduse tugevdamisel täita esmatähtis roll. Nende tegevust aga segavad ikka veel tõkked, mis takistavad nende täielikku väljaarenemist siseturul ega lase neil seetõttu anda ELi majandusse nii suurt panust, kui nad muidu annaksid. Euroopa Komisjon tahtis eelnimetatud kulusid alandada ja esitas selleks 2008. aastal ettepaneku Euroopa osaühingu põhikirja kohta. Ettepaneku eesmärk oli pakkuda VKE-dele piiriülese tegevuse hõlbustamiseks vahendit, mis oleks lihtne, paindlik ja kõigis liikmesriikides ühesugune. Ettepanek esitati vastusena ettevõtjate soovile luua tõelise Euroopa osaühingu õiguslik vorm. Ettevõtjate suurest toetusest hoolimata ei ole aga õnnestunud leida sellist kompromissi, mis oleks võimaldanud põhikirja liikmesriikide poolt ühehäälselt vastu võtta. Komisjon otsustas, et võtab Euroopa osaühingu ettepaneku tagasi (REFIT programmi raames), ja teatas, et esitab selle asemel ettepaneku alternatiivse meetme kohta, millega saaks lahendada vähemalt mõned probleemid, mida prooviti Euroopa osaühingu ettepanekuga leevendada. See lähenemisviis on kooskõlas 2012. aasta tegevuskavaga Euroopa äriühinguõiguse ja äriühingu üldjuhtimise valdkonnas, milles kinnitati komisjoni tahet tulla välja lisaks Euroopa osaühingu ettepanekule muude algatustega, mis annaksid VKE-dele rohkem võimalusi piiriüleseks tegutsemiseks.

SUPi direktiivi seletuskirja kohaselt on SUPi direktiivi ettepanekuga võetud Euroopa osaühinguga võrreldes teistsugune lähenemisviis ja selle üldine eesmärk on lihtsustada

⁶⁷ Euroopa Liidu Nõukogu 28.05.2015 pressiteade nr 377/15.

⁶⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, seletuskiri.

potentsiaalsete äriühingu asutajate, eelkõige VKE-de jaoks äriühingu asutamist välismaal. See peaks ettevõtjaid julgustama ja ettevõtlust soodustama ning edendama ELis majanduskasvu, innovatsiooni ja töökohtade loomist. Ettepanek hõlbustaks äriühingute piiriülest tegevust, kuna sellega tehakse liikmesriikidele ülesandeks näha oma õigussüsteemis ette siseriikliku äriühinguõiguse kohane äriühingu vorm, mida reguleeriksid kõigis liikmesriikides ühed ja samad normid ning mida tähistataks kogu Euroopas lühendiga SUP. Selliseid äriühinguid asutatakse ja need tegutseksid vastavalt kõigis liikmesriikides ühtlustatud normidele, mis peaks vähendama asutamise- ja tegevuskulusid. Kulud väheneksid eelkõige tänu sellistele võimalustele nagu ühtlustatud registreerimise kord, interneti teel registreerimise võimalus koos ühtse näidispõhikirjaga ja äriühingu asutamiseks vajalik väike kapitalinõue. Võlausaldajate kaitseks pandaks SUPi juhatuse liikmetele, ja mõnel juhul SUPi ainsale osanikule kohustus väljamakseid kontrollida. Selleks et ettevõtjad saaksid siseturust täiel määral kasu, ei tohiks liikmesriigid kehtestada nõuet, et SUPi registrijärgne asukoht ja juhtkonna asukoht peavad tingimata asuma samas liikmesriigis.

Seega on SUPi direktiivi ettepaneku puhul tegemist ambitsioonika plaaniga, mis üritab nii ühtlustada ühinguõigust EL tasandil kui tulla välja uuendusliku lähenemisega (SUPid ja nende asutamise ja valitsemise asjaolud), eesmärgiga parendada üleüldist seisu nii VKE-de tasemel kui laiemalt EL ühtsel turul. Samas seatakse direktiiviga liikmesriikidele kohustus võimaldada äriühingute elektroonilist registreerimist ka teiste liikmesriikide isikute poolt. Kuivõrd liikmesriikide senine kogemus elektroonilise äriühingute asutamise temaatikas, sh vastav õigusreeglistik on piisavalt erinev, võib selline ühtne lähenemine tuua direktiivi eesmärkide saavutamise küsitavuse. Eelduslikult tekitavad direktiivist tulenevad nõuded siseriiklikus õiguses äriühingute elektroonilist asutamist ette nähes suuremaid probleemkohti liikmesriikidel, mille seadusandlus ei sätesta asutajate isikusamasuse tuvastamise reegleid, seda eelkõige teistest liikmesriikidel pärit isikute puhul. Kuigi näiteks liikmesriigid nagu Saksamaa toetavad arengut VKE-de osas⁶⁹, võivad SUPi puhul ette nähtud reeglid kujutada neile märkimisväärsedi väljakutseid. Kuigi liikmesriikide ühinguõiguste regulatsioonide vaheline võistlus on saanud reaalsuseks pärast seda, kui Euroopa Kohus avas ukseid ettevõtete liikumisele liikmesriikide vahel, mis viis mitmete liikmesriikide ühinguõiguse reformideni⁷⁰,

⁶⁹ S. Harbarth. From SPE to SMC: The German Political Debate on the Reform of the “Small Company” – European Company and Financial Law Review. Volume 12, Issue 2, lk 231-233, De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0230/ecfr-2015-0230.xml> (18.04.2016).

⁷⁰ H.-J. de Kluiver. Towards a Simpler and More Flexible Law of Private Companies: A New Approach and the Dutch Experience. – European Company and Financial Law Review. Volume 3, Issue 1. De Gruyter 2006. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2006.3.issue-1/ecfr.2006.002/ecfr.2006.002.xml> (18.04.2016).

ei ole see suutnud harmoniseerida EL ühinguõigust. EL liikmesriikide ühinguõiguse regulatsioonide vaheline viimaste aastate võistlus on muutunud võistlevuse survest tingituna jõuetuks⁷¹, mistõttu on töö autori hinnangul arusaadav Komisjoni püüe EL õigust ka SUPi regulatsiooniga harmoniseerida püüda.

SUPi direktiivi ettepanekus seatud eesmärkide saavutamiseks ette nähtud meetodeid on omajagu kritiseeritud. Näiteks Euroopa Liidu Notariaatide Nõukogu, kes SUPi direktiivi ettepaneku algatust üldjoontes küll toetas, viitas mitmetele murekohtadele, eelkõige äriühingute veebipõhise registreerimise turvalisuse ja kogu menetluse üle asjakohase kontrolli vajaduse küsimuses. Notarid leidsid, et ettepanek paneb liikmesriikidele kohustuse tagada asutajatele võimaluse registreerida äriühing elektrooniliselt, mis tähendab, et asutamise protsess toimub ilma asutajate füüsilise kohaloluta pädeva instantsi ees (registripidaja, notar jne) – selline lähenemine võtab aga ära igasuguse võimaluse tuvastada asutaja isik, kuigi selline nõue on kohustuslik näiteks rahvusvahelise ning EL rahapesuvastaste reeglite kohaselt. Lisaks võib selline lähenemine kahjustada liikmesriikide äriregistrite läbipaistvust.⁷² Samuti on erialakirjanduses välja toodud liikmesriikide notarite (pigem negatiivset) reaktsiooni veebipõhise asutamise kohta.⁷³ Kuigi SUPi direktiivi puhul oleks tegemist mitmes mõttes uude lähenemisega EL tasandil äriõiguste harmoniseerimises, on direktiivi ettepanek praegusel kujul tegelikkuses kärbitud versioon algsest ettepanekust. Nimelt muutis Euroopa Liidu Nõukogu komisjoni 2014. a välja pakutud ettepanekut drastiliselt, nõustudes 2015. a keskel kompromisstekstiga, mille alusel hetkel arutelud direktiivi tuleviku osas jätkuvad.⁷⁴

Töö autori hinnangul võib väljakutseid enim oodata ees liikmesriike, kellel ei ole hetkel kehtivat süsteemi, mis võimaldaks neid äriühinguid elektrooniliselt asutada. Asjaolu, et SUPi direktiivi ettepaneku kriitikud on olnud Euroopas näiteks notarid, on võimalik ilmselt hästi mõista. Vajadus säilitada olukorda, kus notaril on kindel roll äriühingu asutamise juures, sh näiteks asutaja isikusamasuse tuvastamises, võib olla selleks piisav põhjus. Kuigi SUPi direktiiv ei pane liikmesriikidele kohustust välistada notari roll elektroonilise registreerimismenetluse puhul, võib üldine areng infotehnoloogia valdkonnas selle lõpuks kaasa tuua. Samas ei tule töö autori hinnangul kogu digitaalse valdkonna kiire arengu kõrval

⁷¹ L. Hornuf, J. Lindner. The End of Regulatory Competition in European Company Law? – Andrassy Working Paper Series No 33 (September 9, 2014). – Social Science Research Network. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=2494309> (18.04.2016).

⁷² Euroopa Liidu Notariaatide Nõukogu 09.09.2014 pressiteade. Arvutivõrgus: <http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=10740> (01.04.2016)

⁷³ Näiteks Saksamaa notarid, vt P. Hommelhoff. Die SUP-Ferngründung. – Ed. by M. Lutter, J. Koch. *Societas Unius Personae (SUP): Beiträge aus Wissenschaft und Praxis.* – Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht. Schriftenreihe 1. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <https://www.degruyter.com/view/product/456465?rskey=zLJfgh&result=2> (18.04.2016).

⁷⁴ A. Frölich, C. Teichmann, lk 1.

kudagi unustada või automaatselt loobuda notari rollist – eriti üldse sellise võimaluse säilitamises siseriiklikus õiguses. Töö autor nõustub Peter Ries`i arvamusega, et notarid võivad olla oluline instants ettevõtete asutamise juures, tehes vajalikke toiminguid ja andes mõistliku hinna eest õigusnõu ettevõtte asutamise asjaoludes olukorras, kus ilma notarita võiksid sellised kulud olla muu õigusnõustaja kaasamise puhul oluliselt suuremad. Samuti ei ole notari rolli ettenägemine siseriikliku õiguse kohaselt diskrimineeriv teisest liikmesriigist pärit asutajale.⁷⁵

Samas on SUPi direktiivi ettepanekut ka positiivselt hinnatud. Pierre-Henri Conac on kirjutanud, et kriitika SUPi direktiivi ettepaneku osas keskendub selle innovaatilisele õiguslikule lähenemisele ja sisule. Siiski selline kriitika, kuigi tõstatades arusaadavaid ja mõistetavaid murekohti, on liialdatud või lihtsalt alusetu.⁷⁶ P.-H. Conac`i arvates on SUPi näol tegemist „passi“ ehk sissepääsuga teistes liikmesriikides ettevõtlusega tegelemiseks, aga ka n.ö sisemise „passiga“, kuna see tagab äriühingute asutamise liikmesriikide siseselt, liberaliseerides nõuded (alg)kapitalile ja sundides võimaldama veebipõhist asutamist.⁷⁷

Plaanitavast SUPi regulatsioonist võiksid tõusetuda järgmised probleemkohad. SUPi direktiivi ettepaneku seletuskirja kohaselt nähti SUPi registreerimise sätestamisel ette mitu varianti, mille kasulikkust ja vajalikkust seletuskirjas analüüsiti.⁷⁸ Analüüsi kohaselt kaaluti võimalusi järgmiste registreerimisprotsesside kasulikkuse vahel, nagu muutuste mittekasutamine, mis ei tooks endaga kaasa direktiivi eesmärke (kulude kokkuvõid, jne); ainult veebipõhise SUPi registreerimise võimalus, mille puhul toimuks kogu registreerimismenetlus, sh asutaja isikusamasuse tuvastamine, asutatava äriühingu nime kontroll, asutamisevormi/põhikirja kasutamine, veebi teel, nt selleks loodud keskkonnas. Selline lähenemine nõuaks õiguse muutmist nende liikmesriikide poolt, kellel on vajalik asutaja füüsilist kohalolekut pädeva instantsi, näiteks notari juures; selline lähenemine ühtlustaks kõige rohkem nõudeid SUPi registreerimise tagamiseks liikmesriikide seadusandluses, kohustades neid võimaldama kogu protsessi lihtsalt ja kiirelt elektrooniliselt läbi viia. Siiski võib sellel variandil olla ka puuduseid, eelkõige asutaja isikusamasusest tulenevaid võimalikke EL finantshuvide vastaseid riske nagu näiteks rahapesu, ning asjaolu, et ainult veebi teel SUPi registreerimise võimaldamine võiks lausa pärssida SUPi asutamist,

⁷⁵ P. Ries. *Societas Unius Personae – cui bono? Eine Anmerkung eines deutschen Registerrichters.* – *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* 2014, lk 569. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnzg%2f2014%2fcont%2fnzg.2014.569.1.htm&pos=3&hlwords=on> (12.04.2016).

⁷⁶ P.-H. Conac, lk 139.

⁷⁷ *Ibid*

⁷⁸ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 7.2.1.

eelkõige siis, kui soovitakse kasutatakse muid, komplekssemaid asutamise viise (nt asutamine ilma rahalise sisse makseta). Kolmanda võimalusena nähti ette võimalus asutada SUP nii elektrooniliselt kui n.ö tavamenetluses. Sellise variandi puhul tuleks nendel liikmesriikidel, kus äriühingute asutamine toimub tavamenetluses, näha ette ka veebipõhine registreerimine. Samuti oleks sellise variandi puhul liikmesriikidel valik, kas kasutada jätkuvalt ka näiteks notarite rolli, kuna tavamenetluse see ilmselt nangunii nii oleks. Järgmise variandina nähti ette võimalust SUPid asutada nii elektrooniliselt kui ka tavamenetluses, kuid tutvustades ühtse põhikirja nõuet. Ühtne põhikirja tuleks sellisel juhul kehtestada EL tasandil, tõlkides selle ka kõikidesse liikmesriikide ametlikes keeltesse. SUPi asutamisel elektrooniliselt oleks sellise ühtse põhikirja kasutamine kohustuslik. Ühtse põhikirja tõlkimine ja asutajatele igas liikmesriigis kättesaadavaks tegemine oleks väga väike kulu võrreldes hüvega, mida see kaasa tooks. Sellise lähenemise korral aitaks ühtne põhikirja kokku hoida asutamiskuludelt ning variandil oleksid kõik eelised, mis lubaksid SUPi vastavalt asutaja vajadusele asutada kas siis elektrooniliselt või tavamenetluses. Kõige populaarsemaks peeti viimast variandi, kus SUPi on võimalik asutada nii elektrooniliselt kui tavamenetluses, kasutades etteantud juhtudel ühtset põhikirja.⁷⁹

Järgnevalt käsitleb töö autor SUPi direktiivi ettepanekus ettenähtud ja käesolevas töös asjakohaseid sätteid seoses SUPi asutamisega. Esmalt tuleb välja tuua SUPi direktiivi ettepaneku preambula punktis 10 märgitu, mille kohaselt tuleks austusest liikmesriikide äriühinguõiguse traditsioonide vastu liikmesriikidele lubada paindlikkust selles osas, mil viisil ja millises ulatuses nad soovivad SUPide asutamise ja tegevuse suhtes ühtlustatud norme kohaldada. Liikmesriigid võivad kohaldada direktiivi 2. osa kõigi ühe osanikuga osahingute suhtes, nii et kõik sellised äriühingud tegutseksid SUPina ja kannaksid SUPi nimetust. Teise võimalusena võivad liikmesriigid ette näha SUPi loomise eraldi äriühinguõigusliku vormina, mis kehtiks teiste siseriikliku õigusega ettenähtud ühe osanikuga piiratud vastutusega äriühingu vormide kõrval. Eelnevalt tulenevalt annab SUPi direktiivi kohandamine siseriiklikku õigusesse liikmesriikidele võimaluse asendada oma senised teatud äriühingud SUPi regulatsiooniga, või siis näha SUP ette uue äriühinguvormina. Punkti 12 kohaselt selleks, et ettevõtjad saaksid siseturust täiel määral kasu, ei tohiks liikmesriigid kehtestada nõuet, et SUPi registrijärgne asukoht ja juhtkonna asukoht peavad asuma samas liikmesriigis.

⁷⁹ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 8.1.

2.2. Veebipõhine registreerimine

SUPi registreerimist sätestab SUPi direktiivi ettepaneku artikkel 14, mille lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et uue äriühinguna asutatud SUPi registreerimise menetluse saab täies ulatuses läbi viia elektrooniliselt ilma, et äriühingu asutajal oleks vaja ilmuda registreerimise liikmesriigi ametiasutusse. Artikkel 14 lõikega 4 tehakse liikmesriikidele kohustuseks oma veebipõhise registreerimise veebisaitidel võimaldada linkide olemasolu teiste liikmesriikide registreerimise veebisaitidele. Samuti peavad liikmesriigid tagama, et veebipõhise registreerimise korral kasutaksid asutajad SUPi direktiivi artiklik 11 osutatud ühtset registreerimisvormi ning artiklis 13 osutatud registreerimisvormi. Direktiivi artikkel 17 lõike 2 kohaselt on SUPi veebipõhise registreerimise korral kohustuslik maksta registreerimisega seotud tasu SUPi pangakontole.

Eelnevast tulenevalt tuleb liikmesriikidel võimaldada SUPi asutamist ka ainult elektroonilisel teel, millisel juhul peavad liikmesriigid sätestama, et kasutataks selleks ettenähtud ühtset põhikirja ning registreerimisvormi.

Veebipõhise asutamise võimaldamise eesmärk igas liikmesriigis on seega asjaolu, et asutajad ei peaks ilmuma asutamise asukohariigi ametivõimude ette, vaid saaksid läbida kogu registreerimisprotsessi elektrooniliselt, kasutades ühtset registreerimisvormi ja põhikirja. Nagu mainitud, on selle eesmärk on kulude kokkuhoid. Selle hinnaks on aga asjaolu, et kogu senine registreerimise põhimõte, eelkõige asutaja isikusamasuse kontrollimise võimalus, tuleb säilitada uute võtetega. 16 liikmesriigis eksisteerib võimalus asutada äriühingut elektrooniliselt, ilma eelneva vajaduseta notari või advokaadi järele.⁸⁰ Selline võimalus on Bulgaaria, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Iirimaa, Läti, Leedu, Malta, Poola, Portugali, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Rootsi ja Ühendkuningriigi puhul. Siiski võivad elektroonilise asutamise viisid nimetatud liikmesriigiti oluliselt erineda. Teistel liikmesriikidel otsene elektroonilise äriühingute asutamise võimalus puudub. Kuigi veebipõhine registreerimine ei ole EL liikmesriikide tasandil seega uus nähtus, on EL soov võimaldada seda piiriüleste toimingute tegemisel tõeliseks väljakutseks infotehnoloogiliste lahenduste leidmisel. Seda just seetõttu, et tegemist on 28 liikmesriigile kehtestava raamnõudega, mille lahendus jäetakse siiski igale liikmesriigile endale. Veebipõhine asutamine tuleks saavutada ühtse näidis põhikirja ja registreerimisvormi abil. Kuigi liikmesriikidel tuleb SUPi direktiivi

⁸⁰ Commission Staff Working Document Impact Assessment, punkt 7.2.1.

ettepaneku kohaselt hakata võimaldama SUPi asutamist selliselt, et seda oleks võimalik teostada ainult elektrooniliselt, ei ole see ainus võimalus – ette on nähtud SUPi asutamine ka n.ö tavamenetluses.⁸¹

Elektroonilise registreerimismenetluse võimaldamise juures leitud, et ilma pädeva instantsita, nt notarita võib veebipõhine asutamine endaga kaasa tuua olulisi riske.⁸² Mitmed liikmesriigid kasutavad senini notaritel põhinevat süsteemi, kus registreerimismenetluse viiakse läbi notarite poolt elektrooniliselt, nõudes siiski tihtipeale asutaja füüsilist kohalolu notari juures. Ilmselt tulenevalt kehtiva olukorra säilitamise soovist – kus notari roll jääb äriühingu asutaja isikusaamsuse tuvastamisel kehtima – on notarid ühed häälekamad SUPi direktiivi ettepaneku osas negatiivseid hinnanguid avaldanud instants, olenemata asjaolust, et notaritel põhinevat süsteemi on hinnatud efektiivseks ja võrdlemisi soodsaks.⁸³ Olulisimaks probleemkohaks elektroonilise asutamise juures tulebki lugeda asutaja isikusamsuse tuvastamist, kuivõrd ilma selleta ei saa olla kindel, kas äriühingu asutas üldse eksisteeriv isik ning kas tema poolt esitatud andmed vastavad tõele, ning kas tegmist ei võinud olla asutaja poolt valeidentiteedi kasutamisega.⁸⁴ Komisjoni poolt läbi viidud ühe osanikuga äriühinguid reguleerivate liikmesriikide normide ühtlustamise läbirääkimistel ajal 2012-2013. aastal üldiselt toetati algatust, kuid mitmed huvirühmad, näiteks notarid tõstasid teatud murekohti, mis konkreetselt puudutasid äriühingute veebipõhise registreerimise turvalisust ja vajadust tagada kogu menetluse üle asjakohane kontroll.⁸⁵ Selleks, et selliseid riske maandada, tuleb liikmesriikidel ette näha võimalused asutajate isikusamasuse kontrollimiseks. SUPi direktiivi ettepanekuga ettenähtud elektrooniline registreerimismenetlus võib suurendada SUP läbipaistmatust, kui ei nõuta asutaja isikusamasuse kontrollimist.⁸⁶

⁸¹ P. Hommelhoff, lk 69.

⁸² T. Drygala. What's SUP? Der Vorschlag der EU-Kommission zur Einführung einer europäischen Einpersonengesellschaft (SUP). – Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2014, lk 493-495. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/zeits/EUZW/2014/cont/EUZW.2014.491.1.htm> (18.04.2016).

⁸³ J. L. Hansen. The SUP Proposal: Registration and Capital (Articles 13–17). – European Company and Financial Law Review. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0177/ecfr-2015-0177.xml> (12.04.2016).

⁸⁴ *Ibid* 81, lk 74.

⁸⁵ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta, seletuskiri, punkt 2

⁸⁶ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingu kohta, punkt 4.2.1.

2.3. Asutaja isikusamasuse kontroll

Direktiivi artikkel 14 lõige 5 käsitleb asutaja isikusamasuse kontrollimise küsimust, mille kohaselt võivad – aga ei pea – liikmesriigid kehtestada õigusnorme äriühingu asutaja või asutaja nimel äriühingut registreeriva muu isiku isikusamasuse kontrollimiseks ning registreerimisasutusele esitatud dokumentide ja muu teabe vastuvõetavuseks. Seega antakse direktiiviga liikmesriikidele võimalus vastavalt oma äranägemise järgi kehtestada täiendavaid meetmeid asutaja isikusamasuse ja esitatud andmete kontrollimiseks. Samuti näeb eelnev säte ette, et teises liikmesriigis avaliku võimu asutuse poolt või nimel välja antud isikut tõendavaid dokumente, sh e-identimise vahendeid tuleb registreerimise liikmesriigis isikusamasuse kontrollimisel tunnustada ja aktsepteerida. Seega luuakse kohustuslik tingimus aktsepteerida igas liikmesriigis teiste liikmesriikide kõiki ametlikke isikut tõendavaid dokumente isikusamasuse kontrollimisel. Võimaliku halduskoostöö tegemist vastastikuse aktsepteerimise jm nõuete osas peavad liikmesriigid lähtuma määrusest (EL) nr 1024/2012.

Nagu märgitud, on asutaja isikusamasuse kontrollimise võimaldamise küsimus liikmesriigi tasandil on veebipõhise asutamise kõige olulisemaks probleemkohaks⁸⁷, millega ka töö autor nõustub. Kuigi veebipõhise registreerimismenetluse mõte on hoida kulusid madalad⁸⁸, kätkeb see ettepaneku algatajate ja asjaomaste arvamuste kohaselt ilmselgeid riske. Peamisteks riskideks tuuakse välja identiteedivargust või ettevõtte ebaseaduslikku ülevõtmist.⁸⁹ Samuti on ilma isikusamasuse kontrollita ohustatud siseriiklike äriregistrite usaldusväärsus.⁹⁰ Isikusamasuse kontrolli kitsaskohad võivad kujutada ohtu EL-i eesmärkidele muudes valdkondades, nagu näiteks rahapesuvastane võitlus, mis näeb ette teatud tingimused isikusamasuse tuvastamisel.⁹¹ Sellise usaldusvääruse kadu võib kaasa tuua lisakulusid äriühingutele, kui nad ei saa olla kindlad äriregistrite usaldusvääruses. Samas leiab Komisjon, et kuivõrd 16 liikmesriigis on äriühingute veebipõhine asutamine juba kasutusel, ei ole sellest tulenenud andmeid, nagu oleks selline võimalus toonud kaasa näiteks pettuste tõusu seotud valdkonnas.⁹² Seega isegi olukorras, kus komisjon tunnustab probleemi olemasolu SUPi asutaja identifitseerimise küsimuse puhul, peab ta ideed ettevõtluse

⁸⁷ A. Frölich, C. Teichmann, lk 12-13.

⁸⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta, seletuskiri, punkt 1

⁸⁹ *Ibid* 87, lk 11.

⁹⁰ *Ibid*

⁹¹ Vt näiteks Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, 5th February 2013, COM (2013) 45 final.

⁹² Commission Staff Working Document Impact Assessment, lk 30.

arendamise vajalikkuse ülimuslikkusest olulisemaks.⁹³ Samas, nagu mainitud, ei pea liikmesriigid ilmtingimata hakkama SUPi direktiivist tulenevalt kehtestama õigusnorme selleks, et kontrollida äriühingu asutaja või asutaja nimel äriühingut registreeriva muu isiku isikusamasust ning registreerimisasutusele esitatud dokumentide ja muu teabe vastuvõetavust. See jääb iga liikmesriigi enda otsustada. Siiski võivad sellised identifitseemise nõuded tulla muudest õigusaktidest.⁹⁴

Direktiivi ettepanekuga pannakse seega liikmesriikidele kohustus leida neid rahuldav, asjakohane viis asutajate isikusamasuse identifitseerimiseks/verifitseerimiseks. Liikmesriigid saavad vajalikud nõuded ja tingimused asutaja isikusamasuse kindlakstegemiseks sätestada oma siseriikliku veebipõhise registreerimismenetluse käigus. Huvitavaks tuleb lugeda välja pakutud võimalust, et asutaja identifitseerimise protsessis võidakse ette näha ka videokonverentsi kasutamise võimalust⁹⁵. Sisuliselt võiks see tähendada seda, et pädeva institutsiooni juurde füüsilise mineku, nt notari vastuvõtu asemel toimub õigusliku sisuga toiming elektroonilise keskkonna vahendatud, video- ja audiofunktsioone võimaldava kohtumise teel. Selline nn reaalajas kohtumine peaks andma sama või siis sarnase tulemuse kui seda annaks tegelik kohtumine.

Elektroonilisel teel asutaja identifitseerimise küsimuse juures on viidatud ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) nr 910/2014. Nimetatud määruse eesmärgiks on suurendada usaldust elektrooniliste tehingute vastu siseturul, luues ühise aluse turvalisele elektroonilisele suhtlusele kodanike, ettevõtjate ja ametiasutuste vahel, suurendades sellega avaliku ja erasektori internetipõhiste teenuste, e-äri ja e-kaubanduse tõhusust liidus.⁹⁶ Määrus võiks seega anda vastuse tekkivale probleemistikule e-identimise küsimises EL teise õiguse tasandil. Samas on märgitud⁹⁷, et määrus (EL) nr 910/2014 ei ole kohaldatav avalikesse registritesse (nt äriregistrisse) kantava informatsiooni osas. Määruse preambula punkti 21 kohaselt ei peaks määrus mõjutama siseriiklikke vorminõudeid avalike registrite, eelkõige äriregistri ja kinnistusraamatu kohta. Lisaks sellele ei ole määruse kohaselt liikmesriikidel kohustust mitte igal juhul aktsepteerida ja tunnustada teiste liikmeriikide identifitseerimise viise, mistõttu ei saaks nimetatud määrusele vastastikuse identifitseerimise tunnustamise

⁹³ C. Malberti. The relationship between the Societas Unius Personae proposal and the *acquis*: Creeping Toward an Abrogation of EU Company Law? – *European Company and Financial Law Review*, Volume 12, Issue 2, lk 265. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0238/ecfr-2015-0238.xml> (18.04.2016).

⁹⁴ A. Frölich, C. Teichmann, lk 13.

⁹⁵ Vt täpsemalt lk 28-29.

⁹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, preambula p 2.

⁹⁷ *Ibid* 93, lk 266.

probleem kohas ainulahenduseks võtta.⁹⁸ Töö autor leiab, et määrus (EL) nr 910/2014 on ilmseks lahenduseks elektroonilise asutamise ning asutaja identifitseeritavuse probleemkohtades. Kuna määruse ettepanekut ei oldud veel avaldatud, kui SUPi direktiivi ettepaneku üle põhjarutelud käisid, ei saadud sellele ka arutus viidata. Siiski on nii SUPi direktiivi ettepanek kui määrus (EL) nr 910/2014 omavahel lahutamatu seotud.⁹⁹ Üks põhiline seisukoht ja lähenemine on see, et liikmesriikide poolt rakendatavad elektroonilise identifitseerimise viisid ehk tehnilised lahendused, millest on Komisjoni vastavalt määrusele (EL) nr 910/2014 teavitatud, peaksid olema aktsepteeritavad registreerimise asukohariigi ametivõimude poolt. Nimetatud asjaolu võib tähendada seda, et nt Eestil võib olla kohustus aktsepteerida kõikide teiste liikmesriikide poolt (st 27 erinevat) aktsepteeritud elektroonilise identifitseerimise viisi. Siin tekib küsimus, mida see endaga kaasa tuua võib – näiteks kas liikmesriigid peaksid hakkama omavahel kokku leppima (looma eraldi standardid), milliste liikmesriikide poolt millised aktsepteeritud identifitseerimise võimalused on, et neid saaks aktsepteerida? Või peaks piisama sellest, kui teises liikmesriigis on teatud identifitseerimine aktsepteeritav, ja seda siis kohustuslikus korras ise aktsepteerima?

Lahendusi vastastikuse identifitseerimisvahendite ja –viiside kasutamise küsimuses on tegelikkuses Euroopas veel¹⁰⁰. Kõik need näivad liikuvat selles suunas, et Euroopa Liidus oleks elektrooniliselt (kasutades ID-kaarti) võimalik toiminguid teostada piiriülevalt. Siia juurde võiks töö autori arvates tuua ka muid identifitseerimisvahendite kasutamise võimalusi, mida EL tasandil on reguleeritud. Näiteks on erinevate andmetötlussüsteemide kaudu võimalik töödelda ka isikute biomeetrilisi isikuandmeid, kasutades isikusamasuse tuvastamiseks selliseid lahendusi¹⁰¹, mis võiksid olla kõrge usaldusväärsusega. Töö autori hinnangul ei ole tegelikkuses aga vahet, milliseid lahendusi isikute identifitseerimiseks ja verifitseerimiseks kasutada ka piiriülese elektroonilise asjaajamise puhul, kui need meetodid on õiguslikult reguleeritud ning nende kasutamine näiteks liikmesriikide poolt tunnustatav.

Olulise näitena tuleb veelkord välja tuua SUPi direktiivi arutus välja pakutud variant, et asutaja isikusamasuse tuvastamist võib toimetada ka video- ja audioseansi vahendusel¹⁰². Selline võimalus toob endaga kohe mitu olulist probleemkohta, kuigi selline võimalus ei saa

⁹⁸ C. Malberti, lk 266.

⁹⁹ P.-H. Conac, lk 168.

¹⁰⁰ Näiteks EL-i kaasfinantseeritav projekt STORK (https://www.eid-stork.eu/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1), mille eesmärgiks on luua Euroopa e-ID platvorm, mis võimaldab EL kodanikel asutada riigipiiriülevalt uusi e-suhteid, kasutades oma riiklikku ID-kaarti.

¹⁰¹ Valdkonda reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – ELT L 281, lk 31–50. 2016. a hakkab kehtima Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) 2012/011 (COD).

¹⁰² *Ibid* 98, lk 267.

olema ilmselt direktiivi tasandil ette nähtud. Kuigi üldiselt pannakse täpsete tingimuste ja nõuete seadmine identifitseerimise küsimuse korraldamises liikmesriikide siseriikliku õiguse ülesandeks, siis kas sellise „soovituse“ andmine võiks piirata liikmesriikide endi valikuvabadust? Kuigi sellist „soovitust“ EL teise õiguse tasandil arvatavasti ära ei sätestata, võidakse sellise isikusamasuse tuvastamise viisi kasutuselevõttu siiski julgustada. Eelnev aga viitaks eelduslikult olulise nähtuse sissekirjutamise võimalusele liikmesriikide õigusesse. Eelduslikult puudutaks see siseriiklikult notareid, võib-olla ka registripidajaid. Ehk näiteks võib juhtuda, et notarid peaksid – või võiksid – hakkama korraldama videoseansse äriühingute asutajatega, eesmärgiga tuvastada nende isikusamasus, kui muid võimalusi ei saa isikusamasuse tuvastamiseks kasutada. Kuigi näiteks füüsiliselt teises riigis asuva asutajaga notari poolt videoseanssi pidamine võib välistada või minimeerida asutaja isikusamasuse kontrolli usaldusvääruses kaheldavuse, tõstatab sellise võimaluse võimaldamine, rääkimata õiguslikust reguleerimisest, olulisi küsimusi – see eeldab notari ligipääsu teise riigi rahvastikuregistrile ehk identifitseerimisvahendi, nt isikutunnistuse samasuse kontrolli asutaja ja registriandmetega, asjaolu võimaldab kontrollida ka isikutunnistuse enda usaldusväärust; samuti nõuab see toimingu läbiviimise keele kindlakstegemist¹⁰³. Eelkõige tekib küsimus, kuidas seda siseriikliku õigusega sätestada. Kui see jätta siseriikliku õiguse sätestada, siis võiks iga liikmesriik seda omadel tingimustel teha – selle tulemus aga oleks ilmselt see, et asutaja peaks hakkama ka SUPi asutamisel selgeks tegema asukohariigi siseriiklikku õigust, mis oleks kulukas ja aeganõudev ning otseses vastuolus SUPi direktiivi eesmärkidega – lihtsustada asutamismenetlust ja vähendada asutamisega seotud kulusid. Võiks ilmselt eeldada, et sellise võimaluse kasutamist ei hakata enamike liikmesriikide õiguses ette nägema või vähemalt mitte kohe, kuid iseenesest ei saaks seda tulevikus välistada.

Peamine viis asutaja isikusamasuse tuvastamiseks näib seega olevat ID-kaardi laadse isikutunnistuse kasutamine. See asjaolu eeldaks aga, et tegemist on ametlikult liikmesriigis välja antava dokumendi ning identifitseerimisvahendiga. Sellise identifitseerimisvahendi kasutajat peaks saama teise riigi registripidaja või muu pädev instants kontrollida asutaja asukohariigi vastavatest registritest või siis peab asutaja asukohariigil ja registripidaja riigil olema vastav lepe, mille kohaselt tunnustatakse sellise asutaja nimetatud identifitseerimisvahendit automaatselt. Selline asjaolu ilmselt ei maanda võimalikke n.ö kaugidentifitseerimisprotsessi puhul esinevaid riske näiteks pettuste või rahapesu korral, kuid tagab vähemalt registreerimismenetluse õigusliku aluse.

¹⁰³ Näiteks millises keeles Eesti notari poolt läbi viidab seanss Tšehhis asuva asutajaga läbi viiakse; kas ja millal on tõlki vaja.

Vaatamata SUPi direktiivi ettepaneku tulisele arutelule EL institutsioonides on saanud selgeks, et elektroonilise (veebipõhise) registreerimismenetluse instituudi sissejäämine direktiivi ettepanekusse, võrreldes küll algse SUPi direktiivi ettepanekuga lakoonilisel kujul, on EL-i kindel tahe ja suund. Ilmselgelt on ettepaneku algatajad saanud aru, et direktiivi tasandil ei ole mõttekas või võimalik veebipõhise asutamise täpseid reegleid paika panna. Selle asemel plaanitakse käia välja üldised raamid, põhimõtted, ning pannakse nende täitmine ja teostamine liikmesriikide siseriikliku õiguse kanda. Liikmesriigid on nõustunud, et teemaga tuleb edaspidi tegeleda rohkem tehnilisel tasandil – siit tõusetub aga küsimus, kuidas seda siis tehniliselt, aga ka õiguslikult võimaldada. Samas näib EL-is olevat kindlat tahet ja võimalusi nii õiguslikul kui tehnilisel tasandil teemaga edasi minna. Üsna selge on see, et elektrooniline asjaajamine, sh elektrooniline isikusamasuse tuvastamine on saamas järjest reaalsemaks igapäevanähtuseks ka piiriülestes toimingutes ning ka seadusandlus peab sinna suunas minema. Ilmselgelt on tegemist konkurentsivõimelisuse küsimusega maailmamastaabis, mistõttu on töö autor seisukohal, et isegi olenemata õiguslikest või tehnilistest probleemidest laiemalt leitakse viis SUPi direktiivi eesmärgi saavutamiseks selliselt, et see rahuldab kõiki liikmesriike. Oluline on siinkohal see asjaolu, et enamikes EL riikides (peamiselt küll riigisiselt) on äriühingute elektrooniline asutamine aktuaalne valdkond, mistõttu reaalseid näiteid toimiva süsteemi kohta on juba olemas. Lisaks sellele näib EL õigusega (nt määrus (EL) nr 910/2014) tagatavat ka raamistik elektrooniliseks asutamiseks piiriülesest. Eesti oma e-riigi kogemusega on nimetatud valdkonnas eelduslikult (nii õiguslikult, tehniliselt, aga ka ühiskonnana) edukas.

Töö autori arvates on SUPi regulatsioonis ette nähtud üle-liidulise elektroonilise asutamise nõue perspektiivikas. On arusaadav, miks näiteks liikmesriigis nagu Saksamaa – kus äriühingute elektroonilist asutamist ja isikusamasuse elektroonilist kontrollimisvõimalust senini õigupoolest ei tunta – võib selline lähenemine tekitada vastumeelsust, mis ongi ilmselt päädinud laia SUPi direktiivi ettepaneku arutelu seelses õiguskirjanduses. Autor nõustub siinkohal Pierre-Henri Conac'i poolt mainituga, et mured SUPi direktiivi poolt tekitava/võimaldatava rahapesu probleemiga ei ole õigustatud. Lisaks mainib Conac, et SUPi direktiiv ei kaota ära notarite või muude pädevate instantside rolli registreerimismenetluse – sh asutaja isikusamasuse tuvastamise – küsimuses, kuivõrd direktiiv nõuab vaid liikmesriikidelt elektroonilise asutamise võimaldamist. Liikmesriigid võivad endiselt ette näha, et asutaja isikusamasuse tuvastab notar näiteks seeläbi, et liikmesriigi poolt kontaktpunktiks loodud veebikeskkonna haldabki notar. Lisaks sellele sätestab SUPi direktiivi ettepaneku artikkel 17, et veebipõhise registreerimise korral peab tasu olema

makstud SUPi pangakontole. Seega hõlmab veebipõhine asutamine endas ka pandakonto avamist, mistõttu teeb asutaja isikusamasuse üle kontrolli ka pank.¹⁰⁴ Jesper Lau Hansen leiab, et SUPi ettepaneku artiklid ka seoses SUPi registreerimisega pakuvad EL-is harmoniseerumist tasemel, mis tegelikkuses on enamikus liikmesriikides juba siseriiklikult olemas, ning ei peaks tekitama liikmesriikides ületamatut vastuseisu. Kui SUPi direktiiv vastu võetakse, ei pruugi see teenida vaid eesmärki muuta piiriülest asutamist lihtsamaks, vaid võib samuti panna liikuma arengud nende liikmesriikide ühinguõiguses, mis ei ole suutnud võtta eekuju osades valdkondades edasi arenenud liikmesriikide õiguskordadest. Teisest küljest, kui senisest lähenemisest ei suudeta SUPi direktiivi ettepanekuga saavutada vähempiiravat lähenemist, on tõenäoline, et progressi ühinguõiguses ei suudeta järgmiste aastate jooksul üldse saavutada.¹⁰⁵

2.4. Ühtne registreerimisvorm

SUPi direktiivi ettepaneku preambula punkti 15 kohaselt peaksid dokumentide ühtsuse ja kättesaadavuse tagamisel interneti teel olema SUPide registreerimiseks kasutatavad dokumendid ühtses vormis, mis oleksid ka kättesaadav kõigis liidu ametlikes keeltes. Liikmesriikidele jäetakse võimalus kehtestada nõude, et registreerimine toimub asjaomase liikmesriigi ametlikus keeles, kuid neid kutsutakse üles lubama registreerimist ka teistes liidu ametlikes keeltes. Punkt 25 selgitab, et äriühingute asutamisega seotud haldus- ja õigusabikulude vähendamiseks ning registreerimismenetluse sidususe tagamiseks kõigis liikmesriikides, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused SUPi registreerimisvormi ja näidispõhikirja kehtestamiseks. Nimetatud volitusi tuleks kasutada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011¹⁰⁶. SUPi direktiivi ettepaneku artikkel 7 lõike 4 kohaselt kohaldatakse SUPi ja selle põhikirja suhtes selle liikmesriigi õigust, kus SUP on registreeritud.

Direktiivi ettepanekus nähakse liikmesriikidele ette täiendav võimalus lisaandmete saamiseks asutajatelt ja asjaomastelt isikutelt.¹⁰⁷ Siit võib tõusetuda küsimus selles, mis ulatuses ja kui palju liikmesriigid lisaandmeid juurde nõuda võivad. Kuigi see jääb liimesriikide siseriikliku

¹⁰⁴ P.-H. Conac, lk 165-166.

¹⁰⁵ J. L. Hansen, lk 189-190.

¹⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 182/2011, 16. veebruar 2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes (ELT L 55 lk 13-18).

¹⁰⁷ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osahingute kohta, art 13 lg 1.

õiguse sätestada, seab direktiivi ettepanek ette üldisel reeglil. Tegemist on küll nn piirava/suletud nimekirjaga, mille kohaselt on liikmesriigil õigus küsida teavet vaid ettepanekus nimetatud valdkondade kohta, kuid nende valdkondade täpsemate andmete sisustamise õigus jääb liikmesriikidele endile. Asjaolu võib pöörduda sellega, et liikmesriikide poolt võidakse hakata välja nõudma sellist teavet, mida tegelikult muidu ei pruugitaks küsida, mis SUPi direktiivi ettepaneku eesmärkidest lähtuvalt võiks nendega vastuollu minna. Siit tuleneb risk teatud põhimõtetele, kuidas ja milliseid andmeid tuleb asutajatel liikmesriikidele edastama hakata. Ilmselt oleks igasuguste üldpõhimõtete vastuolus olukord, kus teises liikmesriigis äriühingute asutamine oleks juba seetõttu koormavam kui koduriigis, kuivõrd asutajatelt nõutakse selliseid andmeid, mida koduriigis ei nõuta. Kuigi jah, selline „piisavate andmete“ nõudmine oleks iga liikmesriigi enda otsustada, kuid juba SUP direktiivi enda eesmärkide kohaselt peaks teises liikmesriigis äriühingu asutamine olema hõlbustatud ja mõistlikult koormav. Sellisel juhul aga tekiks ka nendel liikmesriikidel endal suurem koormus, kuivõrd nad peaksid – või vähemalt võiksid – tegema nõutavate andmete esitamise teisest liikmesriigist pärit asutajale võimalikult (mõistlikult) kergeks. Vastasel juhul tekiks taas oht, et liikmesriikide tegevus ei ole eesmärgipäraselt riigipiiriülest ettevõtlust soodustav.

Direktiivi ettepaneku kohaselt võivad liikmesriigid SUPi registreerimiseks nõuda andmeid ja dokumente ainult SUPi nime, registrijärgse asukoha, juhtkonna asukoha ja/või peamise tegevuskoha aadressi, tegevusala, asutaja nime, aadressi ja muude andmete, mis on vajalikud tema isiku kindlakstegemiseks, ning vajaduse korral samade andmete SUPi tegelikult kasusaava omaniku ja esindaja kohta, kes registreerib SUPi asutaja nimel, ning nende isikute, kellel on õigus SUPi esindada suhetes kolmandate isikutega ja kohtumenetluses, nimede, aadresside ja muude andmete, mis on vajalikud nende isikute kindlakstegemiseks, ning andmeid selle kohta, kas nendelt isikutelt on direktiivi ettepaneku artiklis 22 nimetatud liikmesriikide õiguse kohaselt võetud õigus selliseid ülesandeid täita, SUPi osakapitali, ainsa osa nimiväärtuse, kui see on asjakohane, SUPi põhikirja, ning vajaduse korral otsuse äriühingu ümberkujundamise kohta SUPiks.¹⁰⁸ Seega on liikmesriikidel lisavõimalused nimetatud andmeid küsida. Nagu mainitud, peaksid sellisel juhul nende andmete küsimine olema samuti hõlpsasti võimalik elektroonilisel ning võimalusel asutaja kasutatavas (st tema asukohariigi) keeles.

Registreerimise näidisvormi kehtestab komisjon rakendusaktiga tulevikus.¹⁰⁹ Vastavat näidisvormi tuleb kasutada SUPi liikmesriigi äriregistrisse kandmisel. Tegemist on ühtse,

¹⁰⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta, art 13 lg 1

¹⁰⁹ *Ibid*, art 13 lg 2.

standardvormiga. Siin tekib küsimus, kas ja mis ulatuses on liikmesriikidel võimalus või kohustus seda muuta või täiendada. Kuivõrd tegemist on näidismvormiga, võib see olla küll lakooniline ning üldine, kuid sellegi poolest peavad liikmesriigid oma siseriiklikus registreerimisprotseduurides ette nägema ka sellise vormi kasutamise. Kui liikmesriikidel on võimalus siiski endil seda näidismvormi täiendada¹¹⁰, tekib jälle küsimus proportsionaalsuses – olenevalt liikmesriigist võidakse hakata vormis ette nägema andmete küsimist, mis võiks minna vastuollu direktiivi eesmärgiga. Samas, kui sellist täiendamise võimalust liikmesriikidele ei jäeta või seda oluliselt piiratakse, võidakse kahjustada või piirata muid eesmärke teistes valdkondades, mille EL on endale võtnud – rahapesuvastane võitlus jms.

Iga äriühingu asutaja peaks olema võimeline täitma registreerimismvormi ilma füüsilise kohaloluga asutamise liikmesriigi pädeva instantsi ees. Samuti peaks asutaja olema võimeline sellist vormi täitma ilma asjakohase liikmesriigi ametlikku keelt oskamata.¹¹¹ Komisjoni ettepanek nägi eelmise direktiivi ettepaneku variandiga ühtse näidispõhikirja olemasolu, mis käsitleks küsimusi seoses SUPi asutamise, osade, osakapitali, struktuuri, kontode ning äriühingu likvideerimisega. Selline lähenemine ühtse registreerimisprotseduuriga sai aga olulise kriitika osaks Nõukogus. Samuti nähti ettepaneku täiendusena ette liikmesriikide võimalus küsida vähem andmeid, kui muidu ette nähtud, seda siis juhul, kui nad seda vajalikult peavad.¹¹² Eelnevast tulenevalt nähakse praeguse ettepaneku versiooniga ette SUPi registreerimise formaalsused jätta siseriikliku õiguse küsimuseks.¹¹³

2.5. Ühtne põhikiri

SUPi direktiivi ettepaneku preambula punkti 8 kohaselt peaks ühe osanikuga äriühingute asutamist, sh ühtse näidispõhikirja kasutamist reguleeriv ühtlustatud õigusnormistik aitama kaasa asutamisevabaduse piirangute järkjärgulisele kaotamisele liikmesriikide territooriumil tütarettevõtjate asutamise tingimuste puhul ja viima kulude alanemiseni. Punkti 19 kohaselt peaks näidispõhikirja kasutamine olema kohustuslik, kui SUP registreeritakse elektrooniliselt. Kui siseriikliku õigusega on võimalik ka muu registreerimise viis, ei pea näidispõhikirja kasutama, kuid põhikiri peab vastama käesoleva direktiivi nõuetele. Artikkel 11 sätestab ühtse põhikirjaga seotud küsimusi; lõike 1 kohaselt kehtestavad liikmesriigid nõude, et SUPi

¹¹⁰ P. Hommelhoff, lk 72-73.

¹¹¹ A. Frölich, C. Teichmann, lk 11.

¹¹² *Ibid*

¹¹³ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osatühingute kohta, art 13 lg 1.

põhikiri reguleerib vähemalt lõikes 2 nimetatud küsimusi, milleks on SUPi näidispõhikiri ja mis reguleerib SUPi asutamise, osade, osakapitali, struktuuri, raamatupidamise ja lõpetamisega seotud küsimusi. Ühtne näidispõhikiri peab olema kättesaadav elektrooniliselt. Lõige 3 sätestab, et komisjon võtab ühtse näidispõhikirja vastu rakendusaktiga. Rakendusakt võetakse vastu kooskõlas artiklis 27 osutatud kontrollimenetlusega.

SUPi elektroonilisel asutamisel tuleb asutajatel lisaks ühtse registreerimisvormi täitmisele täita ja esitada registripidajale ka ühtne näidispõhikiri. Mõlemate olemasolu (ja nendes ette nähtud kindlate andmete esitamise nõue) on aluseks nii elektroonilise asutamise enda kui kiire asutamismenetluse läbiviimiseks.¹¹⁴

Ühtse näidispõhikirja olemasolu direktiivi ettepanekus sai laiaulatusliku arutelu osaliseks.¹¹⁵ Enamus liikmesriike oli seisukohal, et ühtse näidispõhikirja puhul tuleb läbi viia täiendav arutelu, kus tuleb analüüsida iga näidispõhikirjas olevat punkti. Arutelu tulemusel aga ei jõutud ühtse näidispõhikirja osas kokkuleppele, mille tulemusel ettenähtud sisuga näidispõhikiri eemaldati ettepanekust. Ilmselgelt ei uskunud liikmesriikide esindajad võimalusse luua selline üleliiduline põhikiri; selle asemel on ette nähtud liikmesriikidele kohustus võimaldada veebipõhise registreerimisprotsessi koos siseriikliku näidispõhikirja kasutamise. On märgitud, et kuivõrd SUPi näol saab olema tegemist suuresti liikmesriikide siseriikliku õiguse nägu omavate ettevõttevormiga, on EL tasandil kõigile liikmesriikidele ühtse kohustusliku põhikirja ettenägemine väga raske ülesanne. Kuna SUPi ühtne põhikiri nähakse tulevikus ette rakendusaktiga (määrusega), saab see kõikide liikmesriikide siseriikliku õiguse eripärasid silmas pidades olema raske ülesanne – setõttu saab selline ühtne põhikiri olema ilmselt väga üldine.¹¹⁶

Sisuliselt tähendab veebipõhise registreerimisprotsessi võimaldamise kohustus koos siseriikliku näidispõhikirjaga seda, et liikmesriigid peaksid tegema oma siseriikliku (SUPi) näidispõhikirja kasutatavaks kõikide liikmesriikidest pärit asutajatele. Eelkõige tähendab see oma vastavas veebikeskkonnas võimalust näidismuudatuste kasutamise võimalust asutajatele arusaadavas keeles.¹¹⁷ Keel on ilmseks barjääriks äriühingute asutamisel teises riigis. SUPi direktiivi ettepanek saaks sellest takistusest üle, pakkudes kõikidele asutajatele sarnaseid reegleid, olenemata nende asukohariigist või nende poolt räägitavast keelest – asutamisreeglid teises liikmesriigis oleksid identsed asutaja enda kodukohariigi tingimustega, mistõttu kaoks

¹¹⁴ Bartolacelli, A., Guidotti, R. *Societas Unius Personae from the Italian Perspective*. 2016, lk 15. Arvutivõrgus: [http://www.academia.edu/12393196/R. GUIDOTTI A. BARTOLACELLI Societas Unius Personae from the Italian Perspective](http://www.academia.edu/12393196/R._GUIDOTTI_A. BARTOLACELLI_Societas_Unius_Personae_from_the_Italian_Perspective) (18.04.2016)

¹¹⁵ A. Frölich, C. Teichmann, lk 12.

¹¹⁶ C. Malberti, lk 258-259.

¹¹⁷ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osatühingute kohta, preambula p 15.

ära vajadus viia nendega süvitsi kurssi. Asutaja peaks seega asutamisel täitma ainult standardiseeritud asutamismuud, ehk vormi, mille täitmine on lihtne kuivõrd selle sisu ja nõuded ning ülesehitus oleksid samasugused nagu asutaja enda koduriigis.¹¹⁸ Kuigi iseenesest ei ole see keeruline, kui nt Eesti peab oma näidispõhikirja tõlkima kõikide teiste liikmesriikide ametlikesse keeltesse. Sisuliselt oleks tegemist mistahes dokumendi ametliku tõlkega, mida asjaomasest liikmesriigist pärit asutajad saaksid vajadusel kasutada. Probleeme võiks esmamulje kohaselt tekitada aga see, mismoodi neid võõrkeelselt täidetud dokumente Eestis kasutatakse, st kuidas toimub selle põhikirja kontroll registris toiminguid tegeva isiku (registripidaja) poolt. Põhimõtteliselt tähendaks see seda, et registripidaja peaks suutma võõrkeelseid dokumente lugeda, et nende õigsust/korrektust kontrollida. Näiteks täidetakse Sloveeniast pärit asutajate poolt Eestis ettenähtud põhikiri. Sellise täidetud dokumenti sisu (õigsuse) kontrollimisel võib registripidaja hätta jääda.

2.6. Registreerimismenetluse aeg

Registreerimismenetluse läbiviimise aja kohta on SUPi direktiivi ettepaneku preambula punktis 16 märgitud, et tulenevalt kooskõlast Euroopa väikeettevõtlusalgatuse „*Small Business Act*” läbivaatamisel 2011. aastal Euroopa Komisjoni tehtud soovustega lühendada uute üriühingute tegevuse alustamise aega, peaksid SUPid saama liikmesriigi asjaomasest registrist registreerimist tõendava dokumendi kolme tööpäeva jooksul. See võimalus peaks kehtima ainult asutatavatele äriühingutele ja mitte selliste üksuste puhul, kes soovivad saada SUPiks ümberkujundamise teel, kuna selliste üksuste registreerimine võib protsessi olemuse tõttu rohkem aega võtta. Artikkel 14 teise lõigu kohaselt peavad liikmesriigid andma välja registreerimistunnistuse, mis kinnitab, et registreerimismenetlus on lõpule viidud. Registreerimistunnistus tuleb välja anda hiljemalt kolme tööpäeva jooksul alates päevast, mil kõik vajalikud dokumendid on jõudnud pädevasse asutusse.

Registreerimisel ettenähtud tähtaeg tuleneb vajadusest soodustada äriühingute asutamise kiirust. Ettepanekuga soovitakse veebipõhisel registreerimisel ette näha kolme tööpäevast asutamise tähtaega. SUPi on võimalik asutada (asutamine *ex nihilo*) või SUPiks ümber kujundada¹¹⁹, kuid nimetatud kolmepäevast tähtaega mõeldi muidugi äriühingu asutamise,

¹¹⁸ P.-H. Conac, lk 145-146.

¹¹⁹ S. Omlor. Die gemeinnützige Societas Unius Personae („gSUP“). Eine zukünftige Protagonistin der europäischen Zivilgesellschaft? – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2015. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck->

mitte ümberkujundamise puhul, kuivõrd viimane võtaks ilmselgelt rohkem aega ning selline piirang ei oleks otstarbekas. Sellise lühikese tähtaja osas on esitatud kriitikat, seda eelkõige Saksamaa poolt. Asutaja isikusamasuse kontroll ning esitatud andmete ja dokumentide õiguse kontroll võib ilmselgelt võtta rohkem aega kui kolm tööpäeva, mistõttu tegi Nõukogu ettepaneku selle pikendamiseks kaheksale tööpäevale. Euroopa Parlamendi siseturu ja tarbijakaitse komitee tõi aga välja, et liikmesriikide vahel informatsiooni vahetamine IMI-süsteemi kaudu võib võtta isegi rohkem aega, mistõttu tuleks sellist tähtaega pikendada kuni kümne tööpäevani, ja ka seda alates ajast, mil asutaja poolt esitatakse liikmesriigi pädevale instantsile kõik liikmesriigi poolt ettenähtud andmed ja dokumendid. Olenemata sellest lühendati seda tähtaega viie tööpäevani, kuigi rõhutati, et selline tähtajaline piirang kehtestub alates hetkest, mil kõik vajaminevad andmed ja dokumendid saavad esitatud. Samuti, selline viie tööpäevaline menetlustähtaeg rakendub vaid juhul, kui kasutatakse liikmesriigi poolt ettenähtud veebipõhise registreerimise vormi. Lisaks sellele nähakse ette täiendav tähtaeg, kui esinevad erandlikud asjaolud, mis ei võimaldaks ettenähtud viie tööpäevasesest tähtajast kinni pidada. Siiski tuleb SUPi direktiivi viimase ettepaneku variandi kohaselt liikmesriikidel SUPi registreerimismenetlus võimaldada kolme päeva jooksul.¹²⁰

Ettenähtud tähtajast kinnipidamise probleemide vältimiseks on seega ette nähtud täiendav tähtaeg. Kui pikaks seda saab lükata, ei ole ettepanekus märgitud, kuid kuivõrd tegemist on erandlike asjaolude esinemise nõudega, saavad liikmesriigid sellist võimalust kasutada pigem erandina.

online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnzg%2f2015%2fcont%2fnzg.2015.665.1.htm&pos=2&hlwords=on (12.04.2016).

¹²⁰ A. Frölich, C. Teichmann, lk 14-15.

3. EELDATAV SUP DIREKTIIVI REGULATSIOONI MÕJU EESTI SISERIIKLIKULE ÕIGUSELE

3.1. SUPi direktiivi üldisemad mõjud

SUPi direktiivi ettepaneku artikli 6 kohaselt tuleb liikmesriikidel näha ette võimalus nende äriregistris või muus asjakohases registris registreerida ühe osanikuga äriühinguid vastavalt SUPi direktiivis sätestatud tingimustele. Selliseid osühinguid nimetatakse SUPideks. Eesti puhul tähendab see äriseadustiku (ja muude asjakohaste õigusaktide) muutmist, tuues paralleelselt hetkel olemolevate äriühingute korvale ka SUPi. Ilmselt saab see Eestis olema paralleelselt Eesti enda osühinguga, kuigi SUPile kehtestatavad nõuded ja sätted saaksid olema ilmselt sarnased või lausa identsed osühingu kohta sätestatuga. Vaevalt Eesti seadusandja senise osühingu SUPiga asendab, kuivõrd siseriiklikult on tegemist konkurentsilt populaarseima ettevõtlusvormiga ning eeldada võib, et SUPide tekkimine Eesti äriregistrisse saab tulevikus teoks, kuid eeldatavasti ei saa see nii levinud vormiks kui osühing. SUPi sisseelamist kohalikul ärimaastikul tagab kindlasti ka direktiivi ettepaneku artikli 6 lõige 2, mille kohaselt ei tohi liikmesriigid takistada SUPil olemast teises äriühingus ainuosanik. Sisuliselt tähendab see asjaolu seda, et SUP ise (nagu nt Eesti osühing või muud äriühingud) võivad omakorda asutada SUPe, seda ka teistes liikmesriikides. Nimetatud piirang annab SUPidele võimaluse muutuda tütarettvõttest omakorda emarettvõtteks, saades seeläbi olla näiteks kontserni¹²¹ osa.

SUPi direktiivi ettepaneku artikli 7 kohaselt annavad liikmesriigid SUPile juriidilise isiku staatuse, mis tähendab, et tegemist saab olema võrdväärse juriidilisest isikust ettevõtlusvormiga lisaks teistele liikmesriikides ettenähtud äriühingutele¹²². See tähendab, et Eestis tuleb lisaks senistele äriühingutele¹²³ käsitleda äriühinguna tulevikus ka SUPi. Märkida tuleb siinkohal seegi, et SUPi ja selle põhikirja suhtes kohaldatakse selle liikmesriigi õigust, kus SUP on registreeritud.

Direktiivi ettepaneku artikli 31 kohaselt tuleb SUPi direktiivi vastvõtmisel selle järgimiseks võtta liikmesriikidel vajalikud õigus- ja haldusnormid vastu kahe aasta jooksul. Liikmesriigid peavad vastuvõetud norme alates kahe aasta ja ühe päeva möödumisest alates direktiivi

¹²¹ Äriseadustiku (RT I, 30.12.2015, 73) § 6 lõike 3 kohaselt moodustab emarettvõtja koos tütarettvõtjatega kontserni.

¹²² Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (RT I, 12.03.2015, 106) § 25 lõike 1 kohaselt on eraõiguslik juriidiline isik täisühing, usaldusühing, osühing, aktsiaselts, tulundusühistu, sihtasutus ja mittetulundusühing.

¹²³ Äriseadustiku § 2 lõike 1 kohaselt on äriühingud täisühing, usaldusühing, osühing, aktsiaselts ja tulundusühistu. Seaduses võib ette näha ka teisi äriühinguid.

vastuvõtmisest ka kohaldama. Nimetatud normide tekstid tuleb seejuures edastada viivitamata komisjonile.

On märgitud, et SUPi direktiivi implementeerimine liikmesriikide õigustesse saab olema keeruline protsess, mis võib muutuda keerulisemaks, kuivõrd direktiiv kätkeb endas harmoniseerivaid ja mitte-harmoniseerivaid reegleid äriühingutele¹²⁴. Direktiivi implemeteerimine võib osutada eriti väljakutsuvaks nendele liikmesriikidele, kelle õiguses ei ole äriühingute elektroonilist asutamist senini ette nähtud, mistõttu võib liikmesriikidele pakutava abi ulatus suuresti erineda, sõltudes näiteks nende riikide äriregistrite või muude registrite digitaliseeritusest.¹²⁵ Ja Komisjon on SUPi direktiivi implementeerimiseks ette näinud ulatusliku abitegevuse: alates nõu andmisest liikmesriikidele direktiivist tulenevate nõuete rakendamise ja teatavate valikute tegemise osas kuni abistamiseni IMI-alase ning elektroonilise asutamise korral asutaja isikusamasuse tuvastamise (e-identifitseerimise) asjaoludega tegelemisel.¹²⁶ Kuna niivõrd ulatuslikku mõju omava direktiivi puhul tulebki selle eesmärkide saavutamiseks – st et sellest tulenevad nõuded ja tingimused saaksid vajalikul tasemel liikmesriikide õigustes sätestatud – mõjuvaid meetmeid võtta, võib juba komisjoni implementeerimiskavast tulenevalt leida, et piiriülese ettevõtluse n.ö digitaliseerimine, või siis vähemalt selle taseme ühtlustamine saab EL tasemelt vaadates ühtlasemaks. Töö autor leiab, et eelkõige mõjutab direktiiv olulisemalt nende liikmesriikide õigust, kus äriühingute elektroonilist registreerimist ja/või asutaja isikusamasuse tuvastamiseks nt e-allkirja andmise võimalust ette nähtud pole, ning eelduslikult vähem ülejäänud liikmesriike.

3.2. Veebipõhine asutamine ja asutaja isikusamasuse kontroll

Eesti seadusandluse pinnalt saab äriühingute elektroonilisest asutamisest rääkida vaid koos asutaja isikusamasuse tuvastamisega küsimusega. Üks Eesti pakutavatest e-teenustest on Registrite ja Infosüsteemide Keskuse hallatava ettevõtjaportaali¹²⁷ kaudu teatud juriidiliste isikute asutamise võimalus. Kehtiva regulatsiooni kohaselt saab Registrite ja Infosüsteemide

¹²⁴ Commission Staff Working Document Implementation Plan Accompanying Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies (SWD/2014/0125), punkt 2. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014SC0125> (12.04.2016).

¹²⁵ *Ibid*

¹²⁶ *Ibid*, punkt 2 alapunkt a).

¹²⁷ <https://ettevotjaportaali.rik.ee/>

Keskuse veebilehel esitada tavamenetlusse digitaalallkirjastatud kandeavaldust füüsilisest isikust ettevõtja, täis- ja usaldusühingu, välisriigi äriühingu filiaali ning mittetulundusühingu registrisse kandmiseks¹²⁸ ning kiirmenetlusse füüsilisest isikust ettevõtja, täis-, usaldus- ja osahinguga esmakandeavaldust¹²⁹. Seega saab interneti teel Eestis hetkel asutada täis- ja usaldusühingut, välismaa äriühingu Eesti filiaali, osahingut ja mittetulundusühingut, samuti kanda registrisse füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtteid.¹³⁰

Äriseadustiku (ÄS) § 33 lg 1 kohaselt tehakse äriregistris kanne ettevõtja kui õigustatud isiku avaldusel. Kuigi registripidajale esitatav avaldus peab olema notariaalselt kinnitatud (lg 2) – ehk siit tuleb notari roll avalduse notariaalselt kinnitamise nõude juures; notariaalne kinnitamine toimub tõestamisseaduses¹³¹ sätestatu (§ 38, 39) kohaselt – loetakse alates 2014. aastast digitaalallkirjastatud avaldus võrdseks notariaalselt kinnitatud avaldusega (ÄS § 33 lg 11). Seega võib notariaalse kinnitamise nõudest mööda minna juhul, kui avalduse esitajal on võimalik avaldus digitaalselt allkirjastada. ÄS § 33 lõikega 12 nähakse imperatiivselt ette kohustus esitada digitaalallkirjastatud kandeavaldus äriregistri infosüsteemi kaudu nendele, kellel see on võimalik – põhimõtteliselt kõik, kellel on võimalik avaldust nõuetele vastavalt digitaalselt allkirjastada, peavad vastava avalduse esitama nimetatud infosüsteemi kaudu, nt e-posti teel esitatud avalduse registripidaja tagastab.

Äriregistrile edastatavate dokumentide edastamise kord on sätestatud justiitsministri 28.12.2005 määrusega nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ (edaspidi määrus nr 59), millega kehtestatakse dokumentide elektroonilise esitamise ning digitaalallkirjastamise nõuded, ning vorminõuded kandeavalduse kohta, kui see esitatakse digitaalselt. Määruse nr 59 IV peatükk käsitleb dokumendi esitamist veebilehe ja infosüsteemi kaudu, § 10 sätestab veebilehe <https://ettevotjaportaal.rik.ee/> kaudu esitatavate dokumentide loetelu ja allkirjastamise viisid, ning selle lõike 1 kohaselt esitatakse Registrate ja Infosüsteemide Keskuse veebilehe <https://ettevotjaportaal.rik.ee/> kaudu kohtule (registripidajale) ka äriregistri kandeavaldus ning selle lisadokumendid – digitaalallkirjastatult, arvestades § 11 lõikes 6 toodud erandit.

Eraldi tuleb välja tuua kiirmenetlusse esitatava kandeavalduse kohta sätestatu (määruse nr 59 § 11 lg 3), mille kohaselt on kiirmenetluse kasutamise võimalus ette nähtud vaid kahel juhul:

¹²⁸ Justiitsministri 28.12.2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ § 11 lg 1 p 1; (RT I, 11.02.2016, 7).

¹²⁹ Määruse nr 59 § 11 lg 2 p 1.

¹³⁰ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus, 08.10.2015, lk 1; arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/d1c61f83-7287-4508-8b43-f5752a4d238a?activity=1#ahd24TM8> (08.04.2016).

¹³¹ Tõestamisseadus (RT I, 10.03.2016, 13).

1) kui füüsilised isikud on registreeritud Eesti rahvastikuregistris või välisriigi rahvastikuregistris, kust kohtu registriosakonna infosüsteem saab nende isikuandmeid automaatselt kontrollida – ehk isikute tegeliku olemasolu nõuet, mida tuletatakse sellest, kas isik on leitav rahvastikuregistris, ning 2) kui kandeavalduse esitaja isikuandmed on kättesaadavad (määrus näeb ette tingimuse „allalaetav“) digitaalse allkirjastamise sertifikaadilt, nagu on sätestatud määruse nr 59 §-s 2¹. Nimetatud paragrahvi lõike 1 kohaselt peab digitaalseks allkirjastamiseks kasutatav sertifikaat olema väljastatud sertifitseerimise riiklikus registris registreeritud sertifitseerimisteenuse osutaja poolt „Digitaalallkirja seaduse“ alusel füüsilisele isikule tema isikunime all, varjunime kasutamata. Lõike 2 kohaselt peab sertifikaadi omanik olema sertifikaadi väljaandmisel tuvastatud isikutunnistuse, digitaalse isikutunnistuse või elamisloakaardi väljaandmiseks ettenähtud korras „Isikut tõendavate dokumentide seaduse“ alusel. Määruse nr 59 § 2¹ lõiked 1 ja 2 näevad seega üheselt ette, et digitaalseks allkirjastamiseks kasutatav vahend (ID-kaart) peab olema väljastatud pädeva instantsi poolt ning see väljastatakse füüsilisele isikule, kelle olemasolu on võimalik kontrollida. Sama paragrahvi lõike 3 kohaselt peavad sertifitseerimise riiklikus registris registreerimata sertifitseerimisteenuse osutaja välja antud sertifikaadi tehnilised ja organisatsioonilised turvanõuded, sertifikaadi omaniku tuvastamise nõuded ning nõuded sertifitseerimisteenuse osutajale olema samaväärsel tasemel § 2¹ lõigetes 1 ja 2 nimetatud nõuetega, mis tähendab, lõigetes 1 ja 2 ettenähtud standardist ei või sertifikaadi nõuetele Eestis aktsepteerimiseks minetusi teha.

Seega on Eestis hetkel aktsepteeritud mõnes muus EL liikmesriigis välja antud digitaalse allkirjastamise sertifikaat, kui see vastab samaväärselt vahendi välja andnud liikmesriigi ettenähtud nõuetele – sertifitseerimisteenuse osutaja peab olema nimetatud EL liikmesriigis vastavas riiklikus registris ning sertifikaat peab olema isikule antud välja tema isikunime all, ning sertifikaadi omanik pidi selle väljaandmisel olema tuvastatud. Määruse nr 59 § 2¹ lõike 4 kohaselt kui sertifikaat on välja antud väljaspool Euroopa Liitu, peab see olema tunnustatud vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/93/EÜ artiklile 7. Nimetatud artikkel 7 sätestab sisuliselt samaväärsed nõuded¹³² eeldusel, et kolmandas riigis asuv sertifitseerimisteenuse osutaja vastab direktiiviga kehtestatud standarditele või osutaja sertifikaati tunnustatakse kahe- või mitmepoolse lepingu alusel, mis ühendus on sõlminud kolmandate riikide või rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Määruse nr 59 § 11 lõike 3 p 2 kohaselt on võimalik äriregistri kiirmenetluse esitada kandeavaldus üksnes juhul, kui kandeavalduses näidatud ja kandedokumentidele alla

¹³² Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/93/EÜ, art 7 lõike 1 punktid a, b, c.

kirjutanud juriidilised isikud on kantud Eesti äriregistrisse või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse või välisriigi sarnasesse registrisse, kust kohtu registriosakonna infosüsteem saab nende andmeid ning esindusõiguse reegleid automatiseeritult kontrollida. Seega eeldab sellise võimaluse kasutamine välisriikidest pärit juriidiliste isikute puhul ka registripidaja automatiseeritud juurdepääsu välisriigi registritesse.

Määruse nr 59 § 11 lõikes 5 nähakse ette, et kiirmenetluses makstakse riigilõiv registrikande eest ja osakapitali sissemakse selleks ettenähtud arveldusarvele kandeavalduse esitamiseks ettenähtud veebilehel asuva pangalingi kaudu või muu panga kaudu, kui kohtu registriosakonna infosüsteem saab makse laekumist automatiseeritult kontrollida. See tähendab, et hetkel aktsepteeritakse nende pankade¹³³ kaudu tehtud nimetatud makseid, mille kaudu on võimalik Ettevõtjaportaali sisse logida.

Järgnevalt käsitletakse lähemalt ettevõtjaportaali kaudu äriühingu asutamist Eestis. Ettevõtjaportaali on keskkond, mis võimaldab Äriregistrile esitada majandusaasta aruandeid ja dokumente elektrooniliselt. Portaali kaudu on võimalik esitada avaldusi uue äriühingu registreerimiseks, registriandmete muutmiseks, likvideerimiseks ja registrist kustutamiseks. Ettevõtjaportaali saab siseneda ja kasutada iga Eesti kodanik. Sisenemiseks saavad Eesti, Soome, Portugali ja Belgia kodanikud kasutada ID-kaardiga autentimise võimalust. Mobiil-IDga on võimalik siseneda eestlastel ja leedu rahvusest kodanikel ning portaali saab sisse logida ka avalehel olevate pangalinkide kaudu. Võimalusi Ettevõtjaportaalis on mitmeid, nagu näiteks uue äriühingu registreerimine. Äriühingu, füüsilisest isikust ettevõtja või mittetulundusühingu saab elektroonilisel teel Äriregistris registreerida, kui kõigil ettevõttega seotud isikutel (juhatuse liikmed, asutajad, nõukogu liikmed jne) on digitaalallkirja andmise võimalus. Kandeavaldusi saavad antud portaali kaudu esitada isikud, kellel on Eesti, Portugali, Belgia, Soome või Leedu ID-kaardid; Eesti, Leedu Mobiil-ID või Kreeka, Islandi, Itaalia, Leedu, Luxemburgi ja Austria poolt väljastatud autentimisvahendid¹³⁴. Samuti on võimalik ettevõtjaportaalis ettevõtja andmete muutmine, kuivõrd portaali võimaldab elektrooniliselt esitada Äriregistrile muutmis-, likvideerimis- ja kustutamiskande avaldusi. Selliseid avaldusi saab esitada ainult digitaalselt digitaalallkirjastades. Lisaks on portaali vahendusel võimalik teatada ettevõtja tegevusala; põhitegevusala muudatusest saavad ettevõtjaportaali kaudu registripidajat teavitada siiski üksnes füüsilisest isikust ettevõtjad ning täis- ja usaldusühingud, kes ei pea registripidajale esitama oma majandusaasta aruannet. Äriühingud esitavad oma tegevusala andmed ja nende muudatused ainult koos majandusaasta

¹³³ Ettevõtjaportaali „Sisene“ tab kohaselt SEB, Swedbank, Danske pank, Nordea pank, Krediidipank ning LHV pank; kättesaadav <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>

¹³⁴ Vt Ettevõtjaportaali „Sisene“ tab <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>

aruandega. Ilmselgelt on ettevõtjaportaalis võimaldatud majandusaasta aruande koostamise ja esitamise võimalus äriregistrile, ning lisaks on võimalik kasutada raamatupidamistarkvara e-aruandaja, milleks on lihtne veebipõhine raamatupidamistarkvara alustavale ja väikeettevõtjale, MTÜ-le ja SA-le, mis aitab alguses ettevõtjal ise raamatupidamise korraldamisega hakkama saada ning seeläbi kulusid kokku hoida.¹³⁵ Seega on Eestis ettevõtjaportaali näol olemas hea lahendus ka äriühingute elektrooniliseks asutamiseks, mis hõlmab samas keskkonnas ka asutaja isikusamasuse tuvastamist.

Eelmisest lõigust tuleb rõhutada, et ettevõtjaportaali saab siseneda ja kasutada iga alaliselt Eestis elav Eesti kodanik, kuivõrd isikutunnistuse (ID-kaart) olemine on seadusega ette nähtud¹³⁶ (siin võib piiranguna tulla kõne alla vanusepiirang¹³⁷ jms asjaolud). See on ilmselge, et Eesti kodanikule on tehtud selline võimalus kättesaadavaks. Isikutunnistus on ka vahendiks, millega toimub ettevõtjaportaali siseneja isikusamasuse tuvastamine, kuivõrd Eestis kannab see vajaminevaid andmeid – isikut tõendavate dokumentide seaduse § 19¹ lõike 1 kohaselt kantakse isikutunnistusele digitaalset tuvastamist võimaldav sertifikaat ning digitaalset allkirjastamist võimaldav sertifikaat. Isikutunnistusele kantavate muude digitaalsete andmete loetelu on sealjuures täpsemalt ära sätestatud siseministri 30.11.2015. a määruses nr 57.¹³⁸

Ettevõtjaportaali sisenemiseks saavad lisaks Eestile ka Soome, Portugali ja Belgia kodanikud kasutada ID-kaardiga autentimise võimalust, mis tähendab, et nende välisriikide puhul on Eestis aktsepteeritav nimetatud riikide väljastatud ID-kaardiga isikusamasuse tuvastamine. Ettevõtjaportaali on rakendusega Mobiil-ID võimalik siseneda eestlastel ja leedu rahvusest kodanikel ning portaali saab sisse logida ka avalehel olevate pangalinkide kaudu, mis tähendab, et ka sellist autentimise võimalust Eestis aktsepteeritakse. Pangalinkide kaudu autentimise võimalust saab kasutada küll sisselogimisel, avalduste esitamiseks on aga vajalik siiski digitaalallkirjastamise võimalus. Viidatud pangalinkide kaudu saavad sisse logida SEB, Swedbank, Danske pank, Nordea pank, Krediidipank ning LHV pank klientidel¹³⁹. Seega on riikides nagu Eesti olemas tehnilised ja õiguslikud lahendused, mis võimaldavad neid vastastikku tunnustada teiste riikide sarnaseid lahendusi ning mis võimaldavad nende riikide

¹³⁵ Ettevõtjaportaali kohta vt <http://www.rik.ee/et/ettevotjaportaal>

¹³⁶ Isikut tõendavate dokumentide seaduse (RT I, 23.03.2015, 17) § 5 lõike 1 kohaselt peab Eestis püsivalt viibival (elaval) Eesti kodanikul peab olema isikutunnistus.

¹³⁷ Isikut tõendavate dokumentide seaduse § 5 lõike 2 kohaselt ei pea isikutunnistust olema käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud alla 15-aastaselt Eesti kodanikul.

¹³⁸ Siseministri 30.11.2015 määrus nr 57 „Isikutunnistuse vorm ja tehniline kirjeldus ning isikutunnistusele kantavate andmete loetelu ja isikutunnistusele kantavate digitaalsete andmete kehtivusaeg“ (RT I, 03.12.2015, 16) § 5 sätestab isikutunnistusele kantavad digitaalsed andmed.

¹³⁹ Vt Ettevõtjaportaali leheküljelt <https://ettevotjaportaal.rik.ee/> „Sisene“ tab`i alt.

kodanikel asutada Eestis äriühinguid elektrooniliselt, kui nad vastavad kehtestatud nõuetele asutaja identifitseeritavuse küsimuses. Tuleb välja tuua asjaolu, et äriühingu, füüsilisest isikust ettevõtja või mittetulundusühingu saab elektroonilisel teel Äriregistris registreerida vaid juhul, kui kõigil ettevõttega seotud isikutel (juhatuse liikmed, asutajad, nõukogu liikmed jne) on digitaalallkirja andmise võimalus. Seega aktsepteeritakse Eesti elektroonilise kannete tegemisel ainsa autentimisvahendina digitaalallkirja andmist, mida on võimalik teha nii ID-kaardi, Mobiil-ID või osade riikide poolt väljastatud muude autentimisvahenditega.

Digitaalallkirja seaduse¹⁴⁰ VI peatükk sätestab Eestis kehtivad nõuded turvalise allkirja andmise vahendile (§ 37¹), mille kohaselt turvaline allkirja andmise vahend on seadistatud tark- või riistvara, näiteks turvakiibiga varustatud kiipkaart, mida kasutatakse isikliku võtme hoidmiseks ja rakendamiseks. Turvaline allkirja andmise vahend peab asjakohase tehnika ja protseduuridega tagama, et allkirja andmiseks vajalik isiklik võti võib tegelikult esineda vaid üks kord ja selle salajasus on piisavalt kindlustatud; et isiklikku võtit ei saa tuletada ja allkiri on võltsimise eest kaitstud käesoleva aja tehnika tasemele vastavalt; et isiklikku võtit saab õiguspärane allakirjutaja piisavalt kaitsta, nii et teised isikud ei saaks seda kasutada. Turvaline allkirja andmise vahend ei tohi muuta allkirjastatavaid andmeid ega takistada nende andmete esitamist allakirjutajale enne allkirjastamist. Seega on turvalise allkirja andmise vahendile seatud nõuded kohustuslikud kõikidel digitaalallkirjastamise vahenditele, ilma mille järgmiseta ei peeta seda turvaliseks ning mis võib kaasa tuua ka digitaalallkirja õiguspärasuse küsimuse.

Digitaalallkirja seaduse § 40 sätestab kriteeriumid välismaise sertifikaadi tunnustamise küsimuses, mis on oluline asjaolu välismaise digitaalallkirjastamise vahendi kasutamise küsimuses. Välismaise sertifitseerimisteenuse osutaja poolt väljaantud sertifikaate tunnustatakse sätte kohaselt võrdväärsetena digitaalallkirja seaduse alusel tegutsevate sertifitseerimisteenuse osutajate poolt väljaantud sertifikaatidega, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest: välismaise sertifitseerimisteenuse osutaja vastab registri vastutava töötaja otsuse kohaselt käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuetele; välismaise sertifitseerimisteenuse osutaja sertifikaate garanteerib mõni käesoleva seaduse alusel tegutsev sertifitseerimisteenuse osutaja, kes on sertifikaatides sisalduvate andmete tõesuse eest endale vastutuse võtnud; välismaise sertifitseerimisteenuse osutaja poolt väljaantud sertifikaadid on tunnustatud Eesti Vabariigi välislepinguga. Seega tunnustatakse Eestis kehtiva õiguse kohaselt neid sertifikaate, mille kohta on Eesti seaduse kohane tunnustus antud või kui see on tunnustatud välislepinguga – tunnustamise kohustus ei

¹⁴⁰ Digitaalallkirja seadus (RT I, 14.03.2014, 12).

tulene seega automaatselt, vaid nõuab pädeva instantsi n.ö heakskiitu. Sertifitseerimise registri kodulehe andmetel¹⁴¹ tunnustatakse teiste riikide e-ID mehhanisme Eestis juhul, kui vastava riigi sertifitseerimisteenuse osutaja ja sertifikaatide turvalisus on võrdväärset tasemel Eesti ID-kaardi omaga. Praegusel etapil saab hinnangud anda ühekaupa iga konkreetse riigi kohta eraldi. Hetkel on registri kodulehe andmetel Eestis antud positiivne hinnang Belgia, Hispaania, Itaalia, Leedu, Portugali, Sloveenia ja Soome sertifikaatidele.

Eesti puhul võiks olla mõeldav küsimus, kas SUPi sätestada paralleelsena osaühingule, või asendada osaühing üldse SUPiga, kuivõrd SUPi direktiiv sellise võimaluse liikmesriikidele annab.¹⁴² Vaadates Eesti senist lähenemist Eesti osaühingule, näiteks elektroonilise asutamise võimalust kiirmenetluses, 2011. a reformi, millega nähti ette osaühingu asutamine sissemakset tegemata¹⁴³ jne, on selge, et juba siseriikliku lähenemise tõttu seda ilmselt ei tehta – Eesti on astunud seni seega olulisi samme konkurentsivõimelise osaühingu reeglistiku¹⁴⁴ kujundamisel. Siin ei mängi rolli tõenäoliselt ka praeguse valitsuse plaan arendada veelgi siinset ettevõtluskeskkonda, sooviga luua Eestist atraktiivseim piirkond maailmas.¹⁴⁵ Ei ole välistatud, et n.ö välise teguri – muuta Eesti ettevõtlusega alustamise lihtsuse mõttes parimaks paigaks maailmas – tõttu asendataksegi senine osaühing SUPiga, meelitamaks Eestis äriühingut asutama välisriikidest (liikmesriikidest) pärit isikuid, kuid töö autori arvates jääb Eesti siseriikliku – n.ö sisene tegur – olukorra säilitamine ja edasine arendamine prioriteetsemaks, tagades senise lähenemise usaldusväarsuse ja jätkusuutlikkuse. Töö autor leiab, et Eesti puhul SUPi regulatsiooni ülevõtmine selliselt, et SUP nähakse ette lisavõimalusena, paralleelsena osaühingule, on kõige mõistlikum. Selliselt puudub vajadus hakata osaühingu regulatsiooni asendama SUPi regulatsiooniga, mis Eesti puhul võiks siiski paljuski tähendada sisuliselt „osaühingu“ asendamisest „SUPiga“ siseriiklikus õiguses.

Kui ka Eestil tuleks kehtestada mõningasi lisatingimusi SUPide veebipõhise asutamise ja asutaja isikusamasuse tuvastamiseks, saaksid need olema oma olemuselt kosmeetilised. Töö autor leiab, et Eesti on oma senise lähenemisega elektroonilise registreerimismenetluse ja asutaja isikusamasuse tuvastamise valdkonnas edumeelsemaid EL-is. Lisaks sellele on äriühingu elektrooniline asutamine (küll veidi erinevas vormis) võimalik enamikes EL liikmesriikides, mistõttu ei ole Eesti oma võimekuse ja võimalusega üksi. Nagu töös eelnevalt

¹⁴¹ <https://sr.riik.ee/et/usaldusnimekiri/TeisedRiigid.html>

¹⁴² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, preambula p 10

¹⁴³ 01.01.2011 jõustunud Äriseadustiku (RT I, 31.12.2010, 19) muudatustega nähti mh ette võimalus asutada osaühingu sissemakset tegemata (§ 140¹).

¹⁴⁴ A. Vutt. Konkurentsivõimeline osaühing, Maksumaksja nr 3, märts 2011. Arvutivõrgus: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1202> (08.04.2016)

¹⁴⁵ Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta; punkt 8.29.

analüüsitud, on Eestis olemas kehtiv regulatsioon ning kogemus võimaldamaks teatud välisriikide kodanikel äriühinguid siin elektrooniliselt asutada juba praegu. Märkida tuleb kindlasti aga seda, et kuigi seni on Eestis võimalik äriühingut kogu asutamismenetluse ulatuses elektrooniliselt asutada vaid teatud riikide kodanikel, paneb SUPi direktiiv tulevikus Eestile kohustuse võimaldada seda kõikide liikmesriikide kodanike osas. Asjaolu nõuab seega Eestis selliste täpsemate nõuete ja põhimõteteliste seisukohtade võttu selleks, et siin võiks kõiki neid mainitud asutajaid aktsepteerida. Töö autori arvates aga ei kujuta see asjaolu endas Eestile märkimisväärset väljakutset. Kuigi alates SUPi direktiivi vastuvõtmisest tuleb ka Eestil sisuliselt kahe aasta jooksul¹⁴⁶ leida viis võimaldada kõikidest EL liikmesriikidest pärit isikutel asutada SUPe siin vastavalt siinselt kehtestatud täpsematele nõuetele, on see eelduslikult piisav aeg kasutamaks näiteks senist lähenemist ka kõikide ülejäänud liikmesriikide puhul. Samuti võib see tähendada, et Eesti võib võtta ette üldisema lähenemise, kehtestamaks täpsemad nõuded, millistel asjaoludel ta teistest liikmesriikidest pärit isikute puhul nende SUPi asutamist lubatavaks peab. SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt on liikmesriikidel kohustus tagada, et uue äriühinguna asutatud SUPi registreerimise menetluse saab täies ulatuses läbi viia elektrooniliselt, mis tähendab sisuliselt tehniliste lahenduste võimaluse pakkumist liikmesriikidele endile aktsepteeritavatel tingimustel. Töö autori arvates on siin Eestil võimalik jälle oma senist lähenemist n.ö laiendada, kuivõrd Eestis on nii sellised tehnilised lahendused ning seadusandlus olemas, nt e-identimine digitaalallkirjasmise kaudu ja sellele sätestatud täpsemad nõuded. SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt ei tohiks SUPi asutamist reguleerivad sätted mõjutada liikmesriikide õigust jätta kehtima registreerimismenetluse kontrollimist reguleerivad normid, eeldusel, et kogu registreerimismenetluse saab läbi viia elektrooniliselt ja distantsilt.¹⁴⁷ Seega toetab SUPi direktiiv kindlalt liikmesriikide endi õigust nõuda nende endi ettenähtud registreerimismenetlust sätestavaid norme. Asjaolust tulenevalt võib Eesti jätta kindlalt oma senise lähenemise jõusse, nõudes siin SUPi registreerida soovivatelt isikutelt vastamist näiteks juba kehtestatud nõuetele.

Nagu mainitud, on Eesti senine lähenemine olnud e-identimise nõude kasutamine ID-kaardi, aga ka nt M-Mobiil rakenduse vahendusel digitaalallkirja andmisega. Tulenevalt sellest, et Eesti plaanib oma vastavat kogemust hakata veelgi laiemalt EL-is populariseerima, ning tulenevalt EL-is endas toimuvatest arengutest e-identimise valdkonnas, peab sellist lähenemist pidama jätkusuutlikuks ning vägagi perspektiivikaks. Eestil tasub seega ka töö autori

¹⁴⁶ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osäühingute kohta, art 31 lg 1 ja 2.

¹⁴⁷ *Ibid*, preambula punkt 18.

hinnangul jääda oma senise lähenemise juurde, kehtestades oma senised nõuded lihtsalt ka SUPi elektroonilise registreerimise, sh asutaja isikusamasuse tuvastamise puhul.

Seega saavad ja võivad Eestis tulevikus kohaldatavad SUPi sätted olla väga sarnased osahingu kohta sätestatuga veebipõhise registreerimismenetluse ja isikusamasuse tuvastamise valdkonnas. Asjaolu ei välista muidugi uute isikusamasuse tuvastamise võtete kasutuselevõttu, nt biomeetriliste isikuandmete kasutamine nii Eesti kui välisriigi kodaniku puhul, isikusamasuse tuvastamine video- ja audioseansi vahendusel, jne. Kuid ka selles valdkonnas on Eesti senini edukas, jätkates ise oma kogemuse edastamist teistele riikidele.¹⁴⁸ Just Eesti kogemus e-riigi (sh ID-kaart, e-identimine e-allkirja vahendusel, jne) valdkonnas ei muuda SUPi direktiivis ettenähtud lähenemiste kohaldamist siinses õiguses eriti problemaatiliseks. Töö autori arvates võiks SUPi direktiivi ettepanekus tõusetuvate väljakutsete valguses EL-is laiemalt Eesti väga aktiivselt tegutseda e-identimise, sh ID-kaardi tüüpi lähenemise edendamises ning juurutamises. Nagu mainitud, ei ole digitaalne maailm soovi küsimus, vaid reaalsus, ning arengutega kaasaskäimine peaks olema maailmamastaabis toimuva konkurentsi võtmes kõikidele EL liikmeriikidele selgesuunaline eesmärk.

3.3. Ühtne registreerimisvorm ja ühtne põhikirj

Määruse nr 59 § 11 lõike 4 kohaselt tuleb Registrite ja Infosüsteemide Keskuse veebilehe kaudu kandeavalduse esitamisel täita kõik ettenähtud andmeväljad, mis sisuliselt vastavad ÄS §-s 144 sätestatud nõuetele. Seega on imperatiivselt ette nähtud registreerimisvormi kohustuslikkus, millest kõrvalekaldumine – nt osade andmeväljade täitmata jätmine – ei ole lubatav.

Kiirmenetluses põhikirjaga esitatavad põhiaandmed, püsisätted ja valiksätted katavad seega ära osad registreerimisvormi (kandeavalduses) nõutud andmed, kuivõrd asendab asutamislepingut või n.ö tavamenetluse põhikirja. Seega on Eestis osahingut kiirmenetluses asutades võimalik kasutada kiirmenetluses ettenähtud põhikirja, mille tulemusel saavad muidu äriregistrisse kandmise avalduses nõutud andmed juba osaliselt esitatud. Siiski on ÄS § 144 kohaselt

¹⁴⁸ Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta, näiteks tegevuskava punkt 4.18 kohaselt soovitakse edendada ja toetada digiallkirja kasutuselevõttu kogu Euroopa Liidus ning piiriüleste e-teenuste arengut, eriti Läänemere regioonis (sh koostame Soomega ühiste e-teenuste arendamiseks teekaardi), punkti 8.69 kohaselt kavatsetakse välja töötada e-riigi lahenduste levitamise ja turustamise tervikliku strateegia. Mh seatakse sihiks Eesti kujunemise maailma e-majanduse püsivaks liidriks ja tiptasemel tegutsemiskeskonnaks infotehnoloogiarakendusi arendavatele ettevõtetele.

vajalik registripidajale esitada (seda tehakse elektroonilise asutamise puhul registreerimisvormil ettevõtlusportaali vahendusel) ka järgmised andmed: osanike nimed, isiku- või registrikoodid ja aadressid ning igauhe osa nimiväärtus, nõukogu liikmete, audiitorite olemasolu korral ka nende nimed ja isikukoodid, kiirmenetluse korral ka nende digitaalallkirjastatud nõusolek nõukogu liikmeks või audiitoriks olemise kohta; kõigi juhatuse liikmete notariaalselt kinnitatud (selle asendab digitaalne allkirjastamine) nõusolek juhatuse liikmeks olemise kohta ja kinnitus, et ei esine asjaolusid, mis seaduse kohaselt välistavad juhatuse liikmeks oleku; teave kavandatud põhitegevusala kohta; osaühingu sidevahendite andmed (telefoni ja faksi numbrid, e-posti ja Interneti kodulehe aadress jms); ning muud seaduses sätestatud dokumendid. Kiirmenetluses asutamise korral kinnitab juhatuse liige õigust seaduse kohaselt juhatuse liikmeks olla ka osaühingu äriregistrisse kandmise avalduses. Kui juhatuse liikmed on õigustatud ühingut esindama ainult ühiselt, peavad registrile esitatavale avaldusele alla kirjutama kõik ühingut ühiselt esindama õigustatud juhatuse liikmed.

Eelnevast tulenevalt leiab töö autor, et Eestis nõutakse asutajatelt (ja mõnel juhul ka äriühingu nõukogu liikmetelt) enda kui nii osaühingu kohta (tegevusala, kontaktandmed) andmeid, mis võimaldavad neid tuvastada (nimi, isikukood) ja nendega kontakti saada (osanike puhul aadress). Selline nõue tuleneb ka ÄS §-st 145, mille kohaselt tuleb sättes nimetatud andmed kanda äriregistrisse (kus need on töödeldavad ning ka kättesaadavad kolmandatele isikutele). Lisaks annab §-s 144 lõikes 1 punktis 8 sätestatud „muud seaduses sätestatud dokumendid“ võimalusele nõuda asutajatelt lisaandmeid, kui need on ette nähtud seaduses. Tegemist on võimalusega registripidajal nõuda täiendavaid dokumente, kui nende esitamist peetakse põhjendatuks ja vajalikuks ning seaduse kohaselt saab neid nõuda – näiteks rahapesu tõkestamise või tuvastamise küsimuses vms puhul.

Siiski eksisteerib SUPi direktiivi ettepaneku ning Eestis kehtiva reeglistiku üks märkimisväärne erinevus. Nimelt võivad SUPi direktiivi ettepaneku art 13 lõike 1 punkti b kohaselt liikmesriigid nõuda andmeid ka SUPi juhtkonna asukoha ja/või peamise tegevuskoha aadressi kohta. Artikli 13 lõike 1 punkti d kohaselt võivad liikmesriigid SUPi registreerimiseks nõuda lisaks asutaja nime, aadressi ja muudele andmetele, mis on vajalikud tema isiku kindlakstegemiseks, vajaduse korral samu andmeid ka SUPi tegelikult kasusaava omaniku ja esindaja kohta, kes registreerib SUPi asutaja nimel. Lõike 1 punkti e kohaselt võivad liikmesriigid näha ette kohustuse edastada selliseid andmeid ka nende isikute kohta, kellel on õigus SUPi esindada suhetes kolmandate isikutega ja kohtumenetluses, ning lisaks andmeid selle kohta, kas nendelt isikutelt on direktiivi ettepaneku artiklis 22 nimetatud

liikmesriikide õiguse kohaselt võetud õigus selliseid ülesandeid täita. Ka artikli 13 lõike 1 punktides d ja e nimetatud isikuks võiks seega lugeda ka SUPi juhatuse liiget. Seega on SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt antud liikmesriikidele küll kindlad raamid andmete küsimiseks asutajate ning SUPi esindavate isikute kohta, kuid võrreldes hetkel Eestis kehtiva reeglitiiku kohaselt ÄS-is, kus osühingu juhatuse liikmekohta selliseid andmeid ei nõuta, võimaldaks see Eesti puhul nõuda selliseid andmeid SUPi juhatuse liikme kohta. Järelikult annaks SUPi direktiivis sisalduv reeglistik võimaluse võrreldes ketkel Eestis kehtiva regulatsiooniga täiendava andmete küsimise võimaluse. Tegemist ei ole senist Eesti regulatsiooni piirava nõudega, vaid lisavõimalusi pakkuva asjaoluga.

Osaühing, mis kantakse äriregistrisse kiirmenetluse korras, kasutab vormikohast põhikirja¹⁴⁹. Järgneva analüüsitakse, kas Eestis kiirmenetluse korral kasutatav põhikiri on selline, mida oleks võimalik ka SUPi direktiivis ette nähtud siseriikliku õiguse ülesandeks jäetud ühtse põhikirja kehtestamise nõude täitmiseks kasutada. See tähendab, kas elektroonilise registreerimismenetluse käigus võiks hetkel Eestis kasutatav kiirmenetluse näidispõhikiri¹⁵⁰ olla selline, mida saaks kasutada, või eeldaks see uue näidispõhikirja koostamist või senise põhikirja täiendamist.

SUP direktiivi ettepaneku preambula punkti 19 kohaselt peaks näidispõhikirja kasutamine olema kohustuslik, kui SUP registreeritakse elektrooniliselt. Kui siseriikliku õigusega on võimalik ka muu registreerimise viis, ei pea näidispõhikirja kasutama, kuid põhikiri peab vastama SUPi direktiivi nõuetele. Eestis on näidispõhikirja kasutamine ette nähtud juhul, kui osaühing asutatakse kiirmenetluses. Seega on SUPi regulatsioon rangem selles mõttes, et näeb SUPi põhikirja kasutamist ette igal juhul, kui see asutatakse elektrooniliselt. Kuivõrd Eestis on võimalik äriühingut elektrooniliselt asutada nii tavamenetluses kui kiirmenetluses, siis SUPi registreerimisel elektrooniliselt tuleb ühtset põhikirja nõuda igal juhul. SUPi registreerimine sarnaneb ühtse põhikirja nõudes elektroonilise asutamise korral rohkem Eesti osaühingu asutamisel kiirmenetluses põhikirja nõude koha pealt, kuid näiteks SUPi registreerimismenetluse läbiviimiseks ettenähtud kolme tööpäevase ajaga jääb Eesti regulatsioonis ette nähtud tavamenetluse – 5 tööpäeva – ning kiirmenetluse – üks tööpäev – vahele. Kuivõrd tegemist on lühema kui viie tööpäeva piiranguga, võiks Eesti mõttes SUPi registreerimismenetluse ajalist näitajat pidada sarnaseks pigem Eesti kiirmenetluse ajalise piiranguga. Ehk kui Eesti näeks ette SUPi regulatsiooni oma siseriiklikus õiguses selliselt, et

¹⁴⁹ Kohtule dokumentide esitamise kord, lisa 15.

¹⁵⁰ Osaühingu põhikirja, sh kiirmenetluses kasutatava standardpõhikirja on põhjalikult käsitletud nt J. S. Kivisaari. Provaatautonomia osaühingu põhikirjana kujundamisel. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Kalev Saare. Tallinn, 2015, lk 24-50. Arvutivõrgus: http://www.ester.ee/record=b4502718*est (12.04.2016).

SUPi elektroonilise asutamise korral tuleks alati kasutada põhikirja (nii nagu direktiiv nõuab), oleks see sarnane kiirmenetluse regulatsiooniga Eestis, kuid kolmepäevase registreerimistähtaaja nõudega oleks see võrreldes osaühingu kiirmenetluse regulatsiooniga leebem.

Riigikohus on märkinud, et ÄS §-st 139 lähtuvalt määratakse kindlaks osaühingu tegutsemise alused.¹⁵¹ Kiirmenetluses kasutatava põhikirja kohta sätestab ÄS § 139¹, viidates justiitsministri määruse nr 59 lisa 15 toodud osaühingu asutamise kiirmenetluseks mõeldud põhikirjale. Oluline säte on, et osaühing ei saa ise kiirmenetluses kasutatavasse põhikirja täiendavaid sätteid lisada (ÄS § 139¹ lg 2), mis sisuliselt tähendab, et asutajale on antud valikuvabadus suletud nimekirja piires. Kiirmenetluses kasutatava põhikirja puhul selle täitmisel arvutis on seega võimalik valida etteantud valikuvõimaluste piires. Selline asjaolu aga tähendab, et sisuliselt ei teki registripidajal probleemi selliste valikute õigsuse kontrollimisel, kui 1) kohustuslik on valida etteantud valikuste seast (valimata ei saa ühegi punkti alt jätta), 2) nii asutajale kui registripidajale on üheselt selge, mida vastavate valikute all silmas peetakse (nt kui asutaja valib põhikirja punkti 2¹⁵² all täpsemalt punkti 2.2.2, siis on selge, et asutaja valis selle küsimusel põhikirja sätte „on vajalik teiste osanike nõusolek, mille poolt peab olema antud 51–100% osanike häältest“¹⁵³.

Äriseadustiku § 139¹ lõike 2 kohaselt nõutakse ka kiirmenetluse puhul asutaja poolt registripidajale teatud miinimumnõuete esitamist¹⁵⁴, milleks on osaühingu ärinimi ja asukoht, osakapitali suurus (mis võib olla määratud kindla suurusena või miinimum- ja maksimumkapitalina, kusjuures miinimumkapitali suurus peab olema vähemalt 1/4 maksimumkapitali suurus), osade eest tasumise kord, ning reservkapitali moodustamine ja suurus. Lõike 3 kohaselt asendab kiirmenetluses kasutatav põhikiri asutamislepingut ja tavamenetluses kasutatavat põhikirja. Oluline nõue on sätestatud lõikes 4, mille kohaselt on kiirmenetluses kasutatava põhikirja kohustatud digitaalselt allkirjastama kõik asutajad. Nimetatud säte märgib asutaja isikusamasuse tuvastamise nõuet ja on töö autori arvates seetõttu põhimõttelise tähtsusega – kõik asutajad, kes Eestis kiirmenetluse raames osaühingut asutada soovivad, peavad oma isikusamasuse tuvastama Eestis tunnustatud identifitseerimisvahenditega (digitaalallkirjastamine). Kuivõrd kiirmenetluses kasutatava põhikirja näol on tegemist n.ö standardpõhikirjaga, siis ei ole võimalik seda kasutada

¹⁵¹ RKPJKo 3-4-1-3-12, p 42.

¹⁵² Käsitleb põhikirjas osaühingu osa võõrandamise küsimust, vt Kohtule dokumentide esitamise kord, lisa 15 punkt 2.

¹⁵³ *Ibid*, punkt 2.2.2.

¹⁵⁴ Äriseadustik § 139 lg 1 punktides 1, 2, 4 ja 7 nimetatud andmed.

erijuhtudel, näiteks erinõuetega tegevusalal tegutseva osaühingu puhul, mille puhul seadus nõuab põhikirjas lisaks standardandmete esitamisel täiendavate andmete näitamist.

Kiirmenetluses kasutatav põhikiri ja sellele esitatavad nõuded on täpsemalt määratletud määruse nr 59 §-s 11¹, mis sätestab samuti, et osaühing, mis kantakse äriregistrisse kiirmenetluse korras, kasutab vormikohast põhikirja. Seega on kiirmenetluses kasutatav põhikiri ette nähtud vaid osaühingu asutamisel kiirmenetluses. Lõike 2 kohaselt koosneb kiirmenetluses kasutatav põhikiri põhiandmetest (mille kohta registriosakonna infosüsteem võtab ise kandeavalduse andmetest ning milleks on põhikirja punktid 1.1-1.4 ehk osaühingu ärinimi, asukoht, osakapitali suurus ning majandusaasta), püsisätetest (milleks on põhikirja punktid 1.5. osaühingu osade eest tasutakse osakapitali suurendamisel üksnes rahaliste sissemaksetega, 2.1. osaühingu osanikule makstakse tema kasumiosa võrdeliselt tema osa nimiväärtusega, 3.1. osaühingu osanike koosolekul, samuti koosolekuta otsustamisel annab osaühingu iga osa üks euro ühe hääle, 3.8. igal juhatuse liikmel on õigus esindada osaühingut kõigis õigustoimingutes, välja arvatud juhul, kui äriregistrisse on kantud teisiti; vastav osanike otsus võetakse vastu põhikirja muutmiseks ettenähtud korras, 3.9. osaühingu likvideerimisel on likvideerijateks juhatuse liikmed, kui osanike otsusega või kohtulahendiga ei ole määratud teisiti), valiksätetest (mille asutajad valivad põhikirja punktides 2.2–2.7, 3.2–3.7 ja 3.10–3.12 ning põhikirja lisa punktides 1–4 toodud valikutest; nendeks on valikud järgmiste asjaolude puhul: 2.2. osaühingu osa võõrandamisel, 2.3. osaühingu osa pantimine, 2.4. osaühingu osa osalisel võõrandamisel, 2.5. osaühingu reservkapitali moodustamine ja suurus, 2.6. osaühingu likvideerimisel allesjäänud vara jagamine osanike vahel, 2.7. osaühingu osale või osanikule on määratud erioigused, põhikirja lisa punktides 1-4 toodud valikud nagu punkt 1, mis sätestab asutamise hetkel osaühingu osaniku osa nimiväärtust, ning selle eest tasumise aega, punkt 2, mis sätestab osaühingu eest tasumise tingimusi, punkt 3, mille kohaselt on osaühingu osade eest asutamisel tasuta võimalik üksnes rahaliste sissemaksetega, punkti 4, mille kohaselt saab sätestada osaühingu asutamiskuludega seonduvat). Lõike 3 kohaselt tuleb põhikiri lisada kandeavaldusele PDF-vormingus.

Eelnevaga on töö autori hinnangul ära sätestatud kiirmenetluses nõutavate andmete küsimine selliselt, et see võimaldaks kiirmenetluse põhikirja kasutada vabalt ka teisest riigist pärit asutajal, kuivõrd andmete küsimine ja nende esitamine on üles ehitatud nii, et asutaja poolt märgitu ning tehtud valikud saavad olla vaid ühese tähendusega. N.ö ühtse põhikirja puhul tulekski seda eeldada, vastasel juhul kaotaks see pikemas perspektiivis mõtte või potentsiaalse väärtuse. Kui Eestis kasutatav kiirmenetluse põhikiri tõlkida kõikidesse liikmesriigi ametlikesse keeltesse, võimaldaks see hõlpsasti (muude eelduste ja nõuete täitmise korral)

asutada Eestis osatähtsuse ükskõik millises liikmesriigis pärit asutajal. Ehk siis saab seda võimalust laiendada SUPi võimalikule ühtsele põhikirjale, mis tähendab, et kui kehtestatakse selline põhikirja, millega nõutavad kohustuslikud andmed ja milles tehtavad valikud saavad olema üheselt selged nii asutajale kui registripidajale, saab võimalikud probleemid SUPi ühtse põhikirja koha pealt minimeerida. Oluline küsimus on siin siiski see, kas ja mis ulatuse näha ette ühtse põhikirja tingimused EL tasandil ning kuidas need tegelikkuses liikmesriikides kasutusele võetakse. Eesti oma senise regulatsiooniga saab samal kursil jätkata, mis võimaldab ilmselt erilise vaevata SUPi ühtse põhikirja kohaldamisel tekkida võimalikud probleemkohad ületada.

Nagu märgitud, tuleb liikmesriikidel SUPi registreerimisel elektroonilisel teel teha ühtse põhikirja kasutamine kohustuslikuks, mistõttu tuleb selle kasutatavuse täpsemad tingimused siseriiklikus õiguses ette näha. SUPi ja selle põhikirja suhtes kohaldatakse selle liikmesriigi õigust, kus SUP on registreeritud.

SUP direktiivi ettepaneku kohaselt peavad dokumentide ühtsuse ja kättesaadavuse tagamiseks interneti teel SUPide registreerimiseks kasutatavad dokumendid olema ühtses vormis, mis on ka kättesaadav kõigis liidu ametlikes keeltes. Liikmesriigid võivad seejuures kehtestada nõude, et registreerimine toimub asjaomase liikmesriigi ametlikus keeles, kuid neid kutsutakse üles lubama registreerimist ka teistes liidu ametlikes keeltes.¹⁵⁵ Sellest lähtuvalt võiks ka Eestis põhimõtteliselt lubada elektroonilist registreerimismenetlust läbida teistes liidu ametlikes keeltes. Keelenõude asjaolu võib tõstatada probleeme, näiteks registripidaja (kande tegija) pädevusega seotud küsimused teiste keelte valdamise osas. Nagu aga eelnevalt leitud, on lisaks Eesti ametlikus keeles teiste keelte kasutamise võimaldamise probleemid ületatavad üheselt selge, sh aga mõnevõrra piiratud võimaluste korral. See tähendab, et näiteks Eesti poolt kehtestavat ühtset põhikirja on hõlpsasti võimalik kasutada ka võõrkeelsetel isikutel, kui see põhikirja on neile arusaadavas keeles kättesaadav ning põhikirja olemusest ise on seal valimiseks antud või kohustuslikult nõutud võimalused ühese tähendusega. Ilmselt selliselt on ühtse põhikirja kasutamist ka SUPi direktiivi ettepanekuga ette nähtud.

Sama peaks olema tegemist ka registreerimisvormile, st elektroonilises keskkonnas küsitavate andmete täitmine selleks ette antud andmeväljades kehtestavate nõuete puhul. Elektrooniliseks registreerimiseks kasutatava e-keskkonna puhul tuleks ka mõelda keskkonna

¹⁵⁵ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osatähtsuse kohta, preambula p 15.

enda tõlkimise peale erinevatesse ametlikesse keeltesse¹⁵⁶. Kuigi liikmesriigid peavad tagama asutajatele registrile juurdepääsetavuse igast liikmesriigist ning ühtseid kontaktpunkte juurdepääsuks liikmesriikide veebipõhistesse registreerimiskeskondadesse peaks saama kasutada iga asutaja¹⁵⁷, on Eestil töö autori hinnangul e-Äriregistri ja Ettevõtjaportaali näol juba väga hea lahendus olemas. Ja nagu mainitud, jätkab riik prioriteetsena e-valdkonna arendamist, mis kindlasti hõlmab ka välisriigi kodanikele veel parem juurdepääsu ja vahendi kasutatavuse võimaldamist. Nagu ka viidatud, toetab EL õigusreeglistik asutajate andmete vahetamiseks selleks ettenähtud vahenditega.¹⁵⁸

SUPi direktiivis ettenähtud lähenemised SUPi ühtse põhikirja ning registreerimisvormi koha pealt ei kujuta Eestile sisulisi väljakutseid. Eestis kehtiv regulatsioon osaühingu asutamisel kiirmenetluses (sh kiirmenetluses ette nähtud põhikirja kasutamise võimalus) on töö autori arvates piisav selleks, et võtta selline lähenemine kasutusele ka SUPi puhul. Väikese, aga samas põhimõttelise muudatuse saaks Eestis siie viia SUPi esindusõigust omavate isikute – nt juhatuse liikmete – kohta andmete esitamise nõudes äriühingu asutamisel. Kuivõrd äriseadustiku kehtivad nõuded ei nõua näiteks juhatuse liikme isiku kohta selliste andmete esitamist nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud, võib sellise lisaandmete küsimise SUPi puhul direktiivist tulenevalt Eestil siiski ette näha. Siinkohal tuleks seadusandjal täiendavalt analüüsida seda, kas näiteks juhatuse liikmete kontaktandmete esitamise kohustuse võib hetkel kehtiva normistiku puhul lugeda juba sisuliselt täidetuks. Töö autor on seisukohal, et kuna näiteks kiirmenetluses asutamise korral kinnitab juhatuse liige õigust seaduse kohaselt juhatuse liikmeks olla ka osaühingu äriregistrisse kandmise avalduses (ÄS § 144 lg 3), saab digitaalallkirjastatud kinnituse puhul – kus on tuvastatud juhatuse liikme isikusamasus – pidada andmete esitamise nõue juhatuse liikme kohta täidetuks ka SUPi regulatsioonis ette nähtud nõude kohaselt. Isikusamasuse tuvastamise korral on siseriiklikult võimalik ametiasutustel juhatuse liikme andmed kindlaks teha, nt Rahvastikuregistrist. Siiski puudub sellise andmete kindlakstegemine välisriikidest pärit juhatuse liikmete osas – ehk nende osas, kelle andmeid ei ole Eesti Rahvastikuregistrisse kantud või kelle andmetele puudub registripidajal juurdepääs. Seetõttu võiks täiendusena võrreldes senise regulatsiooniga SUPi asutamise puhul ette näha, et ka juhatuse liikmed peaksid nõutavaid andmeid esitama. Kuna näiteks Eesti kodanikust ja välisriigi kodanikust elektroonilise SUPi asutaja osas vaevalt

¹⁵⁶ Eesti Ettevõtjaportaali on avalehel võimalik kasutada nii eesti kui inglise keeles, vt <http://www.rik.ee/et/ettevotjaportaal>

¹⁵⁷ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, preambula p 13

¹⁵⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta preambula p 17 kohaselt võivad liikmesriigid määratud asutuste toetamiseks äriühingu asutaja isiku kohta käivate andmete vahetamisel kasutada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1024/2012 kohaselt ettenähtud vahendeid.

erisust ette nägema hakatakse, tuleks selline nõue – juhatuse liikmel esitada oma kontaktandmed – täiendavalt Eesti õiguses ette näha üldise nõudena. Või siis ei kasuta Eesti nimetatud lisaandmete küsimise võimalust impertaiivselt, ning näeb sellise võimaluse ette erandkorras.

Kuigi SUPi direktiivist tuleneb liikmesriikidele kohustus reguleerida põhikirja selliselt, et see reguleeriks vähemalt n.ö baasvaldkondi¹⁵⁹, on sisuliselt samaväärne lähenemine Eestis osahingude kiirmenetluse puhul juba kasutusel. Veebipõhise registreerimismenetluse võimaldamine Ettevõtjaportaalis, kus näiteks kiirmenetluse puhul küsitakse kõik vajalikud andmed registreerimisel, ning kus tuleb täita ja esitada ka (nii asutajale kui registripidajale) üheselt mõistetav põhikiri, on oma tasemelt juba selline, mis võimaldab sisuliselt sarnast, kui mitte sama, lähenemist kasutada ka SUPi puhul. Kuivõrd nii põhikirja kohaldamise kui asutaja kohta lisaandmete küsimise täpsemad nõuded jäetakse siseriikliku õiguse sätestada, tuleb Eestis mõelda sellele, kas välisriigist pärit isikute puhul tuleks küsida lisaandmeid, võimaldamaks vähendada riske näiteks rahapesu jms valdkonnas. Samas tuleb lähtuda SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud piirangust, mille kohaselt ei tohiks ka Eestis küsida asutajalt rohkem andmeid kui vajalik. Kuid nagu mainitud, on Eestil olemas senine töötav kogemus, mis võimaldab teatud välisriikidest pärit isikutel siin äriühinguid asutada – ka SUPi puhul saab lähtuda senisest lähenemisest ega pea hakkama lisatingimusi kehtestama vaid seetõttu, et tegemist on SUPiga.

3.4. Registreerimismenetluse aeg

Eestis on ÄS § 53 kohaselt sätestatud menetlustähtajad kandeavalduse läbivaatamise tähtaja kohta. Tegemist on tähtaja piiranguga, mis seab registripidajale teatud halduskoormuse, kuid mis sätestab ära ka selle aja arvutamise täpsemad tingimused. Eestis on tavamenetluse puhul üldreegel, et kandeavaldus vaadatakse läbi viie tööpäeva jooksul arvates avalduse saabumisest (ÄS § 53 lg 1). Täpsemad aja arvutamise tingimused on järgmised: pärast tööpäeva lõppu, kuid enne kella 00.00, puhkepäeval ja riigipühal registriosakonda saabunud avalduse esitamise ajaks loetakse avalduse saabumisele järgnev tööpäev, ning kandeavalduse muutmisel või täiendava dokumendi esitamisel hakkab menetlustähtaeg kulgema kandeavalduse muutmisest või dokumendi esitamisest. Kui avaldajale on määrusega antud

¹⁵⁹Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osahingute kohta, art 11 lõigete 1 ja 2 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada nõue, et SUPi põhikiri reguleerib vähemalt SUPi asutamise, osade, osakapitali, struktuuri, raamatupidamise ja lõpetamisega seotud küsimusi.

tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks ja ta on kõik puudused kõrvaldanud, vaadatakse kandeavaldus uuesti läbi viie tööpäeva jooksul. Maksimaalselt võib kohus erilist kontrollimist vajavate asjaolude puhul läbivaatamise tähtaega pikendada kuni kolme kuuni.

Tavamenetlusest erinev tähtaeg on ette nähtud kiirmenetluses kandeavalduse läbivaatamiseks. ÄS § 53 lg 4 kohaselt vaadatakse kiirmenetluses kandeavaldus läbi hiljemalt järgmisel tööpäeval arvates avalduse saabumisest. Ka siin on täpsustatud tähtaja arvutamise tingimusi teatud juhtudel – pärast tööpäeva lõppu, kuid enne kella 00.00, puhkepäeval ja riigipühadel registriosakonda saabunud avalduse esitamise ajaks loetakse avalduse saabumisele järgnev tööpäev, mis tähendab, et avaldus vaadatakse igal juhul läbi avalduse esitamisele järgneva kahe tööpäeva (ehk siis maksimaalselt kolme tööpäeva) jooksul.

Siiski on kiirmenetluse korral seatud ÄS § 53 lõike 5 kohaselt menetluse võtmisele seatud täiendavad tingimused. Nimelt võetakse kandeavaldus kiirmenetluses avaldaja taotlusel, kui kandedokumentid esitavad neid seaduse kohaselt allkirjastavad isikud digitaalallkirjastatult ÄS-is kehtestatud nõuete kohaselt, kui avaldusele on lisatud kiirmenetlus põhikiri juhul kui see on ette nähtud, kui registripidaja saab kandega seotud füüsilisest isikust ettevõtja, äriühingu asutaja, täis- ja usaldusosaniku isikuandmeid, juriidilise isiku puhul ka esindaja seadusjärgset esindusõigust ning äriühingu juhatuse ja nõukogu liikme, likvideerija, audiitori ning ettevõtja prokuristi isikuandmeid vastavalt kehtestatud korrale arvutivõrgu kaudu automatiseeritult kontrollida, kui osakapitali tehakse asutamisel ja osakapitali suurendamisel üksnes rahalisi sissemakseid ning need on asutamise korral laekunud deposiidina registripidaja kontole või rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 15 lõikes 4¹ nimetatud kontole, välja arvatud juhul, kui osaühingut asutatakse sissemakse tegemata, kui äriregistrisse kantava või osakapitali suurust muutva osaühingu osad ei ole registreeritud Eesti väärtpaberite keskregistris, kui riigilõiv äriregistri kande eest on laekunud selleks määratud arveldusarvele riigilõivuseaduses sätestatud määras, kui osa- või aktsiakapitali sissemakse tegemisel ning äriregistri kande eest riigilõivu tasumisel on kasutatud ÄS § 520 1. lõikes nimetatud asutamismäära, registrisse kantud ettevõtja puhul tema registrikoodi, kui kandedokumentidele on alla kirjutanud isik ise või juriidilise isiku seadusjärgne esindaja, kui tegevusala on näidatud ÄS § 4 lõigete 5 ja 6 kohaselt, kui avaldusega ei taotleta äriühingu ühinemise, jagunemise, ümberkujundamise, lõpetamise äriregistrisse kandmist, äriregistrist kustutamist ega riigi või omavalitsuse poolt äriühingu asutamise äriregistrisse kandmist, ning kui avaldusega ei taotleta välismaa äriühingu filiaali äriregistrisse kandmist. Lõige 6 kohaselt ei võeta kandeavaldust ja muid kandedokumente kiirmenetlusesse, kui need ei vasta käesoleva

paragrahvi lõike 5 nõuetele või kui neis esineb sisuline puudus. Sel juhul kuvatakse esitajale põhjus, miks esitamine ei ole võimalik.

SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt peaksid SUPid saama liikmesriigi asjaomases registrist registreerimist tõendava dokumendi kolme tööpäeva jooksul, kuid selline võimalus peaks kehtima ainult asutatavate äriühingute puhul, mitte aga äriühingu SUPiks ümberkujundamise teel.¹⁶⁰ Liikmesriikidele tehakse kohustuseks anda välja registreerimistunnistus kinnitusega registreerimismenetluse lõpuleviimise kohta hiljemalt kolme tööpäeva jooksul korrektse kandeavalduse esitamisest¹⁶¹, mis sisuliselt tähendab seda, et alates nõuetele vastava kandeavalduse ning muude andmete ja dokumentide esitamisest tuleb liikmesriikidel kolme tööpäeva jooksul läbida nii registreerimismenetluses ettenähtud toimingud – andmete vastuvõtmine ja kontroll, registrisse kandmine – ning sellest asutajat ka teavitada.

Eestis osaühingu kiirmenetluses registreerimismenetluse aja regulatsiooni taustal võib jääda seisukohale, et SUPi direktiivi ettepanekuga ette nähtud registreerimismenetluse ajaga kohaldamisega probleeme ei tohiks tekkida. Eelkõige mõtleb töö autor siin seda, et kuivõrd Eestis on suurusjärg registreerimismenetluse aja puhul sama nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud aeg, siis ei ole vaja hakata olemasolevat süsteemi oluliselt või põhimõtteliselt muutma. Senine kehtiv normistik (sh kiirmenetlus, kus kandeavaldus vaadatakse läbi juba järgmisel tööpäeval) on ilmselt tuletatav siseriiklikust (ja ka välisriiklikust) osaühingute asutamise statistikast, võttes arvesse osaühingute asutamise suhtarvu ning registripidaja haldusvõimekust. Kui SUPide asutamise võimalus (järjest enam atraktiivse ettevõtluskeskkonnaga) Eestis peaks tähendama registripidaja halduskoormuse kasvu, tuleks SUPide puhul ette näha hetkel osaühingule kiirmenetluses ettenähtud asjast teistsugune aeg. Samas ei saa selline aeg olla ka Eestis n.ö tavamenetluse puhul ette nähtud viis tööpäeva, kuivõrd see jääks SUPi direktiiviga ette nähtud nõuetele liiga pikaks. Seega, kui SUPi asutamise puhul näekski Eesti seadusandlus tulevikus registreerimismenetluse ajaks kolm päeva, oleks täidetud nii direktiivist tulenev nõue, ning arvestades Eesti senist regulatsiooni oleks registreerimismenetluses ette nähtav kolm tööpäeva ilmselt vägagi saavutatav ilma, et oleks vajalik hakata seni kehtivat süsteemi oluliselt muutma, kus nt registripidaja peaks hakkama halduskoormuse suurenemisest tingituna võtma tööle täiendavat tööjõudu, tuleks hakata ümber korraldama tööd korraldava ja läbiviiva üksuse struktuuri, jms. Siiski sõltub see täpsemalt asjaolust, palju Eestis SUPe asutada soovitakse. Ning kui Eesti jätkab senist edukat tegutsemist e-riiginduse valdkonnas, võiks juba n.ö visiitkaardina siiski ette näha

¹⁶⁰ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, preambula p 16.

¹⁶¹ *Ibid*, art 14 lg 4.

regulatsiooni, et Eestis on võimalik SUPi elektrooniliselt asutada sisuliselt ühe tööpäevaga – nagu seni osaühingu asutamisel kiirmenetluses.

Eelnevast tulenevalt leiab töö autor, et vaadates mitmete muude liikmesriikide näiteid osaühingu registreerimismenetluse puhul, kus tuleb SUPi registreerimisel hakata põhimõttelist – st senisest käsitlusest märkimisväärselt erinevat aega – muudatust ette nägema¹⁶², siis Eestis seda teha ei tuleks. Kuigi EL tasandil ette nähtud uue äriühinguvormi sätete implementeerimine võib Eestile mõningaid väljakutseid esitada, nagu nt Euroopa äriühingu puhul¹⁶³, on Eestil töö autori hinnangul võimalik SUPi direktiivist tulenevalt registreerimismenetluse läbiviimise nõuet täita võrdlemisi kerge, kasutades selleks olemasolevat regulatsiooni kiirmenetluses osaühingu asutamise kohta.

Peatükis käsitletud valdkondade osas leiab töö autor, et SUPi direktiivi mõjud Eesti siseriiklikule õigusele äriühingute elektroonilise asutamise valdkonnas ei paku erilisi väljakutseid. Kuigi ka Eestil tuleb võimaldada tulevikus SUPi asutamine kõikidest liikmesriikidest elektrooniliselt, jäävad selle läbiviimise tingimused siiski siseriikliku õiguse sätestada, mis tähendab, et Eestil on põhimõtteliselt võimalik kasutada senist reeglistikku, küll mõningaste täiendustega, nagu sätestatud osaühingu asutamise kohta kiirmenetluses. Kuivõrd äriseadustiku kehtivad sätted ei nõua näiteks juhatuse liikme isiku kohta selliste andmete esitamist, nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud vabatahtlikud võimalused, võib selliste lisaandmete küsimise SUPi puhul direktiivist tulenevalt ette näha ka Eestis. Seetõttu võib seaduslandja tulevikus näha ette reeglid selliste andmete esitamise nõude kohta, kuigi Eesti kehtiva reeglistiku puhul võiks tegelikkuses sellist nõuet juba – siseriikliku asutaja puhul – täidetuks lugeda. Äriühingu elektroonilise asutamise võimaldamine, sh asutaja isikusaamsuse tuvastamise valdkonnas on Eestis olemas piisav regulatsioon SUPi direktiivi eesmärkide täitmiseks. Vaadates teiste liikmesriikide asutaja isikusaamsuse tuvastamise viise ja nende omavahelist põimumist, aitab EL tasandil kindlasti kaasa peagi jõustuv määrus (EL) nr 910/2014.

¹⁶² Näiteks on Itaalia osaühingu registreerimismenetluse aeg 20 päeva, mis nõuab Itaalia põhimõttelist muudatust registreerimisajale lähenemisel: Bartolacelli, A., Guidotti, R., lk 14.

¹⁶³ A. Vutt, M. Vutt. Problems of Introduction of Societas Europaea in Estonian Law. – *Juridica International*, XII 2007, lk 127-133.

KOKKUVÕTE

Euroopa Komisjoni poolt kavandatud ühe osanikuga osahingu (SUP) direktiivi ettepaneku kohaselt tuleb liikmesriikidel hakata äriühingute elektroonilist asutamist võimaldama ka teistest liikmesriikidest pärit isikutele ja seda piirüleselt. Elektroonilise asutamise peab olema võimalik läbi viia teisest liikmesriigist pärit isikul ilma asutatava liikmesriigi ametivõimude ette füüsilise ilmumiseta, elektrooniliselt. Kuigi äriühingute elektroonilise asutamise võimalus ei ole liikmesriikide praktikas uus nähtus, on see oma olemuselt paljuski erinev. Rääkides aga äriühingute piiriülese elektroonilise asutamise võimalustest, siis see Euroopas siiski eriti levinud ei ole. Seetõttu on sellise võimaluse – ja kohustuse – ettenägemise kohta SUPi direktiivi tasandil mitme liikmesriigi õiguskirjanduses avaldatud mitmeid probleemkohti.

Magistritöö peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada, missuguses ulatuses tuleks Eestil kehtivat regulatsiooni muuta, kui SUPi direktiiv jõustuks, sh seda, kas Eestil on vaja olemasolevat äriühingute elektroonilise asutamise süsteemi muuta, või võimaldavad hetkel kehtivad reeglid SUPi direktiivi normid sujuvalt üle võtta. Töös analüüsis autor SUPi direktiivi ettepanekus elektroonilise asutamisega seonduvaid peamisi probleemkohti eesmärgiga leida kinnitust hüpoteesile, kas Eesti õigus on SUPi direktiivis ette nähtud tulevastele mõjudele hästi ette valmistunud. Töö hüpoteesiks on, et Eestis on hetkel kehtiv regulatsioon piisavalt kaasaegne, vastamaks SUPi direktiivi poolt ette nähtavatele eesmärkidele äriühingute elektroonilise asutamise valdkonnas.

Äriühingute elektroonilise registreerimismenetluse võimaldamises SUPi direktiivi ettepanekuga on nähtud teatud ohtusid. Eelkõige on leitud, et ilma pädeva instantsita, nt notarita võib veebipõhine asutamine endaga kaasa tuua olulisi riske, nagu nõiteks rahapesu. Töö autor leidis, et käesoleval ajal ei ole SUPi regulatsioonist liikmesriikidele tõusetuvad kohustused elektroonilise asutamise tagamise võimaldamises ületamatud, kuivõrd õiguslik raamistik on EL-i enda poolt sisuliselt loodud, näiteks 2016. a juulis jõustuva määrusega (EL) nr 910/2014. Siiski võib valdkond tõstatada osadele liikmesriikidele väljakutseid. Suuremad väljakutsed on ilmselt liikmesriikidel, millel ei ole seni elektroonilise äriühingute asutamise võimalust ette nähtud, kuivõrd piiriülest äriühingu asutamist koos teisest riigist pärit asutaja identifitseerimisprobleemi lahendamisega tnevad vaid vähesed liikmesriigid.

Töö autori arvates on Eesti kehtiv regulatsioon ja võimalused äriühingute elektrooniliseks asutamiseks piisavalt kaasaegsed, et SUPi direktiivist ei tõusetu olulisi ja kulukaid lahendusi nõudvaid tegevusi. Eesti on oma senise regulatsiooniga osahingu osas jõudnud tasemeni,

milles SUPi regulatsioon suuri väljakutseid ei kujuta. Osaühingu asutamine kiirmenetluses, sh vastav regulatsioon võiks töö autori arvates olla eeskujuks SUPi reglatsiooni sätestamisel siseriikliku õigusesse. Eesti visioon piiriülese ettevõtluse arendamise, sh äriühingute elektroonilise asutamise võimaluste kohta, ja seda ka piiriüleselt, on edumeelne.

Lisaks üritas töö anda vastuse küsimusele, kas kriitika SUPi direktiivi kohta elektroonilise asutamise võimaluse ettenägemise kohta on põhjendatud. Töö autor leidis, et vaatamata kriitikale SUPi direktiivis ette nähtud äriühingute elektroonilise asutamise võimaluse kohta on lähenemine tervitatav, olenemata võimalikest väljakutsetest osadele liikmesriikidele. Väljakutseid võib oodata ees liikmesriike, kellel ei ole hetkel kehtivat süsteemi, mis võimaldaks neid äriühinguid elektrooniliselt asutada. Häälkamad kriitikud on olnud Euroopas näiteks notarid – kuigi ka nemad on SUPi direktiivi ettepanekut tegelikkuses toetanud – kuid nende murest võib aru saada. Teatav vajadus säilitada kehtivat olukorda, kus notaril on kindel roll äriühingu asutamise juures, sh näiteks asutaja isikusamasuse tuvastamises, võib olla selleks piisav põhjus. Kuigi SUPi direktiiv ei pane liikmesriikidele kohustust välistada notari roll asutamismenetluses elektroonilise registrerimismenetluse puhul, võib üldine areng infotehnoloogia valdkonnas selle kaasa tuua. Isikute e-identimise võimaluste kiire areng esitab seni mitemetele liikmesriikide seni kehtivatele ettevõtlusnormistikele väljakutse. Kuna digitaalse valdkonna areng ei ole valiku küsimus, vaid tegelikkus, peavad tõenäoliselt ajaga kaasaskäivat regulatsiooni seni mitte omavad liikmesriigid need ilmselt välja töötama. SUPi direktiiv annab selleks kindlasti tõuke, kuid liigub siseriiklikust dimensioonist kaugemale – äriühingute elektroonilise asutamise võimaldamine piiriüleselt. Eelnevast tulenevalt leidis töö autor, et senine kriitika SUPi direktiivi kohta SUPi elektroonilise asutamise võimalusele ei ole esitatud seisukohtade koha pealt õigustatud.

SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt on liikmesriikidel kohustus tagada, et uue äriühinguna asutatud SUPi registreerimise menetluse saab täies ulatuses läbi viia elektrooniliselt, mis tähendab sisuliselt tehniliste lahenduste võimaluse pakkumist liikmesriikidele endile aktsepteeritavatel tingimustel. Eestil on võimalik oma senist lähenemist n.ö laiendada, tutvustades seda jõudsamalt EL-is – Eestis on vastavad tehnilised lahendused ning seadusandlus olemas, nt e-identimine digitaalallkirjasmise kaudu. Asjaolust tulenevalt võib Eesti jätta kindlalt oma senise lähenemise jõusse, nõudes siin SUPi registreerida soovivatelt isikutelt vastamist kehtestatud nõuetele. Kui ka Eestil tuleks kehtestada mõningasi lisatingimusi äriühingute veebipõhise asutamise ja asutaja isikusamasuse tuvastamiseks, saaksid need olema oma olemuselt kosmeetilised. Eesti on oma senise lähenemisega

elektroonilise registreerimismenetluse ja asutaja isikusamasuse tuvastamise valdkonnas edumeelsemaid EL-is. Lisaks sellele on äriühingu elektrooniline asutamine (küll veidi erinevas vormis) võimalik enamikes EL liikmesriikides, mistõttu ei ole Eesti oma võimekuse ja võimalusega üksi.

Eesti puhul võiksid seega tulevikus kohaldatavad SUPi sätted olla väga sarnased osaühingu kohta sätestatuga veebipõhise registreerimismenetluse ja isikusamasuse tuvastamise valdkonnas. Asjaolu ei välista muidugi uute isikusamasuse tuvastamise võtete kasutuselevõttu. Peamine viis asutaja isikusamasuse tuvastamiseks näib olevat ID-kaardi laadse isikutunnistuse kasutamine. See asjaolu eeldaks seega seda, et tegemist on ametlikult liikmesriigis välja antava dokumendi (ja/või) identifitseerimisvahendiga. Taotlise identifitseerimisvahendi kasutajat peaks saama teise riigi registripidaja kontrollida asutaja asukohariigi vastavatest registritest või siis peab asutaja asukohariigil ja registripidaja riigil olema vastav lepe, mille kohaselt tunnustatakse sellise asutaja nimetatud identifitseerimisvahendit automaatselt. Kuivõrd Eestil, aga ka mitmel teisel EL liikmeriigil on juba olemas toimiv vastastikuse e-identimise – digitaalallkirjasmise – võimalus ID-kaardi vahendusel, saab Eesti hästi kasutada senist süsteemi edasi, aga ka edendada sellise süsteemi kasutuselevõttu Euroopas.

Üsna selge on see, et elektrooniline asjaajamine, sh elektrooniline isikusamasuse tuvastamine on saamas järjest reaalsemaks igapäevanähtuseks ka piiriülestes toimingutes ning ka seadusandlus peab sinna suunas liikuma. Ilmselgelt on tegemist konkurentsivõimelisuse küsimusega maailmamastaabis, mistõttu on töö autor seisukohal, et isegi olenemata õiguslikest või tehnilistest probleemidest laiemalt leitakse viis SUPi direktiivi eesmärgi saavutamiseks selliselt, et see rahuldab kõiki liikmesriike. Oluline on siinkohal see asjaolu, et enamikes EL riikides (peamiselt küll riigisiselt) on äriühingute elektrooniline asutamine aktuaalne valdkond, mistõttu reaalseid näiteid toimiva süsteemi kohta on juba olemas. Lisaks sellele näib EL õigusega (nt määrus (EL) nr 910/2014) tagatavat ka raamistik äriühingute elektrooniliseks asutamiseks piiriülel. Eesti oma e-riigi kogemusega on nimetatud valdkonnas eelduslikult (nii õiguslikult, tehniliselt, aga ka ühiskonnana) edukas.

Kuigi SUPi direktiivist tuleneb liikmesriikidele kohustus reguleerida ühtset põhikirja selliselt, et see reguleeriks vähemalt n.ö baasvaldkondi, on sisuliselt samaväärne lähenemine Eestis osaühingu kiirmenetluse puhul juba kasutusel. Veebipõhise registreerimismenetluse võimaldamine Ettevõtjaportaalis, kus näiteks kiirmenetluse puhul küsitakse kõik vajalikud andmed registreerimisel, ning kus tuleb täita ja esitada ka (nii asutajale kui registripidajale) üheselt mõistetav põhikiri, on oma tasemelt selline, mis võimaldab sarnast lähenemist

kasutada ka SUPi reeglistiku kohandamise puhul siseriiklikku õigusesse. SUPi direktiivis ettenähtud lähenemised SUPi ühtse põhikirja ning registreerimisvormi koha pealt ei kujuta Eestile sisulisi väljakutseid. Eestis kehtiv regulatsioon osaühingu asutamisel kiirmenetluses (sh kiirmenetluses ette nähtud põhikirja kasutamise võimalus) on töö autori arvates piisav selleks, et võtta selline lähenemine kasutusele ka SUPi puhul. Väike, aga samas põhimõtteline uudatus tuleks Eestil vajadusel sisse viia SUPi esindusõigust omavate isikute – nt juhatuse liikmeste – kohta täiendavate andmete esitamise nõudes SUPi asutamisel. Kuivõrd äriseadustiku kehtivad nõuded ei nõua näiteks juhatuse liikme isiku kohta selliste andmete esitamist, nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud, tuleks ettenähtud lisaandmete küsimise võimalus SUPi puhul Eestil vajadusel siiski ette näha. Osaühingu kiirmenetluses asutamise korral saab digitaalalkirjastatud juhatuse liikme kinnituse nõude täitmise puhul pidada sellega andmete esitamise nõue täidetuks, mida võiks kasutada ka SUPi regulatsioonis ette nähtud nõude puhul. Isikusamasuse tuvastamise korral on siseriiklikult võimalik ametiasutustel juhatuse liikme sellised andmed kindlaks teha, nt Rahvastikuregistri vahendusel. Siiski võib selliste andmete kindlakstegemise võimalus puududa välisriikidest pärit juhatuse liikmete osas. Seetõttu võiks täiendusena võrreldes senise regulatsiooniga SUPi asutamise puhul ette näha, et ka juhatuse liikmed peaksid nõutavaid andmeid esitama. Järelikult annaks SUPi direktiivi ettepanekus sisalduv reeglistik Eestile võimaluse täiendavate andmete küsimise võimaluse. Kuna tegemist ei ole senist Eesti regulatsiooni piirava nõudega, vaid lisavõimalusi pakkuva asjaoluga, võib selle siiski jätta kohaldamata.

SUPi direktiivi ettepaneku kohaselt peaksid SUPid saama liikmesriigi asjaomasest registrist registreerimist tõendava dokumendi kolme tööpäeva jooksul, kuid selline võimalus peaks kehtima ainult asutatavate äriühingute puhul, mitte aga äriühingu SUPiks ümberkujundamise teel. Eestis osaühingu kiirmenetluse registreerimismenetluse aja taustal võib jääda seisukohale, et SUPi direktiivi ettepanekuga ette nähtud registreerimismenetluse aja reeglistiku kohaldamine Eestis probleeme ei tohiks tekitada. Kuivõrd Eestis on suurusjärgi registreerimismenetluse aja puhul sama nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud aeg, siis ei ole vaja hakata olemasolevat süsteemi oluliselt või põhimõtteliselt muutma. Kui Eesti soovib jätkata e-riiginduse valdkonnas edukas olemist, võiks juba n.ö visiitkaardina ette näha regulatsiooni, kus Eestis on võimalik SUPi elektrooniliselt asutada sisuliselt ühe tööpäevaga.

SUPi direktiivi mõjud Eesti siseriiklikule õigusele äriühingute elektroonilise asutamise valdkonnas ei paku erilisi väljakutseid. Kuigi ka Eestil tuleb võimaldada tulevikus SUPi asutamine kõikidest liikmesriikidest elektrooniliselt, jäävad selle läbiviimise tingimused siiski siseriikliku õiguse sätestada, mis tähendab, et Eestil on põhimõtteliselt võimalik kasutada

senist reeglistikku – küll vajadusel mõningaste täiendustega – osatüingu asutamise kohta kiirmenetluses. Kuivõrd äriseadustiku kehtivad nõuded ei nõua näiteks juhatuse liikme isiku kohta selliste andmete esitamist, nagu SUPi direktiivi ettepanekus ette nähtud, tuleb selline lisaandmete küsimine SUPi puhul direktiivist tulenevalt vajadusel ette näha. Seetõttu tuleks seadusandjal näha ette reeglid selliste andmete esitamise nõude kohta, kuigi Eestri kehtiva reeglistiku puhul võiks tegelikkuses sellist nõuet juba täidetuks lugeda. Äriühingu elektroonilise asutamise võimaldamine, sh asutaja isikusaamsuse tuvastamise valdkonnas on Eestis olemas piisav regulatsioon SUPi direktiivi eesmärkide täitmiseks. Vaadates teiste liikmesriikide asutaja isikusaamsuse tuvastamise viise ja nende omavahelist põimumist, aitab EL tasandil kindlasti kaasa peagi jõustuv määrus (EL) nr 910/2014.

ELECTRONIC FOUNDATION OF COMPANIES ACCORDING TO THE PROPOSAL FOR A DIRECTIVE ON SINGLE-MEMBER PRIVATE LIMITED LIABILITY COMPANIES AND ITS IMPACT ON ESTONIAN LAW (Summary)

Although the possibility for electronic foundation of companies in EU Member States' law is not a new thing, regulating this area on EU level quite is. And the cross-border element makes it even more so. The European Commission's proposal for a Directive on single-member private limited liability company (hereinafter SUP Directive) proposes that Member States must allow electronic foundation of the company from other Member States, without for the founders of SUPs to be obliged to appear physically before any Member States' registration body.

The main problem regarding electronic foundation of companies has been pointed out to be the verification of the company founders' identity. The European Economic and Social Committee pointed out several problems in the SUP Directive proposal, concerning the compulsory electronic registration procedure for SUPs, saying that this may increase the opacity of the company if the identity of the founder is not properly verified. The Committee explained the importance of checking the identity of the founder, justifying that the failure to do so would thwart the efforts in the fight against money laundering. In addition, the SUP founders' essential need for information and consultation regarding the foundation of SUPs would be at stake, which meant there was the need to ensure possibility to use one's own language through the company registration procedures.

The main purpose of this thesis was to analyse the impact of the SUP Directive regarding to its regulation on electronic foundation of companies, on Estonian law. It was analyzed, if Estonian regulation concerning electronic foundation (on-line registration) was already sufficient, or if the SUP Directive will have a big impact on Estonian company law, compelling Estonia to introduce considerable changes into its law. The main hypothesis was that Estonian regulation concerning electronic foundation of companies is already advanced, needing no further regulatory change concerning the SUP Directive. Secondary, this thesis tried to answer the question, is the criticism that faced the SUP Directives proposal, justified.

The main problems analyzed in this thesis were the electronic foundation of companies (on-line registration), identity check of the founder, uniform templates of registration and the articles of association, and the registration time.

The thesis applies comparative, analytical and historical research method. The analysis and comparison is based on the SUP Directive proposal and other relevant EU legislation, the Estonian Commercial Code and other relevant law. The thesis consists of three chapters, the first of which examines the nature of the electronic foundation of companies, giving an overview of the usage of this method in EU Member States. The second chapter examines the SUP directive's regulation concerning electronic foundation of companies, and other relevant areas analyzed in this thesis – identity check of the founder, uniform templates of registration and the articles of association, and the registration time. The third chapter focuses on analyzing the main problem areas regarding Estonian law, as well as examines the Directives' possible impact on Estonian law.

Harmonizing the requirements for electronic foundation of companies at EU level seeks to promote the EU's economy on a wider scale. This should be done through the introduction of similar rules allowing in all Member States to set up companies and subsidiaries in other Member States. At the EU level, attempts in promoting cross-border activities for SMEs have not yielded desired results – the 2008 Council Regulation on the Statute for a European private company was not adopted. The innovative SUP Directive aims to revive the desired changes in the national law of the Member States to ensure and encourage companies to operate in other Member States, in order to exploit the full potential of the EU internal market. The SUP Directive aims to harmonize EU company law by introducing uniform criteria for the formation of a new, EU-wide company – SUP (*Societas Unius Personae*). A crucial and innovative approach would be the fact that SUPs should in all Member States be able to set up electronically. The electronic foundation of SUPs should therefore be possible through using a computer, without the need for the founder to be physically present before any authorities, thus including also the identity checks of the founder to be carried out by electronic means – such as from allowing for digital signatures, to enabling the use of uniform templates for registration and articles of association.

The burden for SMEs to set-up a subsidiary or a group of subsidiaries abroad is a real problem that the Commission tries to overcome. Despite the initial difficulty and criticism the SUP Directive received during the active negotiation period of the Directive's proposal, the possibility for all-electronic foundation of SUPs is still firmly in the Directive's proposal. It seems to be such a principal approach on the EU level, that despite the difficulties it faced, this institute will likely see daylight as regulated in the Directive. The Commission points out that most Member States have already experience with electronic foundation of companies, although this can in its essence mean different practices. Now would be the need to introduce

such an approach in all Member States, but with the possibility of electronically founding companies cross-border. Therefore certain criteria must be established, which would allow such actions between Member States. But with the SUP Directive, the need for detailed criteria is left for the Member States` legislator to decide. Estonia has officially supported the SUP Directive`s proposal.

Electronic foundation of companies can mean a variety of nuances – to be able to register a company solely via electronic devices on the Internet, without the need for the founder to appear before any authority in any Member State. It can also mean that the registration process could be done electronically by a notary, who has still the obligation to verify the identity of the founder physically.

Some authors have said that the Directive can rise many problems concerning electronic foundation of companies, mostly regarding the verification of the founders identity, which, if left unchecked, can lead to variety of issues, mostly concerning anti money-loundring problems. Subsequently, the thesis analysed, if the criticism concerning the SUP Directive is justified. The author foud that it was really not so. The need for the Member States to modernize their law according to SUP Directive is a nessesity, because the digital world moves on regardless of the wishes of Member States. As it has been said, the Digital World and its continious advancement is a reality, not a choice.

The electronic foundation of companies must be able to be carried out by a person from another Member State without having to physically appear before the authorities of another Member State. Although the possibility of founding companies electronically is not a new phenomenon in the Member States in practice, it can still be inherently different in many ways. However, when talking about cross-border electronic foundation of companies in Europe, its practice is not particularly widespread. Therefore, such an opportunity – and an obligation – as regulated in the SUP Directive, can mean the rise of some issues, as mentioned in several Member States` legal literature.

There have been said, that making cross-border electronic registration obligatory with the SUP Directive can arise certain risks. In particular, it has been found that without the appropriate instances, such as a notary, the on-line foundation of companies may entail risks like money laundering. The author found that the obligations for enabling electronic foundation of companies, as regulated in the SUP Directive, are no real insurmountable obstacles for the Member States, as for the EU itself soon offers the required legal framework. For example, in July 2016 comes into force Regulation No 910/2014, concerning electronic

identification and trust services for electronic transactions in the internal market. Still, the biggest challenges must be faced by Member States that do not have the opportunity for founding companies electronically. Also, cross-border foundation of companies, with the possibility of verifying the identity of the founder from another Member State, is used by a fewer Member States still. However, the SUP Directive's Proposal has also been positively evaluated, finding that these issues have no real justification.

Although the SUP Directive does not impose an obligation for Member States to exclude the role of a notary from the electronic registration process, the overall development in the IT sector can eventually lead to that point. The rapid development in e-identification poses a challenge to many Member States to modernize their law. As the development of the digital world is not a matter of choice, but a reality, it is likely that many Member States must eventually modernize their regulation. The SUP Directive will certainly give a boost to the development in that regard, but as the Directive moves beyond the national dimension – enabling cross-border electronic foundation of companies – so too must the laws of Member States comply. As a consequence, the author found that the current criticism of the SUP Directive regarding electronic foundation of companies is not justified.

The possibility for electronic registration procedure essentially means that Member States need to enable also technical solutions on terms that are acceptable for Member States themselves. Estonia will be able to extend its current approach, even presenting it more strongly in the EU, as Estonia has the corresponding technical solutions and existing legislation, such as e-identification through digital signature. It is quite clear that Estonia may maintain its current approach, requiring founders who wish to register SUPs here, to comply with current regulations. Although Estonia can introduce minor additional conditions in the regulation concerning electronic foundation of SUPs, and the verification of the identity of the founder, these would be cosmetic. Estonia's current approach in the field of electronic registration process and the identification of the founder is very progressive in the EU. In addition, the electronic foundation of a company (though in a slightly different form) is available in most EU Member States, which means Estonia and other Member States whose regulation is also up-to date, can promote cross-border electronic foundation even further.

Estonia's approach concerning the SUP Directive could therefore be very similar to its regulation concerning the private limited liability company's on-line registration and identification of the founder, as regulated in the Commercial Code. This opportunity, of course, does not have to exclude the introduction of new identification techniques. The main way to verify the identity of the founder seems to be by using an ID-card like document. This

would require that this would be a formal document issued by a Member State. Such identification device should enable other Member States registrar to verify the founder, enabling them to access concerning registers for identifying the founder, or the Member States should have an agreement, in which case the identification of the founder is accepted automatically. As Estonia already has mutual e-identification agreements with many other EU Member States, with the possibility of e-identification via an ID-card, Estonia can not only use the existing system further, but should also to promote the introduction of such a system in Europe in a wider scale.

It is quite clear that the electronic administration, including electronic verification of identity of persons, is becoming a more real everyday phenomenon also in cross-border operations, so the legislation must more rapidly cover this field. Obviously, it is a question of competitiveness on a global scale, which is why the author believes that, even regardless of the legal or technical problems concerning the SUP Directive, there will be a way achieving the Directives objective in a way that is satisfactory to all Member States. It appears that the EU legislator gives the needed additional frames for cross-border electronic foundation of companies, too (Regulation (EU) No 910/2014).

Although the SUP Directive imposes an obligation on Member States to regulate their SUPs Articles of Association in such a way that they regulate at least the so-called base areas, in Estonia there is essentially an equivalent approach in the case of articles of association used upon expedited procedure. In electronic foundation of companies via the Company Registration Portal, all the data necessary for registration must be submitted, as well as the Articles of Association – more so, in using expedited procedure, there is a need to use uniform Articles of Association. It allows Estonia to maintain its approach while implementing the regulation of SUP articles of association. SUP Directives` regulations implementation regarding the Articles of Association and Templates for Registration poses no challenge for Estonia. The current regulation regarding the articles of association of a private limited liability company used upon expedited procedure, as well as the Templates for Registration, are sufficient to adopt this approach in the case of introducing the SUP into Estonian law. Estonia has some extra opportunities to regulate certain areas, though, by regulating the need for SUPs board members to submit extra data concerning their contact information. As of now, the regulation of the Commercial Code does not require the submission of such a data by a board member of a private limited liability company. Also, such an opportunity to collect data regarding the board members contact information can be gained indirectly through electronic means, as the board members must digitally sign

documents – when this is done, the persons information – because they were identified – can be collected, if necessary, through other means. However, such data cannot be collected or indirectly submitted in case the board member hails from another country, in which registers the Estonian registrar has no access to.

According to the SUP Directive, the registration of the SUP must be completed within three working days in order to allow companies to be formed quickly. This possibility should only be available to the newly created SUPs and not to existing entities that wish to convert to SUPs, as the registration of such entities may take more time. Regarding Estonian regulation on expedited procedure, and the SUP Directive's aim, there is a good possibility to adopt the current regulation when implementing SUP into national law. The timeframe in registering a company electronically within 5 working days, or a private limited liability company electronically with expedited procedure within one working day, is about the same as SUP's three working days. Therefore no major change should be needed with the SUP regulation. Estonia could use its one-day regulation also in case of SUPs, making it as a „business card“ for itself.

In the thesis author's opinion Estonian regulation in founding companies electronically is sufficiently modern to match the SUP Directives' proposed regulation. Estonian regulation on private limited liability company has reached a level, for which the SUP Directive does not pose major challenges to. The regulation on the foundation of a private limited liability company in expedited procedure, could serve as a model in implementing SUP into Estonian law. Estonia's vision and practice in cross-border business development, including the opportunity to found companies electronically, and so also by persons from another country, are forward-looking.

The SUP Directive's impact on Estonian national law is therefore minimal, offering no real challenge to its current regulation. It can, however, give Estonia extra options regarding some areas, like asking extra data from SUP board members. Estonia can use its existing regulation regarding electronic foundation of companies, and further promoting e-identification means via ID-card-like possibilities in Europe in wider perspective. It seems that the EU helps this by providing wider legal frames with its lawmaking, for example with the Regulation (EU) no 910/2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market.

02.05.2016 Siim Vellemaa

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bartolacelli, A., Guidotti, R. *Societas Unius Personae from the Italian Perspective*. 2016. Arvutivõrgus: [http://www.academia.edu/12393196/R. GUIDOTTI A. BARTOLACELLI Societas Unius Personae from the Italian Perspective](http://www.academia.edu/12393196/R_GUIDOTTI_A_BARTOLACELLI_Societas_Unius_Personae_from_the_Italian_Perspective) (18.04.2016)
2. Conac, P.-H. *The Societas Unius Personae (SUP): A “Passport” for Job Creation and Growth*. – *European Company and Financial Law Review*. Volume 12, Issue 2. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0139/ecfr-2015-0139.xml> (18.04.2016)
3. de Kluiver, H.-J. *Towards a Simpler and More Flexible Law of Private Companies: A New Approach and the Dutch Experience*. – *European Company and Financial Law Review*. Volume 3, Issue 1. De Gruyter 2006. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2006.3.issue-1/ecfr.2006.002/ecfr.2006.002.xml> (18.04.2016)
4. Drygala, T. *What’s SUP? Der Vorschlag der EU-Kommission zur Einführung einer europäischen Einpersonengesellschaft (SUP)*. – *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 2014. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/zeits/EUZW/2014/cont/EUZW.2014.491.1.htm> (18.04.2016)
5. Frölich, A., Teichmann, C. *How to make a Molehill out of a Mountain: The Single-Member Company (SUP) Proposal after Negotiations in the Council*. 11/2015 working paper. Arvutivõrgus: http://www.jura.uni-wuerzburg.de/fileadmin/02130100/Teichmann_Froehlich_SUP.pdf (18.04.2016)
6. Hansen, J. L. *The SUP Proposal: Registration and Capital (Articles 13–17)*. – *European Company and Financial Law Review*. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0177/ecfr-2015-0177.xml> (12.04.2016)
7. Harbarth, S. *From SPE to SMC: The German Political Debate on the Reform of the “Small Company”*. – *European Company and Financial Law Review*. Volume 12, Issue 2. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0230/ecfr-2015-0230.xml> (18.04.2016)
8. Hommelhoff, P. *Die SUP-Ferngründung*. – *Ed. by Lutter, M., Koch, J. Societas Unius Personae (SUP): Beiträge aus Wissenschaft und Praxis*. – *Zeitschrift für Unternehmens-*

- und Gesellschaftsrecht. Schriftenreihe 1. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <https://www.degruyter.com/view/product/456465?rskey=zIJfgh&result=2> (18.04.2016)
9. Hornuf, L., Lindner, J. The End of Regulatory Competition in European Company Law? – Andrassy Working Paper Series No 33 (September 9, 2014). – Social Science Research Network. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=2494309> (18.04.2016)
 10. Kivisaari, J. S. Provaatautonomiamia osauhingu põhikirjuna kujundamisel. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Kalev Saare. Tallinn, 2015. Arvutivõrgus: http://www.ester.ee/record=b4502718*est (12.04.2016)
 11. Kuru, G.-K. Äriühinguõiguse ühtlustamise Euroopa liidus ja selle mõju Eesti õigusele. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* A. Vutt. Tartu, 2013. Arvutivõrgus: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/32079> (08.04.2016)
 12. Malberti, C. The relationship between the Societas Unius Personae proposal and the *acquis*: Creeping Toward an Abrogation of EU Company Law? – European Company and Financial Law Review, Volume 12, Issue 2. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0238/ecfr-2015-0238.xml> (18.04.2016)
 13. Maresceau, K., Tison, M. Cross-border business in the European Union and statutory disclosure requirements: using IT as a catalyst for further market integration. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2007-2008. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032589 (12.04.2016)
 14. Omlor, S. Die gemeinnützige Societas Unius Personae („gSUP“). Eine zukünftige Protagonistin der europäischen Zivilgesellschaft? – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2015. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnzg%2f2015%2fcont%2fnzg.2015.665.1.htm&pos=2&hlwords=on> (12.04.2016)
 15. Ries, P. Societas Unius Personae – cui bono? Eine Anmerkung eines deutschen Registerrichters. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2014. Beck-Online. Arvutivõrgus: <https://beck-online.beck.de.ezproxy.utlib.ee/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnzg%2f2014%2fcont%2fnzg.2014.569.1.htm&pos=3&hlwords=on> (12.04.2016)
 16. Teichmann, C. Corporate Groups within the Legal Framework of the European Union: The Group-Related Aspects of the SUP Proposal and the EU Freedom of Establishment. – European Company and Financial Law Review, Volume 12, Issue 2. De Gruyter 2015. Arvutivõrgus: <http://www.degruyter.com/view/j/ecfr.2015.12.issue-2/ecfr-2015-0202/ecfr-2015-0202.xml> (18.04.2016)

17. Vutt, A. Konkurentsituult konkurentsivõimeline osaühing. – Maksumaksja nr 3, märts 2011. Arvutivõrgus: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1202> (08.04.2016)
18. Vutt, A. Mis on Euroopa ettevõtteõigus? – Juridica 1993, nr 6
19. Vutt, A., Vutt, M. Problems of Introduction of Societas Europaea in Estonian Law – Juridica International, XII 2007.
20. Wymeersch, E. Is a directive on Corporate Mobility needed? – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2006-11; Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=931108 (12.04.2016)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

21. Digitaalallkirja seadus. – RT I, 14.03.2014, 12.
22. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/93/EÜ, 13. detsember 1999, elektroonilisi allkirju käsitleva ühenduse raamistiku kohta. – ELTL L 013, lk 0012 – 0020.
23. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – ELT L 281, lk 31–50.
24. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1024/2012, 25. oktoober 2012, mis käsitleb siseturu infosüsteemi kaudu tehtavat halduskoostööd ning millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni otsus 2008/49/EÜ (IMI määrus). – ELT L 316, lk 1-11.
25. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 182/2011, 16. veebruar 2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisevolituste teostamise suhtes. – ELT L 55, lk 13-18.
26. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, 23. juuli 2014, e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ. – ELT L 257, lk 73-114.
27. Isikut tõendavate dokumentide seadus. – RT I, 23.03.2015, 17.
28. Isikutunnistuse vorm ja tehniline kirjeldus ning isikutunnistusele kantavate andmete loetelu ja isikutunnistusele kantavate digitaalsete andmete kehtivusaeg. – RT I, 03.12.2015, 16.
29. Kohtule dokumentide esitamise kord. – RT I, 11.02.2016, 7.

30. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 12.03.2015, 106.
31. Tõestamise seadus. – RT I, 10.03.2016, 13.
32. Äriseadustik. – RT I, 31.12.2010, 19... RT I, 30.12.2015, 73.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

33. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 06.07.2012 otsus nr 3-4-1-3-12.

MUUD MATERJALID

34. Commission Staff Working Document accompanying the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company (SPE) Summary of the Impact assessment {COM(2008) 396} {SEC(2008) 2098}. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/epc/resume_impact_assesment_en.pdf (12.04.2016)
35. Commission Staff Working Document Implementation Plan Accompanying Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies (SWD/2014/0125). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014SC0125> (12.04.2016)
36. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Directive of the European Parliament and of the Council on single-member private limited liability companies (SWD/2014/0124 final). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014SC0124> (12.04.2016)
37. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies. Strasbourg, 12.12.2012, COM(2012) 740 final. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0740:FIN:EN:PDF> (12.04.2016)
38. Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit kokkulepe valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi

- põhialuste kohta. Arvutivõrgus:
<https://valitsus.ee/sites/default/files/contenteditors/failid/re-sde-irl-valitsusliidu-lepe-2015.pdf> (04.04.2016)
39. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta (COM/2014/0212 final) – 2014/0120 (COD). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014PC0212&from=EN> (12.04.2016)
40. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul (COM/2012/0238) final - 2012/0146 (COD). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012PC0238&from=EN> (18.04.2016)
41. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). Brüssel, 25.1.2012, (COM/2012/011 final) - 2012/0011 (COD). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52012PC0011> (30.04.2016)
42. Ettepanek: Nõukogu määrus Euroopa osaühingu põhikirja kohta {SEC(2008) 2098} {SEC(2008) 2099}. KOM/2008/0396 lõplik - CNS 2008/0130. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008PC0396&from=EN> (12.04.2016)
43. Ettevõtjaportaali <https://ettevotjaportaali.rik.ee/> (01.04.2016)
44. Euroopa Komisjoni koduleht, EL digitaalse ühisturu kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en; (12.04.2016)
45. Euroopa Komisjoni koduleht, VKE-de temaatika kohta: Entrepreneurship and Small and medium-sized enterprises (SMEs). Arvutivõrgus: <http://ec.europa.eu/growth/smes/> (12.04.2016)
46. Euroopa Komisjoni koduleht, Ühtekuuluvuspoliitika ja digitaalse ühisturu kohta 06.05.2015 avaldatud uudis. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/regional_policy/et/newsroom/news/2015/05/cohesion-policy-supports-the-digital-single-market (12.04.2016)
47. Euroopa Komisjoni pressiteade „A Digital Single Market for Europe: Commission sets out 16 initiatives to make it happen“, avaldatud 06.05.2015; arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_en.htm (12.04.2016)
48. Euroopa Komisjoni 09.04.2014 pressiteade EL ühtse turu kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm#corporategovernancepackage (01.04.2016)

49. Euroopa Komisjoni memo „Electronic identification, signatures and trust services: Questions & Answers“, 04.06.2012. Arvutivõrgus: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-12-403_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-403_en.htm) (01.04.2016)
50. Euroopa Liidu Nõukogu pressiteade nr 10547/11. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release PRES-11-146_en.htm?locale=en (08.04.2016)
51. Euroopa Liidu Nõukogu 28.05.2015 pressiteade nr 377/15. Arvutivõrgus: <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2015/05/28-29-compet-single-member-private-companies/> (01.04.2016)
52. Euroopa Liidu Notariaatide Nõukogu 09.09.2014 pressiteade. Arvutivõrgus: <http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=10740> (01.04.2016)
53. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ühe osanikuga osahingute kohta“, 19.12.2014 , ELT C458/19. Arvutivõrgus: http://publications.europa.eu/resource/cellar/6d6dee57-874d-11e4-b8a5-01aa75ed71a1.0007.03/DOC_1 (08.04.2016)
54. Justiitsministeeriumi koduleht. „Justiitsministeerium küsib arvamusi ühe osanikuga osahingute asutamise direktiivi eelnõule“, uudis. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/uudised/justiitsministeerium-kusib-arvamusi-uhe-osanikuga-osahingute-asutamise-direktiivi-eelnoule> (12.04.2016)
55. Projekt STORK. Projekti koduleht. Arvutivõrgus: https://www.eid-stork.eu/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1 (08.04.2016)
56. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, 5th February 2013, COM (2013) 45 final.
57. Rank, S. „Ansip avalikustas Euroopa ühtse digituru plaani“ – Äripäev, 06.05.2015. Arvutivõrgus: <http://www.aripaev.ee/uudised/2015/05/06/euroopa-komisjon-avalikustas-digitaalse-uhisturu-strateegia> (12.04.2016)
58. Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law. Brussels, 5 April 2011. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf (12.04.2016)
59. Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 158, 16. juuni 2014. Arvutivõrgus: <https://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKewiJ67CevJzLahUJDJoKHbagACEQFggyMAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.riigikogu.ee%2Fdownload%2Fc1600cad-aa6b-43bf-ac03-0155704ab07f&usg=AFQjCNErtgpOtIzHXb-vACbWmsan4-68sA> (08.04.2016)

60. Sertifitseerimise registri koduleht. Arvutivõrgus:
<https://sr.riik.ee/et/usaldusnimekiri/TeisedRiigid.html> (01.04.2016)
61. The European Model Company Law Act Project. Arvutivõrgus:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1115737 (01.04.2016)
62. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus, 08.10.2015. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/d1c61f83-7287-4508-8b43-f5752a4d238a?activity=1#ahd24TM8> (08.04.2016)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Siim Vellemaa (sünnikuupäev: 20.01.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Äriühingute elektrooniline asutamine ühe osanikuga osaühingute (SUP) direktiivi ettepaneku kohaselt ning selle mõju Eesti õigusele“, mille juhendaja on *dr. iur.* Andres Vutt,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.05.2016